

USTAŠKO-DOMOBRANSKI DOKUMENTI

BROJ 447

IZVJEŠTAJ KOTARSKE ISPOSTAVE VRGORAC OD 4. SIJE NJA
1944. O NAPADU PARTIZANA NA TRI NJEMA KA KAMIONA KOD
VRGORCA¹

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
KOTARSKA ISPOSTAVA — VRGORAC
Broj: Taj. 15/943.

Vrgorac, dne 4 sije nja 1944.

Sadržaj: Napad partizana na Njema ke
samovoze — izvještaj

MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA
(GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST)

VELIKOJ ZUPI HUM
ŽUPSKOJ REDARSTVENOJ OBLASTI
KOTARSKOJ OBLASTI

— Z A G R E B
— M O S T A R
— M O S T A R
— M E T K O V I

Dana 28 prosinca — 1943. godine u 6 sati ujutro na putu Vrgorac—
—Kozica izme u sela Jasena i Dragljana zapadno od Vrgorca — 8 km. iz-
vršen je napad na tri (3) Njema ka samovoza (bolni ka kola). Napad su
izvršili partizani. Sva tri (3) Njema ka kamijona uništena su i spaljena.
U kamionima su spaljena 4 (4) njema ka vojnika dok ih je iz pratinje
samovoza 12 ranjeno.²

Prema dobivenim izvještajima i ovome napadu u estvovalo je oko
40 partizana. Naoružani su bili sa puškama, strojo-puškama, baca im a i
ru nim bombama. Napad je izvršen mu ki iz zasjede tako, da pratinja
samovoza nije imala mogu nosti obrane.

Radi ovog slu aja nastao je kod pu anstva u obližnjim selima strah,
radi Njema ke odmazde. Do danas Nijemci radi ovog slu aja nijesu, nikoga
uhitili niti ubili.

1 Original (tipkan na pisa em stroju u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva
NDH, reg. br. 52/1, k. 193.

2 Vidi dok. br. 47 1 448.

Izvršeni napad po svoj prilici nijesu izvršili ljudi iz sela Jasena, Dragljana i njima susjednih sela, ve su to u inili strani partizani, koji su se prebacili iz Drvenika i Zaostroga, sa podru ja Kotarske Oblasti Makarska. Postoji vjerovatno a, da je pu anstvo sela Jasena i Dragljana, znalo za ovaj napad, ali pošto u ovim selima nema uob e muškaraca — odraslih ljudi, žene i djeca nijesu smili kazati Njemcima tko je ovaj napad izvršio boje i se da ih Njemci ne ubiju.

Prednji se izvještaj podnosi s molbom na znanje.

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

Upravitelj Kotarske ispostave:

(M.P.)

P. Jerkovi, v. r.

VELIKA 2UPA HUM U MOSTARU

Primljeno dne 12. I 1944. god.

Taj. Broj 71/44 priloga

BROJ 448

IZVJEŠTAJ KOTARSKE OBLASTI MAKARSKA OD 5. SIJE NJA 1944. O DOGADAJIMA NA PODRU JU KOTARSKE OBLASTI U DRUGOJ POLOVICI MJESECA PROSINCA 1943. GODINE¹

Nezavisna Država Hrvatska
Kotarska Oblast Makarska
Br. Taj. 4/44.

Makarska, dne 5.1 1944. g.

Predmet: Doglasno izvješ e za
II polovicu mjeseca
prosinca 1943. god.

- 1) MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA
URED MINISTRA Z a g r e b
- 2) OPUNOMO ENOM MINISTRU ZA OSLOBO-
ENE KRAJEVE
- 3) GLAVARU GRA ANSKE UPRAVE
- 4) VELIKOJ ZUPI CETINA
- 5) ŽUPSKOJ REDARSTVENOJ OBLASTI S p l i t
Temeljem postoje e odredbe podnosim doglasno izvješ e za II polo-
vicu mjeseca prosinca 1943. god.

¹ Original (tipkan na pisa em stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 13/15-1, k. 202.

I. OB A UNUTRAŠNJA SITUACIJA:

1) Raspoloženje naroda:

Pu anstvo primorskih sela dobrom djelom vjeruje u pobjedu partizana i ve i postotak priželjkuje pobjedu partizana. Ovo i radi toga, što - ? dulje vremena narod bio pod uticajem neprijateljske promocije a naša mu vlast nije nikad mogla pružiti potrebnu zaštitu. Narod je osiromašen i privredno potpuno uništen. Sve vojske koje su u ovim krajevima dolazile uzimale su od naroda bilo kako protudržavnih elemenata bilo kao pristaša Hrvatske državne ideje. U pljački i uništenju narodne imovine Talijani su nadmašili i partizane. Sad se narodu ne može pružiti potrebna pomoć bilo što nema za to mogu nositi zbog prometnih prilika bilo zbog naklonosti jednog djela pu anstva partizanima. No ipak posle završene akcije iš enja prilike se sre uju i narod polako uviđa svoj krivi put, put komunizmu. Iz sela Makarskog primorja pu anstvo u većini je pobeglo za partizanima na otoke. Pobjeglo je iz pojedinih sela 50 do 80%. Jedan dio od pobjeglih, pristupili su uz partizane bilo iz straha od partizanske promocije be bilo od neposredne prijetnje.

Jedan manji broj iz sela gdje su uspostavljene postaje javio se je u domobranstvo, već i dio mladi a koji nisu u partizanima kriju se. Oružni tvo rive ove hvata i ima uspjeha.

Pravoslavci: Nema ih na vodnom području.

Židovi: Nema ih na vodnom području.

2) etnička akcija i poduzete mjere: etnika i njihove akcije za sadnju vodnom području nema.

3) O komunizmu:

Dne 9. prosinca 1943. g. oko 20 sati napali su partizani motorni brod »Sv. Josip«² sa tri jaka motorna broda u kanalu kod Živogošća i na isti otvorili puščanu vatru, vatru iz topova sa kopna pomoć u reflektora i iz bacanja. Na brodu se je nalazio 15 ustaša i oko 18 građanskih osoba. Usisale su imale puške i dvije strojne puške i nisu ne bombe. Borba je trajala na moru oko jedan sat i posadi je uspjelo da nasune brod i spase 6 osoba i sve ustaše. Bila su i 4 Njemaca te je jedan poginuo. Partizani su brod odvezli na otok Hvar. U brodu se je nalazio sijeno oko 2 vagona i oko 5.000 kg raznih živežnih namirnica za građane a sijeno je bilo za Njemce.

Dne 13. prosinca 1943. g. ustaška obhodnja u Baškoj Vodi uhvatila je partizane Matu Matijaševića i Jozu Matijaševića a oba Matina, Josipovića i Antu svih iz Basta. Pucali su na ustaše iz samokresa zatim se dali u bjeg te je Jozi Matijašević u uspjelo pobjeđen a druga dva od strane ustaša ustreljeni.

Dne 15. prosinca 1943. g. oko 18.30 bacili su na područje grada Makarske 4 bombe avioni nepoznate pripadnosti, pa se vjeruje da su anglo-partizanski. Štete nije bilo, dvije kuće posebni ke manje oštećene, i brzoglasne veze-žice oštećene.

² Vidi knj. 9, dok. br. 119, 157 i 422.

Dne 14. prosinca 1943. g. prijavio se je dobrovoljno partizan Toma Tamburovi Ivanom iz Makarske Oruž. postaji Baška Voda. U partizanima je bio 15 mjeseci. Rođen je 1914. g. Nije mogao biti predveden domob. pop. zap. u Mostar, jer je posadni zapovjednik u Makarskoj istog zadržao u radioni kod ustaša kao obučara.

Dne 28. prosinca 1943. g. napali su partizani tri Njemačka kamiona na cesti: Vrgorac—Dragljane (zapadno od Vrgorca 8 km) sa puškama, strojopuškama i bacaca imam. Kamione su spalili, poginula su 4 Njemačka vojnika a 12 ih je ranjeno.³ Njemci su poveli akciju iz Vrgorca, ishod još nepoznat.

Dne 28. prosinca 1943. god. oko 24 sata jedna manja skupina partizana napala je ustašku posadu u Makru sjever. od Makarske 4 km. bombama, strojopuškama i puškama. Napad od strane ustaša uspješno odbijen. Teže ranjen jedan vojni ar. Jedan partizan poginuo a prema prikupljenim podatcima rodom je iz Turopolja ist. od Makarske 6 km.

Dne 29. prosinca 1943. g. jedna Njemačka obhodnja u Turopolju, vidila je svjetlo pred kućom Pašali Mare pk. Petra, pa su pred kuću bacili jednu ruknu granatu. Iza ovog ušli su u kuću i našli pušku u kući. U kući se je nalazio Marko Bušeli iz istog sela. Bušeli je uhvaćen od strane Njemaca. Bušeli se je nalazio prije toga kod kuće.

Dne 31. prosinca 1943. g. putovao je samovozom od Vrgorca za Makarsku ustaški bojnik Krešo Kuraja u pratinji tri vojni ar i jednog novinarra. Partizani su ih do ekali i otvorili na njih vatru iz strojne puške, pušaka i ruknih bomba. Bojniku Kuraji probijena lieva ruka od naboja i samovoz spaljen.⁴ Bojnik Kuraja i pratinja izbjegli su pomoći u Njemaca koji su slučajno našli u kamionima.

No u 31. prosinca 1943. g. partizani iz Šibenika sa otoka Hvara ispalili 6 topovskih granata na selo Igrane gdje se nalazi Njemačka posada. Njemci su odgovorili iz svojih bitnica. Štete nije bilo na strani Njemaca niti građana.

Sa otoka Brača počeli su se seljani vratići u amcima svojim kućama. Tako je danas u svanju došlo oko 25 osoba u selo Baškuvodu i okolna sela (zapadno od Makarske 8–12 km) očemu u naknadno podnijeti kad prikupim to ne podatke izvješće.

4) O akciji radu i kretanju sumnjivih osoba i tuinskih i neprijateljskih agenata, provokatora i protudržavnih elemenata.

Nije bilo slučaja odnosno saznanja za ove u vremenu za koje se podnosi ovo izvješće.

5) O stranoj promociji među narodom:

Siri se putem krugovala i od nepočitnih ljudi došaptavanjem i izvranjem injenica, ali sve potajno.

³ Vidi dok. br. 447, napomenu 2.

⁴ Vidi knj. 9, dok. br. 188 i 422.

6) O prilikama prehrane i prometu:

Prehrana je veoma loša kako kod pu anstva tako i kod inovni tva. Naro ito oružnici oskudjevaju a novo pridošli na novouspostavljenim postajama gladuju, jer se teško dotura hrana a na drugom mjestu se ne može dobiti a niti je ima (n.p. postaja Igrane, gdje na podru ju postaje nema ni po koju cienu živ. potreba izuzev jedinog zelja.)

Što se ti e prometa on je takore i nikakav. Morskim putem je nemogu za sad svaki promet pa ni za vojne potrebe a suvim tako er ali u koliko bi pojedinim putevima se moglo putovati nema prevoznih sredstava za dovoz životnih potreba. Tako n.p. putnik da do e iz Makarske u Split pla a 4.000 kuna suvim a morskim putem i ne može putovati. Tegle eg blaga i nema skoro nitko a niti se konjima što može prebacivati jer ih nema. Još šverceri imaju mogu nosti velike zarade što sve ide na štetu naroda. Kad bi se po ovakvim okolnostima i švercerima (živ. potreba) onemogu io rad bilo bi gore stanje.

[...]

IV. OBCI ZAKLJU AK:

Stanje javne sigurnosti još je uviek nepovoljno i ako ide na bolje. Prometne prilike nepovoljne.

Prehrana loša i ciene živežnim namirnicama tako su skupe da su drž. službenicima i inovnicima nepristupa ne a i siromašni svijet koji na zemlji nije ništa našao u teškom je položaju, a takovih dosta da pored ovog nema ni ku e za stanovanje.

V. POSTAJE KOJE NE DJELUJU:

**Kozica, podru ja kotara Makarska, Zupa Biokovska, Lovre , Studen-
ci i Zagvozd kotara Imotskog.**

VI. ORUZNICKE POSTAJE KOJE SU OBNOVLJENE:

Igrane i Gradac od danas.

Za dom spremni!

**Kotarski predstojnik: v.d.
Ljubi , v. r.
(M.P) (odsje ni savjetnik)**

**IZVJEŠTAJ KRILNOG ORUZNICKOG ZAPOVJEDNIŠTVA MOSTAR
OD 5. SIJE NJA 1944. O TRANSPORTU ZAROBLJENIH PARTIZANA
NA KOR ULI IZ METKOVI A ZA MOSTAR¹**

**ORUŽNI KO
KRILNO ZAPOVJEDNICTVO**
Broj 3577/taj.
U Mostaru 5. I 1944.

Predmet: Dnevno izviešće o važnim događajima.

- 1) Glavnom zapovjedni tvu oružni tva u dvopisu
- 2) Zapovjedni tvu 6. pješa ke divizije
- 3) Zapovjedni tvu 6. oružni ke pukovnije
- 4) Velikom županu Velike župe Hum
- 5) Župskoj redarstvenoj oblasti Mostar

Broj 3377/taj: 31. XII 1943. u 1245 sati od jugozapadne strane pojavila se skupina neprijateljskih zrakoplova u jačini od 12 komada u visini oko 1800 m. nad mjestom apljina. Do ekani su od savezni ke protuzrakoplovne bitnice i njihov napad odbijen. Nisu bacali bombe, niti otvarali strojopuštu vatru, niti bacali promi beni materijal.

31. XII. 1943. u 1500 sati naišao je teretni vlak iz Metkovića za Mostar sa 8 vagona. U istom je bilo oko 550 osoba partizanskih zarobljenika, navodno po savezni koj vojsci uhi eni u Korculi.² Uhi enici su odjeveni već inom u odoru Engleske vojske. Primjeđeno je da je bilo i ženskih osoba. Za vrijeme stajanja vlaka u postaji apljina, uhi enici su se držali dosta drskog pogleda i držanja, pozdravljajući i sa stisnutom šakom prolazeće osobe i službenike.

Za Poglavnika i dom spremni!

Zapovjednik dopukovnik
G. Mihanović, v. r.

VELIKA ŽUPA HUM U MOSTARU

Primljeno dne 8. I 1944. god.

Taj. Broj 38/44 Priloga...

¹ Original (tipkan na pisanem stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 29/1, k. 193.

² Riječ je o partizanima zarobljenim na Korculi u borbama od 22. do 25. prosinca 1943. godine. Vidi dok. br. 14.

**IZVJEŠTAJ USTAŠKOG POVJERENIŠTVA U ZEMUNIKU OD 6. SIJE
NJA 1944. GLAVNOM USTAŠKOM STANU O PRILIKAMA NA POD-
RU JU ZADRA I RAVNIH KOTARA¹**

**Nezavisna Država Hrvatska
Ustaško Povjereni tvo
Z E M U N I K
Broj 1/44.**

u Zemuniku, dne 6. sije enja 1944. god.

Glavnom Ustaškom Stanu Zapovjedni tvo Ustaša
Ministarstvu unutarnjih poslova
Ministarstvo za Dalmaciju

I Z V I E Š T A J

Prilike na podruju ustaškog povjereni tva Sidraga i Ravni Kotari
sada su ovakove:

Zadar je do sada doživio tri glavna bombardiranja, tako da je ošte-
en u takvoj mjeri, da je porušen pedest posto, a ošte en devedeset posto.

U Zadru mi do sada ni smo preuzeli vlast i ako nam Njemci priznaju
da je naš Zadar. Nakon dolaska Velikog Župana i mene u Zadar mi smo
odmah tražili da nam se preda Zadar. Njemci su nam kazali: (gospodo
izvolite dovesti vojsku i da na garantirate za javni red i sigurnost u Zadru
odmah Vam dajemo Zadar) mi to ni smo imali i ako smo od njih tražili
i bez vojske, da smo preuzeti vlast, a da smo mi znati kako smo
raditi i upravljati oni nam nisu htjeli to odobrili.

To je bilo prije bombardiranja Zadra, a nakon spomenutih bombar-
diranja t.i. pred etiri dana Njemci su podpuno razoružali i ono malo
Talijana, što je bilo naoružano u Zadru, sad je takva situacija, da bi
Njemci bili sretni, da naša vojska do e i naša uprava u Zadar i da uvaju
ruševine Zadra.

I pored toga što su ruševine i što je Zadar izložen svakodnevnom
bombardiraju mi bi i sa ovim skime raspolažemo, što u dolje navesti
preuzeli Zadar i vlast u njemu, ali se Njemci još uviek drže toga, da dove-
demo vojsku koja bi mogla držati sigurnost grada kao takovoga. Za dokaz,
da je Njemicima stalo do toga, da naša vojska do e u Zadar i okolicu re i
u samo to, da mi je zapovjednik Zadra i okolice kad sam mu rekao, da
trebam i u Zagreb radi toga da bi naša vojska došla s kojom bi mogli
preuzeti Zadar i osigurati okolicu Zadra omogu io, da mogu sa njihovim
zrakoplovom odputovati u Zagreb i dao mi pismenu preporuku za naše

Ministarstvo, da i on želi, da bi došla naša vojska u ove nama toliko željene krajeve.

To je što se ti e i samoga Zadra. U ostalomu djelu ovoga podru ja je takovo da naša kakva takva vlast je i to: u Benkovcu, je Kotar sa kotarskim predstojnikom Jakom Mastrovi em, koji je vrlo dobar Hrvat, dobar ustaša, ali kao kotarski predstojnik naro ito u prilikama kakove su u Benkovcu nije za to. U prvome redu nema ni jednoga hrvata inovnika u kotaru, a drugo, što nije iskusan u tome poslu. Ima nekoliko inovnika u kotaru, koji nose etni ko-srbske grbove na kapi, a tako je u svim ostalim uredima.

U Prekome ima kotarski predstojnik s kojim imaju dva inovnika a s kojim mi sa gornje strane tako reku i nikakove veze nemamo.

U Zemuniku je osnovan kotar koji bi trebao imati sjedište u Biogradu n/m, ali uslid prilika privremeno posluje u Zemuniku i to nam je sve od upravni vlasti, što imamo u sjevernoj Dalmaciji, nadopunjujem, da postoji i Ob insko Poglavarstvo u Obrovcu pod Velebitom. Svi ovi spomenuti uredi više su formalnog nego stvarnog karaktera, radi toga što nema potrebnog inovni tva.

Sto se ti e vojne vlasti na cijelom podru ju ovoga povjereni tva (Sjeverne Dalmacije) stanje je ovakovo: Imamo svega šest astnika ubroje i i mene, i trideset do astnika i vojni ara, koji su došli iz Zagreba,² time smo skupili oko šest stotina dobrovoljaca ustaša s kojima držimo Benkovac uz pomo Njemaca, Zemunik i aerodrom kod Zemunka, tako da ni sa ovo što imamo šest stotina ne izyežbanih ustaša ne možemo i ako bi bilo relativno lako stvoriti neki red u sjevernoj Dalmaciji.

Iz Zagreba bilo je odre eno da e biti osnovana šesta dobrovolja ka pukovnija P.T.S.-a³ i u tu svrhu bilo je upu eno iz Zagreba nekih 200 tine astnika i do astnika sa svim ostalim potrebnim sredstvima, a koju je morao organizirati dopukovnik Ke et.⁴ Me utim, dogodilo se je to, da je cijelo to osoblje i materijal upu en i ostao u Drnišu, a u Benkovac odnosno u ove krajeve došlo je samo to što sam gore spomenuo i tom krivnjom nama jesu prilike takove, da je partizanska i etni ka banda dosta veliki zamah uzela u sjevernoj Dalmaciji. Prvo je krivnja to, što sam gore spomenio da nije došla odre ena i ako mala ta vojska odmah ovamo, a s druge strane krivnja je ob a, što se nije poslalo bar nešto koje bilo vojske odnosno po mom mišljenju, što smo previše nepomi ljivi. Naša je pomenuta preselica šeste pukovnije krenula iz Zagreba 29. 10. 1943, ja sam stigao u Zadar 1. 11. 1943 sa dva astnika i tri do asnika time da pored moje dužnosti pripremim teren t.j. da dadem znati našeme svijetu da dolazi naša vojska i da se pobrinem za njezin smještaj. Kad sam video, da naša vojska ne dolazi a vidjevši, da je narod oduševljen za našu vojsku zatražio sam radiogramom 27. 11. 1943. astnike ovoga sadržaja: »Zapovijedni two Poglavnikovih tjelesnih zdrugova i glavaru Ustaške vojnice za preselicu dopukovnika Ke eta se ne zna.« molim, da se pošalje desetak

² Vidi knj. 9, dok. br. 423.

³ Poglavnikovog tjelesnog zdruga

⁴ Emil Ke et

astnika hitno. Ljudstvo i oružje ima satnik Kati .« Ja na to nisam dobio odgovora, to sam tražio radi toga, jer sam video, da ljudstva t.j. dobrovrijaca ima toliko, da bi mogao naročiti one prve dane sprečiti da se partizanska i etnička akcija ne širi. Me utim, dogodilo se je to, da su etnici doveli od Knina oko 500 tina etnika i to pravih krvnika ujedinjatih, koje Njemci podpomažu i naoružavaju i organizirali tako reku sve srbe u sjevernoj Dalmaciji i izvjesili srbsku zastavu u Smiljanu i u nekim drugim mjestima koja se i danas vije, kao što su bili izvisili i u Benkovcu, koja momentalno služi ajno sada ne vije. To je poljuljalo moral u našemu svijetu i otvoreno mi govorilo: »Kakva smo mi država kad su etnici mogli dovesti tolike stotine etnika u po talijanima izpravljene krajeve, a da mi nismo mogli ako ne više a bar toliko koliko i oni.«

Na primedbe na koje svaki dan nadoilazim na spreda spomenuto nemam nikakvog drugog odgovora nego obe anje.

Partizani prisilno kupe i mobiliziraju naše ljudi, koji na veliko zadovoljstvo slabo im se odazivaju, a mnogi od njih, koje silom odvedu, kad im se pruži prilika dolaze k nama i ako smo tu takoreč brojano nejaki, a što bi tek bilo kad bi smo bili jaki. Partizanska promocija je tako jaka pored naše skroz nikakve, da u ovim krajevima obično kuno ne e nitko da prima, tako da smo i mi prisiljeni da kupujemo lire za životne potrebe.

Po mom nahoštu, a da bi se u sjevernoj Dalmaciji gdje zbilja imamo mogu nosti, da se stavi red i mir i da bude zbilja ustaška Hrvatska bilo bi potrebno i to što je moguće im prvo.

1) Da dođe u ove krajeve i to ustaške dosta bi bilo dvije bojne, a iz kojih bi mogli kroz kratko vrieme napraviti drugih ako smo pet, a i više i to vrlo dobrih boraca, a koje će ako to ne bude brzo mnoge upotrebiti partizani.

2) Preuzeti vlast u Zadru, jer bi to psihološki mnogo uticalo na naš narod, jer bi se time dokazala istina o proglašu da je naš Zadar.

3) Izvršiti odmah izmjenu novca, da i zadnji tragovi talijanštine nestanu i

4) Da veđe jedan put dođe u ove krajeve i redarstvo koje je poslano iz Zagreba pre tri mjeseca a koje do sada još nije stiglo u ove krajeve.

Kad bi se ove etiri navedene točke a koje su po mom mišljenju sviđajive izvršile sigurno je, da bi sjeverna Dalmacija bila zbilja za Poglavnika i Dom spremna.

Za Poglavnika i Dom — spremni!

Zemunik, dne 6. 1.1944.

(M. P.)

Ustaški Satnik:
Jerolim Kati, v. r.

P.S.

Moram napomenuti danas u razgovoru Njemci su mi i to više astnici izrazili želju, da bi u ove krajeve želili da dođe u isključivo ustaške jedinice.

ZAPOVIJEST ZAPOVJEDNIŠTA PETNAESTE PJEŠA KE PUKOVNIJE OD 8. SIJE NJA 1944. STARJEŠINAMA DA SPRIJE E DEZERTERSTVO IZ JEDINICA¹

Fo hvatno zapovjedništvo

15. pješ. puk.

Op. broj 13 tajno

U Sinju 8. sije nja 1944

Iz izvješ a koje su dostavile pojedine sati vidi se da ima veliki broj domobrana — ustaša u bijegstvu, odnosno nepovra enih sa dopusta tokom mjeseca prosinca, što je svakako za osudu, jer se u tome ogleda slab nadzor, a i osobni uticaj zapovijednika pojedinih jedinica nad namjereno ini ljudstvo.

U ovom se naro ito isti e 15 sat iz koje ima najviše u bijegstvu. Da se u budu e ne bi doga ali ovakovi slu ajevi.

Z A P O V I J E D A M

Najsvijesnije vršenje povjerenih zadataka zapovijednicima podre enih im jedinica, osobni uticaj na povjerno im ljudstvo, te na svaki na insprije iti bijegstvo dom.-ustaša — iz postrojbi (svakodnevni nadzor ljudstva i uposlenja istih). Rad, rad i opet rad.

Za odbijegle dom. — ustaše — zapovijednici e mi do 12-1-1944 god. dostaviti prijedlog postupka sa odbijeglim i sa dopusta nepovra enih dom. — ustaša, a koje zapovijednici u svojoj nadležnosti ne mogu izvršiti.

Za odbijegle kao i za nepovratnike sa dopusta dostaviti e se iskazi poimeni no, sa naznakom mjesta stanovanja i datum bijegstva, odnosno puštanja na dopust.

U budu e svi naslovnici dostavljat e ovom zapovjedništvu 5 u mjesecu broj odbijeglih odnosno sa dopusta nepovra enih dom. — ustaša.

Zapovijednici bojna prednju zapovijest raspisa e podre enim zapovjed. sati.

Prednje se dostavlja na znanje i ta an postupak.

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI

Zapovijednik² podpuš. Poto nih,² v. r.

¹ Prijepis originala (tipkanog na pisa em stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 16-2/1, k. 520.

² Jakov Foto nik

**IZVJEŠTAJ KOTARSKE OBLASTI MAKARSKA OD 8. SIJE NJA 1944.
O BOMBARDIRANJU MAKARSKA OD STRANE SAVEZNI KIH
AVIONA¹**

**Nezavisna Država Hrvatska
Kotarska oblast Makarska
Broj 125/44.**

Makarska, dne 8.1 1944.

**PREDMET: Izvješće o bombardovanju
varoši Makarske podnaša.**

**1) MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA
URED MINISTRA**

Z a g r e b

**2) OPUNOMO ENOM MINISTRU ZA OSLOBO-
ENE KRAJEVE**

3) GLAVARU GRA ANSKE UPRAVE

4) VELIKOJ ZUPI CETINA

5) ŽUPSKOJ REDARSTVENOJ OBLASTI

SPLIT

Izvješće uje se, da je oružni ka postaja Makarska pod br. 20 od 8.1.44. podnijela u gornjem predmetu sliede i izvještaj:

Dana 7. sie nja 1944 između 11 i 12 sati 4 neprijateljska krilaša doletili su sa sjeveroistočne strane nad varoš Makarsku, te kad su bili nad varoš Makarsku, odmah su otvorili iz strojnica vatru na samo mjesto Makarsku i periferiju, te bacili 14 komada bombi.²

Bombardiranje je trajalo oko 10 minuta, ali im su neprijateljski krilaši otvorili strojopuštanu vatru i počeli bacati bombe, odmah je savezni ka Njemačka vojska otvorila protuavionsku vatru na krilaše i za kratko vrieme odbila ih od varoši Makarske, koji su otišli u pravcu zapada.

Od eksploziva bombi poginuo je ustaški vodnik ustaške bojne u Makarskoj, Pero Troglan i i Anka Majstrović žena Nikina, stara 55 godina, dok je ranjena Perina Batošić žena Stipina stara oko 47 godina, Davorka i Neda Batošić kćeri Stipine svi iz Makarske, od kojih je Neda Batošić teže povređena, tako da joj je kost lubanje prosjećena. Ranjenima je odmah pružena lječenja, a teže povređena smještena je u privatnu bolnicu u Makarskoj.

Prilikom bombardiranja porušena je jednospratna kuća Kate Benussi pak. Ivana, Kleme Lueti i Marije Baškovića, a na ostalim zgradama u neposrednoj blizini oštećene su krovovi, unutrašnji namještaji kao i prozori polupani od detonacije i pritiska zraka. Tako je oštećena kuća Fra-

¹ Original (tipkan na pisanem stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 17/15, k. 202.

² Vidi dok. br. 457.

njeva ki samostan pogo en sa 2 bombe, te krov uništen za svojih 15 metara dužine, dok je unutrašnji prostor potpuno demoliran, a samoj crkvi plafon na više mjesta odpao od velike detonacije.

Procjena po injene štete nije se mogla ustanoviti dok se ne utvrdi od strane vještaka, koji se budu odredili od strane vlasti.

Stanovništvo mjesta Makarske uslijed velikog straha od bombardiranja oko 75% napustilo je svoje domove, te su se sklonili po raznim pejnama, a neki su otišli u okolna sela varoši Makarske, da bi sa uvali svoje živote.

ZA DOM SPREMNI!

Kotarski predstojnik: v. d.

Ljubi, v. r.

(odsje ni savjetnik)

(M. P.)

BROJ 453

IZVJEŠTAJ GLAVNOG RAVNATELJSTVA ZA JAVNI RED I SIGURNOST NDH U ZAGREBU OD 11. SIJE NJA 1944. O PRILIKAMA U ZADRU¹

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA — MINISTARSTVO
UNUTARNJIH POSLOVA
GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST
PODODSJEK B-II/IV

BROJ: V.T. 71-1944.

U ZAGREBU, dne 11. siječnja 1943.

PREDMET: Prilike u Zadru.

POSEBNO IZVJEŠTE BROJ 16

Nakon povratka iz Zadra, gdje sam proboravio dva mjeseca sa zadatkom, da osnujem prosvjetni ki vod i preuzmem krugovalnu postaju, podnosim sliedeće izvješće:

KRATKI PRIKAZ BORAVKA.

U Zadar sam stigao avionom s pet pripadnika prosvjetni kog voda dne 26. XI. 1943. Odmah po dolazku primetio sam, da je stanje u Zadru

¹ Original (tipkan na pisačem stroju) u Arhivu Vojnoistoriiskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 57/5, k. 218.

druga ije, nego sam bio obavješten. Krugovalnu postaju niesam mogao preuzeti, jer je to uzkratilo njema ko zapovjedni two u Zadru s motivacijom da e se ista predati tek onda, kad do e u Zadar hrvatska vojska. Rad s prosvjetni kim vodom tako er niesam mogao zapo eti, jer hrvatske vojske na itavom podru ju ovog voda uob e nije bilo. Tako sam bio prisiljen pasivno ekati razvoj doga aja. Vojni ku vlast u Zadru držala je njema ka vojska, a gra ansku pod njema kim nadzorom držali su Talijani. Osim toga zatekao sam u Zadru mnoštvo talijanske vojske i fašista, njih oko 16.000. — Njema ke su vlasti talijanske vojnike svakog tjedna odpremali vi Trst, tako da je za vrieme mog boravka odpremljeno preko deset tisu a. Fašisti, koji su ve inom rodom iz Zadra, Šibenika i Splita provodili su u Zadru žestoku talijansku politiku. Samo pu anstvo Zadra, ve inom starosjedioci, politi ki su bez ki me i pokorit e se svakoj vlasti, koja zavlada Zadrom. Izbjeglice — Hrvati okupljali su se oko hrvatskog konzulata u Zadru željno i nestrpljivo o ekuju i dolazak hrvatskih vlasti. Tako je naš dolazak kod njih proizveo oduševljenje, kojemu su dali oduška pjevanjem hrvatskih pjesama po Zadru, što je urođilo posljedicom nekojih fizi kih obra unavanja izme u naših i fašista. Fašisti su jednog našeg sve enika iz uškali samo zato što je rekao, da e Zadar biti Hrvatski. Kako naš dolazak nije urođio nikakvim plodom, to je raspoloženje naših izbjeglica postajalo sve crnijim, a fašisti ko sve vedrijim. Boravak etni kih pravoslavnih prvaka u Zadru (Longo² i drugi) nesumnjivo je imao tu svoje prste. Dolazak Velikog župana g. dra. V. Ramova samo je za kratko vrieme razvedrio duhove, da se sve povrati na staro. Sli no se dogodilo i povodom dolaska ministra g. dra. M.³ Lorkovi a. Bombardiranje Zadra, koje je u estalo, prouzro ilo je evakuiranje Zadra tako, da ve poslije tre eg bombardiranja Zadar je postao pusti grad bez stanovni tva. U gradu je ostalo samo najnužnije osoblje. Veliki Župan se preselio u Zemunik, tako er i osoblje našeg konzulata, te ja s pripadnicima prosvjetni kog voda.

DJELOVANJE PROSVJETNI KOG VODA.

Naši izbjeglice u Zadru, njih oko stotina, gubili su strpljenje, te se na konzultatu po eli po malo prijetiti biegom u šumu, ako se stanje stvari ne izmjeni. To su ve inom bivši pripadnici bande ili bivši »šumari«. Ovih posljednjih 60 doveo je iz šume tako er bivši šumar sve enik ANTE COTIC. Ovom mi je prigodom naglasiti, da je osim ovih vrlo veliki broj »šumara«, isto hrvatski nastrojen, još u šumi i eka hrvatsku vojsku, da se onda povrati iz šume. Oni su znali eš e slati iz šume izaslanike, da se obaviste o dolazku naše vojske, kojoj bi se predali. Isto sam tako doznao, da se u Benkovcu nalazi oko dvije tisu e izbjeglica, koji vape za pristupanjem u hrvatsku vojsku. Takva je situacija i po mnogim drugim selima ove velike župe. Da spasim situaciju u pogledu naših izbjeglica u Zadru, odlu io sam se sa svojim bratom ustaškim nadporu nikom Krešimirom

2 Niko Novakovi -Longo

3 Mladen

Eržop od ovih sastaviti prvu dobrovolja ku postrojbu hrvatske vojske. Hrvatski konzulat i Veliki Župan u toj su nas nakani poduprli. Najprije smo, i to s dosta muke uspjeli od njema kih vlasti dobiti svu podrpu u odje i, oružju i izhrani postrojbe, kao i dozvolu za takvu vrstu djelovanja. Tada sam sakupljenim izbjeglicama u zgradi hrvatskog konzulata održao prvi govor, u kojem sam im razjasnio, da su oni prvi vojnici N.D.H. u ovom kraju. Njihovo oduševljenje, što im se ostvaruju snovi, ne da se opisati. Moj brat je njema kim vlastima podpisao obvezu, da e se do dolaska naše vojske staviti pod nadzor njema kih vojnih vlasti u Zadru, a im do e naša vojska, automatski se naša postrojba rješava obaveze i uklapa u sastav hrvatskih oružanih snaga. Tada je kona no stigao u Zadar i prvi astnik postrojbe ustaš. dopukovnik Ke eta⁴ i ustaški satnik g. Kati s ovlastima, da u ovom kraju organizira dobrovolja ke ustaške postrojbe, pa je ova novoosnovana dobila naslov »1. sat 1. bojne Dobrovolja ke pukovnije P.T.S.«.⁵ Ova je postrojba odmah krenula na aerodrom u Zemunik i tu zapoela prvu obuku. Postrojbi sam dao na raspologanje dva pripadnika prosvjetni kog voda I. Kuhami a i S. ovi a. Kako se je tu našao i jedan pri uvni astnik g. Mihi , ina e odre en za kotarskog nadstojnika u Rabu, moje sudjelovanje u dalnjem vo enju postrojbe bilo je suvišno, te sam se ja ograni io samo na prosvjetno djelovanje, održavaju i eš e predavanja i obskrbivši prostorije postrojbe vojni kim i Poglavnikovim slikama, koje sam ponio od Odgojnog odjela. Postrojba je nakon par dana krenula u ranu zoru u Zemunik, koji je bio u rukama partizana. Partizani su se me utim bez borbe povukli, pa je tako Zemunik prvo mjesto, koje je u ovom kraju došlo pod hrvatsku vlast. Pu anstvo je hrvatsku vojsku do ekalo s oduševljenjem. Par dana nakon toga doznali smo, da su neki »šumari«, koje je talijanski teror potjerao u šumu, plakali od radosti, kad su izdaleka opazili, kako se u Zemuniku vije hrvatska zastava. Dabome osim takovih ima i pravih partizana s kojima je jednom došlo i do borbe. Skupinu od 80 ustaških boraca sa zastavnikom Kai em poslao je moj brat u izvide u Poli nik, daleko 14 kilometara od Zemunka. Partizani su se iz Poli nika odmah povukli, ali su se u no i vratili u ja ini od nekih 300, te napali naše u Poli niku. Borba je trajala 3—4 sata, tj. do zore, kada su se partizani povukli. U toj borbi, u kojoj je na mahove dolazilo do borbe prsa o prsa, ubijeno je 40 partizana, dva su teško ranjena naknadno umrla, a jedna partizanka Židovka iz Zagreba, navodno studentica, zarobljena je. S naše strane sretnim slu ajem nije bio nitko ranjen. Naša se postrojba nakon toga vratila u Zemunik. Kasnije smo doznali, da su partizani naknadno onoj dvojici svojih mrtvih odrezali noseve i uši i za to obtužili ustaše. Narod je me utim doznao za tu potvodu, pa je to promi ba samo partizane obtužila. Ina e naša je postrojba u Zemunku borbenosti i morala vrlo odli nog, a poja ala se na 160 vojnika. Od iste je postrojbe sudjelovalo i 60 ljudi u zauzimanju otoka Ugljana, koji je zauzet bez krvi i odpora.

4 Emil

5 Poglavnikovog tjelesnog zdruga

Moj brat u zajednici sa ustaš. satnikom Kati em nastojao je dobiti od Njemaca još oružje, a jer ljudstva ima vrlo mnogo, koji bi rado pristupili u hrvatsku vojsku, ali nažalost do mog odlazka nije uspjelo.

DRŽANJE NIEMACA.

Kako iz gornjeg proizilazi, Niemci su nas poduprli u osnivanju postrojbe u Zemuniku, ali više od toga nisu skloni u initi, te sam dobio utisak, da su i na toliko pristali radi zaštite aerodroma. Oni me utim o ito pomažu naoružavanje etnika, a Talijanima u Zadru izlazili su toliko u susret, da sam ja osobno dobio vrsto uvjerenje, da njima nije nimalo do toga, da bi išta poduprli hrvatsku stvar ne samo u Zadru, nego i u itavom ovom kraju. To je i osobno mišljenje g. Velikog župana, koji mi je sam izrazio rie ima: »Divide et Impera!«. Za ilustraciju može poslužiti i ovaj slučaj. Nas osmorica Hrvata većeralo je u jednom hotelu, kad nas je obaviestio jedan stari talijanski astnik, da nas grupa od 40 fašista traži po lokalima, da nas napadne, te da je najbolje da se uklonimo. Naravno, da se mi nismo uklonili, nego smo pripremili samokresse, da ih spremno do ekamo. U međuvremenu je o tome obaviestio njemačke vlasti zamjenik generalnog konzula g. Juvanić, te je došao jedan njemački astnik s jednim vojnikom. Fašisti su zaista došli s očitom namjerom, da nas napadnu, što se vidjelo po njihovu držanju, ali ih je valjda u tome sprječila prisutnost Niemaca. Naknadno smo doznali iz pouzdanih izvora, da su zabranili ulaz u lokal konobarima s opomenom, da će na nas baciti bombe. Sutradan je uložena kod njemačkih vlasti žalba, a dva dana nakon toga, ja i dvojica pripadnika prosvjetničkog voda pozvani smo k njemačkom astniku na Kvesturu, koji nam je ODUZEAO SAMOKRESE, premda smo mu pokazali dozvolu za nošenje oružja baš u Zadru, koju je podpisao general Glaise von Horstenau. To je značilo nas razoružati i prepustiti na milost i nemilost napadača, no mi smo se uzprkos zabrani obskrbili sa novim revoluverima.

DRŽANJE TALIJANA.

Kako sam već spomenuo držanje Talijana je žestoko protuhrvatsko. Novine »Giornale di Dalmazia«, koje su dnevno izlazile u Zadru, znale su esto donosili mnoge aluzije na uštrbu Hrvata. Mussolini je žrtvama neprijateljskog bombardiranja dodielio veliku svotu Lira, a naš konzulat bio je sprječavan u davanju podpore nastradalim Hrvatima. Talijanski agenti esto su znali blokirati zgradu konzulata, legitimirati ulaznike, te sam i sam prigodom pokušaja zaštite jedne Hrvatice, gotovo dospio u zatvor. Osjećali smo, da smo nemo ni i prema Niemcima i prema Talijanima, osjećali smo, da je naš boravak u Zadru pod ovakvim okolnostima suvišan a za nas osobno ak pogibeljan, ali nam politički razlozi niesu dozvoljavali napustiti Zadar, jer bi to s prometbenog gledišta za Talijane bio veliki uspjeh, a za naše izbjeglice velik poraz. Zadar smo mogli napustiti tek onda, kada su ga uslijed bombardiranja napustili svi, i Niemci i

stanovnici i naši napada i. Ina e »Giornale di Dalmazia« esto je puta znala naglašavati »italianisima Zara« i »italianissima Dilmazia«, a to isto je bilo objelodanjeno u listu kao posebna to ka novog program republ. fašisti ke strane.

PITANJE ETNIKA.

etnici su proveli mobilizaciju svih svojih muškaraca od 16—60 godina starosti u ovom kraju. Stavili su se podpuno na raspolaganje Niemcima, što su oni — kako se po svemu vidi — prihvatali i poduprli. To može indirektno razjasniti i ovaj slu aj. Naši ustaše u Zemuniku ponašaju se prema etnicima, koji se znadu trenutno zadržati u Zemuniku, vrlo korektno iz razumljivih razloga. etnici su pak jedne ve eri u neposrednoj blizini ustaške straže pjevali: »Mi etnici Srbije i Like, poklat emo sve katolike-«. Našem Velikom županu nije bilo mogu e išta drugo poduzeti osim uložiti žalbu, a da i ne sazna njema ke protumjere. Ina e cestu, koja vodi od Zemnika preko Gra aca do Biha a, uvaju gotovo svu do Bosanske Krupe uz Niemce i bradati etnici, koji su se zakleli, da se ne e brijati, dok ne do e u Jugoslaviju kralj Petar!

KATOLI KO PU ANSTVO.

Poznato je ve od prošlog svjetskog rata, da je pu anstvo ovog kraja davalo uвiek odli ne borce, o emu sam se i sam mogao osvjedo iti. Vidjeti brkata starca i 16-godišnjeg mladi a u iztrošenim odielima i poderanim opancima kako stupaju s »U« na kapama i sa hrvatskom zastavom na elu povorke, te kako s fanatizmom i upravo nekom svetom rodoljubnom pobožnoš u pjevaju spremni na krv i najtežu borbu: »Hajde Petre, preko Drine u tri p [...] materine«. Ovo pu anstvo je apsolutno uz hrvatske vlasti, za hrvatsku državu. Za razliku od mnogih krajeva, koji štite aktivno ili pasivno partizane, ljudi ovoga kraja dojavljaju nam svaku novost o partizanima. Ina e su starci dolazili k mome bratu i molili ga, da ih primi u ustašku postrojbu. Još mi je naglasiti, da ovdje pu anstvo ne lu i ustaštvod Hrvatske, nego su i ta dva pojma srasla u divnu cjelinu. Tek pri uvni astnik g. MIHI nepovoljnim izražavanjem o ustašama, htio je unjeti zabunu u tom pogledu. Moj ga je brat radi toga riešio dužnosti u postrojbi i prijavio Velikom županu, koji je izjavio, da e se radi toga naknadno podnjeti protiv njega postupak.

NEGATIVNE KONSTATACIJE.

Ne samo ja osobno, nego i Veliki župan i svi Hrvati, koji su upu eni u Zadar, stekli smo dubok dojam na temelju raznih okolnosti, da u Zagrebu vlada dielom neznanje, a dielom sabotaža, kraj kojih su upravo nemo ni oni, koji vide i ho e državi i narodu dobro. Ovaj kraj bi dao u najkra em vremenu barem 10.000 odli nih vojnika, kad bi bilo oružja i astnika. Ni jedno ni drugo iz Zagreba ne dolazi. Ustaš. dopukovnik Ke et

prigodom svog dvodnevnog boravaka u Zemuniku izjavio je, da se stotina naših astnika prijavila dobrovoljno za Dalmaciju, ali su ve ini molbe odbijene. On je oputovao dolje s nedovoljnom koli inom oružja i odje e, te se nakon dva mjeseca morao vratiti u Zagreb, da namoljaka novu dovoljnu koli inu.

Znatan broj osoba, koji su stigli u Zadar kao predstavnici hrvatskog inovni tva, bez mozga je i bez rodoljublja, te se upravo udim, tko ih je poslao dolje, da budu pioniri ustaštva i hrvatstva u ovom kraju.

Sre om Veliki župan nije mogao preuzeti vlast radi Niemaca. Ali da je preuzeo, bio bi doživio strahoviti neuzpjeh, jer on osim novaca nema savršeno ništa drugo. Pitanje kotareva, školstva, sudstva i brojnih drugih ustanova bilo bi u or-sokaku, jer nema 4—5 ljudi na raspolaganje za itav kotar, a trebao bi ih na stotine. Dokaz je i taj što je on za tek dva uzpostavljenja kotara (Preko i Zemunik) morao posegnuti za mojim osobljem.

MIŠLJENJE.

Dosadašnje stanje u ovom kraju nije još ugrozilo nade, da bi se od ove Velike župe mogla stvoriti pionirska župa ustaške Hrvatske. Ali bude li ovako išlo dalje — a ja sam sklon vjerovati, da e baš ovako i i dalje — izgubit emo sve one prednosti, koje nam situacija obilno pruža.

Ne shva am njema ko držanje, koje podupire i Talijane i etnike i Hrvate na jednom te istom podruju, koje je po Führerovoju odluci pripalо našoj državi. Najmanje pak razumijem nemo naših, a da u ovoj stvari krenu kola s mrtve to ke. Ne znam koliko je o itavoj ovoj situaciji obavješten g. ministar dr. Lorkovi prigodom svog boravka u Zadru i prema tome koliko je obavješten Poglavnik. Ako nema odje e i ne treba je, i partizani i etnici su bosi, a naši bi bili zadovoljni i sa samom puškom i dobrim astnikom.

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

PODATCI: »Daniša«

NADSTOJNIK.
Tibor Vasko, v. r.

(M. P.)

**NEDJELJNI IZVJEŠTAJ VELIKE ŽUPE CETINA U SPLITU OD 20.
SIJE NJA 1944. O DOGA AJIMA NA PODRU JU ŽUPE U VREMENU
OD 27. PROSINCA 1943. DO 2. SIJE NJA 1944. GODINE¹**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA

Velika Zupa Cetina

V. T. Br. 4/44.

Split, dne 20. sie nja 1944.

Predmet: Nedjeljni izvještaj Velike Župe Cetina
u Splitu za vrieme od 27. XII.—2.1 1944. g.

- 1) Ministarstvu unutarnjih poslova
 - a) Uredu Ministra
 - b) Glavnom ravnateljstvu za javni red i sigurnost
- 2) Ministarstvu vanjskih poslova
Politi ki odjel
- 3) Ministarstvu hrvatskih oružanih snaga
za glavni stožer

Z a g r e b

- 4) Glavarstvu gra anske uprave

S p l i t

Savezno okružnici Ministarstva unutarnjih poslova od 15. I. 1942.
V.T. br. 14-I-B-1942. predlažem Naslovu sliede i izvještaj:

ad I) kao u prošlim izvještajima time, da djelatnost pobunjenika po-
pušta usled poduzetih akcija iš enja od strane naše i njema ke vojske.

Za gornje razdoblje primljeni su izvještaji o sliede im doga ajima
i nasiljima:

1) Dana 28. i 29. XII. 1943. vodile su se borbe na podru ju ob ine
Vrlika, kotar Sinj, izme u etnika i partizana, ali su se etnici morali
povu i sa podru ja te ob ine, budu i su partizani navaljivali sa III. VIII.
i X. partizanskom brigadom, dok je etnica bilo samo 400.²

Dana 29. XII. 1943. partizani su se morali povu i, jer je etnicima
došlo poja anje iz Knina i Drniša. Partizani su imali oko 60 mrtvih i 40
ranjenih, dok etnici znatno manje.

Po izjavi partizana Kbenšpangera iz Splita, koji se predao našim vla-
stima, partizani su dobili od strane Engleza više stroj-samokresa, vojni-
kih odora i živežnih namirnica, a to sve morskim putem preko uvale
Primorski Dolac.

¹ Original (tipkan na pisa em stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva
NDH, reg. br. 20/3-2, k. 266.

² Vidi dok. br. 24.

2) Dana 30. XII. 1943. partizani su sa otoka Bra a (blizu Postira i Pu iš a) ispalili na Omiš 10 topovskih granata 11 cm, ali žrtava nije bilo, dok je šteta znatna.

3) Dana 31. XII. 1943. ispalili su partizani još 2 topovska hitca na hotel Avdi u Omišu, gdje su smješteni njema ki odredi, ali nije bilo ni žrtava ni štete.

4) Dana 1.1.1944. napali su partizani kod sela Glavica, ob ina i kotar Sinj, jedna kola sa njema kim vojnicima, ali bez uspjeha.

5) Dana 2.1 1944. došlo je do borbe izme u njema ke jedne bojne i partizana kod sela Hrv a e, ob ina i kotar Sinj, u kojoj su partizani izba eni iz sela Hrvatce.³ Na njema koj strani bio je jedan ranjeni vojnik, dok na strani partizana nije poznato.

6) Istoga dana u mjestu Vrlika predao se njema koj straži partizan Purina Filip iz Splita, 15 godina, bez oružja. Isti je predan njema kom vojnom zapovjedni tvu.

7) Istoga dana nalazili su se u gostoni Ralje Stjepana u Kaštel-Lukši u dva etnika i to: Grubiši iz Solina i Frani Ivan iz Kaštel-Lukši a, gdje su po eli izazivati ostale goste govore i, da e opet do i Jugoslavija i Kralj Petar. Pri tom, da su vadili bombe njema kog porie kla. Oružni ka postaja ih nije mogla uhiti, jer da su tu bila i dva nje ma ka vojnika, koji su za to znali, ali nisu uredovali, poslije toga su nestali iz Kaštel-Lukši a.

Ad II—VIII) kao u prošlim izvještajima bez osobitih promjena. Sinj, jedna ustaška postrojba pod zapovjedni tvom ustaškog vodnika Matkovi Mile te je pucaju i ranila mladi a Šuško Iliju. Nadalje odniesla tom pu anstvu živežnih namirnica.

Za Dom — Spremni!

Veliki Župan
Luetic* v. r.

(M. P.)

³ Vidi dok. br. 10.

⁴ Ante Lueti

**IZVJEŠTAJ KOTARSKE OBLASTI U DRNISU OD 22. SIJE NJA 1944.
GLAVARU GRA ANSKE UPRAVE U SPLITU O STANJU JAVNE SI-
GURNOSTI U KOTARU¹**

Nezavisna Država Hrvatska
Kotarska oblast u Drnišu
V.T. Broj 3/44.

Drniš, dne 22. sie nja 1944.

Predmet: Narušavanje stanja
javne sigurnosti.

Glavaru gra anske uprave
Velika Župa Bribir

Split
Šibenik

Stanje javne sigurnosti na podruju Kotarske oblasti Drniš, po am od 1. studenoga 1943. pa do danas znatno se pogoršalo. Stanje javne sigurnosti na pomenutom podruju narušili su i dnevno narušavaju jedino naoružani etnici, koji se nalaze u spomenutom podruju, kao i oni koji dolaze u cilju vršenja akcije ili bilo u kakvoj formi borave ili prolaze podrujem ovog kotara.

Njema ke savezni ke vlasti bez ikakovog sporazuma sa Hrvatskim vlastima naoružavale su oko 2000 etnika, koje oni jednim dielom i uzdržavaju, etnici zlorabe dano im povjerenje na štetu ob e Hrvatske stvari, jer u mjesto da vrše povjerenu im vojni ku dužnost, sa primljenim oružjem ubijaju, plja kaju, zlostavljuju, vrie aju i siluju hrvatsko pu anstvo. Od izvršenih 121 teških kaznenih djela samo etnici po inili su 105, a partizani i ostalo pu anstvo 16. Hrvatsko oružni tvo ne može uredovati protiv takovih etnika kojih ima naoružanih preko dvije tisu e, a oružnika 130, te etnici otvoreno i javno izjavljaju, da su njih naoružali i primili pod svoje okrilje Njema ke vojne vlasti, pa da ih na odgovornost mogu samo oni pozvati i nitko drugi, jer da oni ne poznaju NDH, njene zakone niti njene vlasti. Uob e etnici i ne misle na suradnju sa hrvatskim vlastima, ve uzprkos što znadu da stanuju na podruju NDH proširuju dje-lokrug svog rada, jer u selima gdje stanuju pravoslavci, pa makar i u manjini uspostavili su svoje oružane jedinice i naredili im, da u ta sela ne smiju dolaziti hrvatske vlasti ili oružnici. U Drnišu su uzpostavili svoju komandu iako je ovdje sjedište Ustaške pukovnije i Ustaške Bojne. N.pr. na pravoslavni dan došli su pod oružjem u Drniš, tu pucali izazivali hrvatsko pu anstvo i vlasti drže i govore uperene protiv NDH, nazivaju i Drniš »krvavim Drnišem« koje osveta eka, a da za sve to od odgovornih hrvatskih vlasti nisu tražili dozvolu ni odobrenje.

Prema tome od dolazka savezni ke njema ke vojske do danas, stanje javne sigurnosti na podruju Kotarske oblasti Drniš pogoršalo se za 75%.

¹ Prijepis originala (tipkan na pisa em stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 15/6, k. 202.

Doduše Njema ka komanda kod intervencija za razna krivi na djela dozvoljava da se etnici liše slobode, ali to nije mogu e izvršiti zbog ogromnog broja naoružanih etnika. Podpisani je više puta intervenirao da se etnici ne naoružavaju, nego da se oružje daje hrvatskoj miliciji. Doduše naša milicija dobila je nešto pušaka, ali to daleko zaostaje za onim što su dobili etnici, a koji su to razlozi, da etnici imaju prednost u naoružavanju, podpisanom nije poznato. Opazilo se je u zadnje vrieme da se mnogi partizani vra aju svojim ku ama i prijavljuju se raznim bojnim jedinicama, više puta jave se i etnicima. Na saslušanju kod ove Oblasti devetorica povratnika iz Šibenika izjavili su da su ih etnici u Gra acu tukli i zlostavljeni, jer su katoli ke vjere, dok predane partizane pravoslavce uop e nisu dirali, nego im stavljali šajka u i jugoslavensku kardu.

Od po injenih zlodjela, koje su napravili etnici jedino su do sada trojica etnika lišena slobode i predana našem Sudu, koji su 12. sie nja 1944 napali listonošu BU I A IVANA iz Siveri a, isprebijali ga i odnigli što u novcu, a što u drugim predmetima oko 100.000 Kuna.

Moli se Glavara Gra anske Uprave i Velikog Župana, da traže kod Njema kih vlasti, da se etnici kazne za ova krivi na djela doli niže navedena, jer ih do sada nitko nije uzeo na odgovornost;

1) etnike sa željezni ke stražare Sedrami , koji su u no i izme u 5 i 6 studenoga 1943. ukrali RADI IVANU iz Donjih Planjanja 30 komada ovaca.

2) etnika MILANA GJUI A iz Knina, koji je 12. 11. 1943. na željez. postaji u Perkovi u iz vlaka bacio bombu na ustaše.

3) etnika PERISI LJUBU iz Kri aka, koji je još sa dvojicom nepoznatih etnika u etni koj posadi u Uneši u oduzeo BORZI ANTI Iljinu iz Vinova Donjeg 200.000 Kuna i zlostavljeni i njegovu suprugu, to je bilo no u 15.11. 1943. godine.

4) etnika PERISI BOŽU iz Kri aka koji se nalazio u etni koj posadi u Uneši u, te provalio u ku u BUSEVI MARKA p. Mate iz Utora Donjih dana 20. 11. 1943. i odnio mu 35 ovaca i 14 koza.

5) Zapovjednika astni ke postrojbe u Uneši u, kapetana Poduju, koji je u uredu željez. postaje uklonio sliku Poglavnika Dr. Ante Paveli a i na zgradji istakao srbsku zastavu.

6) etnika SUNARU MARKA, i dr. sa etni ke postrojbe u Vrpolju kod Šibenika, koji su 4. 12. 1943. u no i ubili PLENDZU MARKA TOMINA, na njega privezali 50 kg. gvož a i ubacili ga u cisternu željezni ke postaje u Vrpolju, u cilju da se otriju Ustaše i ostalo pu anstvo, koje je odatile uzimalo vodu.

7) Iste etnike, koji su u no i 5.12. 1943. odveli PLENDZU MARKA MIJINOG I MUDŽINI ANTU iz njihovih ku a pa ih na sadisti ki na in umorili i pokopali u selu Jadrtovac.

8) etnike iz sela Žitnica, koji su no u izme u 6 i 7. 12. 1943 ukrali KRNI DINKU IVANOVU iz Konjevraha 23 komada ovaca i te je ovce prodavao u Šibeniku etnik BEADER VOJIN iz Zitni a.

9) etnike, koji su sa tornja katoli ke crkve u Skradinu skinuli i poništili hrvatsku zastavu, oplja kali etiri katoli ka sela, te zaklali mirnog seljaka PODRUG STOJANA.

10) ETNIKE Ljubi eve ete koji su 3.1 1944. u selu evoglave ubili PERKOVI FILIPA i njegova sina MATU, koje su našli odnosno etnici ih zatekli gdje mirno kopaju svoju njivu.

11) Isti etnici istog dana zapalili su Hrvatu PERKOVI JOKI, pok. Petra iz evoglava štalu i dva stoga sijena.

12) Isti etnici (Ljubi eva eta) su na povratku iz Mirlovi Polja prolaže i kroz selo Mose odnieli su STRUNJI TOMI pok. Mate 36 ovaca i 20 koza, te sve dotjerali u etni ku komandu Žitni .

13) etnike koji su 3. sie nja 1944 godine hapsili, tukli i proganjali seljake iz sela Dubrava, sa sobom odveli 6 seljaka katolika za iju se sudbinu do danas nezna, pa je na temelju toga veliki broj pu anstva pobjegao iz sela Dubravica, kotara Šibenik i došao u selo Brištane ovog Kotara bez igdje i ega, samo da spase gole živote.

14) etnika GRA ANIN MIRKA iz Kanjane koji je 28. 12. 43. u ve er na tri mjesta ranio iz vojni ke puške zapovjednika Hrvatske milicije u Siveri u RADELJKA FRANU.

15) etnike iz sela Kri aka, koji su 11.1 1944 pucali iz vojni kih pušaka na cestara PRANI A JERU iz Drniša i na njegove radnike, koji su popravljali državnu cestu koja vodi iz Drniša prema Splitu, naime i ovo je dokaz da etnici nedaju kroz pravoslavno selo, ak ni cestu popravljati.

ZA DOM SPREMNI!

Kotarski predstojnik:

Paštar, s. r.

**OBAVJEŠTENJE MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA NDH OD
24. SIJE NJA 1944. MINISTARSTVU ORUŽANIH SNAGA O OSNIVA-
NU »JUŽNODALMATINSKE MILICIJE« OD STRANE NJEMA KE
VOJSKE JUŽNO OD DUBROVNIKA¹**

**NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA**
Broj: V.T. 17/1944.

Zagreb, dne 24. I 1944.

Predmet: Pozivanje u »južno-dalmatinsku miliciju« od strane njema ke vojske?

**MINISTARSTVU ORUŽANIH SNAGA,
na ruke g. generala Navratila,**
Z a g r e b

Zapovjednik njema ke 359. grenadirske pukovnije, pukovnik Heesch (181. Gebirgsdivision)² osnovao je južno od Dubrovnika neku »južno-dalmatinsku miliciju«, te sprie ava nova enje ljudi za hrvatske oružane snage. Na elu ove milicije je neki bojnik Ferro, što se Naslovu stavlja do znanja s time, da hrvatska vlada ne može pristati, da se na podruju Nezavisne Države Hrvatske osnivaju milicije, koje nisu osnivane sporazumno sa hrvatskom državnom vladom, a naro ito ne milicije, koja omogu uje bježanje od udovoljenja vojni ke dužnosti.

Hrvatska državna vlada ne može na to pristati, da pojedini njema ki zapovjednici na svoju vlastitu ruku osnivaju svoje milicije.

U prilogu dostavlja se prepis dopisa zapovjednika odsjeka 359. grenadirske njema ke pukovnije Ustaškom stožeru u Dubrovniku.

Za Dom spremni!

**POMO NIK MINISTRA, DRŽAVNI
MINISTAR:
Dr. Vjekoslav Vran i , v. r.**

¹ Prilepis originala (tipkan na pisa em stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 7/3-2, k. 265.

² Odnosi se na 118. brdsku diviziju.

Prilog.

Broj i predmet gornji.

Zagreb, dne 24.1. 1944.

MINISTARSTVU VANJSKIH POSLOVA,

Z a g r e b

Na znanje.

Za Dom spremni!

POMO NIK MINISTRA DRŽAVNI
MINISTAR

(M. P.)

Dr. *Vran i v. r.*

BROJ 457

**IZVJEŠTAJ KOTARSKE OBLASTI MAKARSKA OD 28. SIJE NJA 1944.
O DOGA AJIMA NA PODRU JU KOTARA U PRVOJ POLOVICI SI-
JE NJA 1944. GODINE¹**

**NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
KOTARSKA OBLAST MAKARSKA**

Br. Taj. 7/44.

Makarska, dne 28.1. 1944.

**Predmet: Doglasno izvješće za I.
polovicu u mjesecu siječnju
1944. g.**

**1) MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA
URED MINISTRA**

ZAGREB

2) GLAVARU GRA ANSKE UPRAVE

3) OPUNOMO ENOM MINISTRU ZA OSLOBOJENE KRAJEVE

4) VELIKOJ ZUPI CETINA

5) ŽUPSKOJ REDARSTVENOJ OBLASTI SPLIT

Temeljem izdatog naređenja podnosim u gornjem predmetu sliedeći izvještaj:

1. OBĆA UNUTARNJA SITUACIJA:

1. Raspoloženje pučanstva:

Neprijateljska promjena ba još se uviek osjeća u narodu i većina pučanstva — narođeno primorsko — vjeruje u pobjedu partizanstva. Narod se je dobrim dijelom u pojedinim selima počeo slobodnije pristupati oruznicima i državnim oblastima. U Makarskoj poslije bombardiranja grada po-

³ Vidi dok. br. 458.

¹ Original (tipkan na pisacem stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 60/1-2, k. 137A.

jedini Njema ki vojnici su plja kali napuštene stanove. Pu anstvo je dobrim dielom pobeglo na otoke, sa partizanima a sada se pojedini vraju i pri aju najgore o partizanima i pored ovog, kako je navedeno, želje jednog diela pu anstva su na strani partizana.

Pravoslavci: nema ih na podru ju voda.

Židovi: nema ih na podru ju voda.

2. etni ka akcija i poduzete protumjere: nije bilo.

3. O komunizmu: na podru ju voda u (oblasti Biokova) krije se 150 do 200 naoružanih partizana. Imaju strojnice i baca e. Pribjegavaju im još uviek partizani sa otoka Hvara i Bra a, prije nego je zauzet sa strane Njemaca. Vrše napade na putu Vrgorac—Makarska, napadaju ustaške i njema ke kamione.

Dne 9. sie nja 1944. g. oružnici postaje Baškavoda, pronašli su u jednoj zapuštenoj štali u Baškojvodi jedan prijemni krugoval talijanskog fabrikata i koji je služio talijanskoj vojsci. Krugoval je u limenoj kutiji, a djelovi su mu nepoznati.

O avionima

Dne 7. sie nja 1944. g. engleski avioni njih 6 bombardirali su Makarsku.² Izbacili su 16 bomba. Ošte en je franjeva ki samostan i crkva. Srušene su 2 ku e i desetak ih ošte eno. Poginula je jedna žena i jedan ustaški do astnik.

Dne 11. o. mj. u etiri navrata bombardirali su engleski avioni i bombe bacili težeg i lakšeg kalibra u pregrade i u grad. Žrtava je bilo me u Nema kim vojnicima (4 mrtva) srušene 4 ku e, ošte eno što teže što lakše 60% ku a u gradu. Potopljen je i zapaljen jedan Njema ki brod tz. tvr ava i ošte en je jedan drugi brod, koji je u službi Njema ke mornarice. Bombardiranje je izvršilo 6—12 bombaša.

Iste ve eri pucali su neprijatelji sa otoka Bra a i Hvara kao sa brodova iz topova na Makarsku i Makarsko primorje. Poginula su 4 Njema ka vojnika i ranjeno ih je 12.

Krilasi naljetaju svakodnevno vodno podru je i svi su ve im dielom neprijateljski.

Dne 12. o.mj. sukobili su se Njema ki lovci sa engleskim krilašima nad podru jem postaje Gradac. Njema kih je bilo 8 a engleskih 11. Oboren na su 3 engleska aviona.

Dne 16. o.mj. 2 neprijateljska krilaša napali su iz mit. strojnih pušaka Bašku Vodu, te ranili 2 Njemca i jednog Talijana.

4. O akciji radu i kretanju sumljivih osoba, tu inskih i neprijateljskih agenata provokatora i protudržavnih elemenata:

5. O stranoj promi bi me u pu anstvom:

Vrši se putem krugovala i došaptavanja protudržavnih elemenata na veoma prikriven i prepreden na in. Ova promi ba ima veliki utjecaj na ovdašnje pu anstvo pa i onda ako se radi o nevjerljativim i nemogu im stvarima.

² Vidi dok. br. 452.

6. O prilikama prehrane i promet:

Prehrana je loša kako kod pu anstva tako i kod državnih službenika. Zbog slabe prehrane pu anstvo je odato švercu i ciene su svim državnim namirnicama tako skupe, da nisu uopće pristupa ne onim koji se ne bave švercom ili koji nemaju drugih visokih prihoda. Promet tako reku i ne postoji nikakav, pak je i sa ove strane zabrinjavajuće. Mjesecima ima da nije došlo prehrambenom kotarskom odboru hrane, pa oni baš siromašni koji nemaju nikakvih prihoda formalno gladuju. Bombardiranje Makarske pogoršalo je prometne prilike kao i prehrambene u većoj mjeri.

[...]

IV. OB I ZAKLJUČAK:

1. Stanje javne sigurnosti je nepovoljno.

Prometne prilike su nesigurne i skoro obustavljene uslijed djelatnosti neprijatelja iz zraka na kopnu i moru.

Prehrambene prilike loše a naročito kod državnih službenika i to koji imaju porodicu.

V. POSTAJE KOJE NEDJELUJU:

Kozica, i za sada se ne bi mogla održati za služaj uspostave, pak ju do ponovnog išenja Biokova i prostora južno od Biokova do Metkovića nebi bilo prepričljivo uspostavljati.

VI. ORUZNICKE POSTAJE KOJE SU OBNOVLJENE:

Igrane i Gradac.

VII. OSTALI VAŽNI DOGAĐAJI:

Neposredno iza bombardiranja Makarske, gra anstvo je napustilo svoje stanove iz straha. Bilo je slučajeva pljačka stanova. U kući i luči kog ureda u Makarskoj pronašao je lučki zapovjednik Ivo Rendić raznih stvari u većoj količini za koje se misli da su opljačkane od strane Njemačkih vojnika, jer oni stanuju u kući i luči kog ureda. Stvari je odnio posadni zapovjednik u svoje zapovjedništvo van gradskog područja. Mjesni zapovjednik kao i potpisani intervenirali su kod Njemačkih zapovjednika tava da se suzbije pljačka od strane njihovih vojnika. Poslije moje intervencije kod zapovjednika Njemačke carinske pogranice straže u Makarskoj vratili su opljačkane stolnjaci u gostionici Jakova Liske, koju su prije jednu noć iz polupane oštete ene gostione, ukradeni po nepoznatom tatu. Po gradu krstare oružničke i ustaške ophodnje.

Dne 2. ožujka obanii Maras Ante i Marinko iz sela Turopolje, kotara Makarska, igrali su se sa jednom neopaljenom minom iz bacala, pa je mina eksplodirala, te prvi poginuo a drugi teško povređen. Oba su djeca.

Rad bivše seljačke zaštite na području voda ne zapaža se.

ZA DOM SPREMNI!

Kotarski predstojnik: v. d.

Ljubić, v. r.

(odsječnik savjetnik)

NARE ENJE ZAPOVJEDNIŠTVA TRE EG ZBORNOG PODRU JA OD
1. VELJA E 1944. O USTROJSTVU JUŽNODALMATINSKE MILICIJE¹

ZAPOVJEDNICTVO III ZBORNOG PODRU JA

POPUNIDBENI ODJEL

Popun. br. 255/taj.

U Sarajevu 1. velja e 1944 godine.

PREDMET: Ustrojstvo Južno-Dalmatinske milicije
i popuna iste.

- 1) Zapovjedni tv: *C.* pješa ke divizije
[Ostale adrese izostavljene]

Ministarstvo oružanih snaga sa Ustr. br. 10415/taj 43. dalo je na elnu saglasnost za djelovanje i ustrojavanje Južno-Dalmatinske milicije,² s tim da je ova milicija podre ena 6. pješ-diviziji.

Sa Ustr. br. 10665/taj-43 odobrio je Minors 6 pješ.-diviziji da se u Južno-Dalmatinsku miliciju mogu uvrstiti obveznici godišta 1907 i stariji.

Savezno gornjem, a temeljem naloga Minors-a Ustr. br. 388/taj od 21/1-44, kojim su naložene daljnje smjernice u pogledu popune Južno-Dalmatinske milicije

Z A P O V J E D A M :

Daljnje popunjavanje i postrojavanje Južno-Dalmatinske milicije imade obavljati zapovjedni two 6 pješa ke diviz. sporazumno sa njema-kim zapovjednicima, a prema nižem izloženom.

1) Obveznici koji se sada nalaze u Južno-Dalmatinskoj miliciji imaju u istoj ostati. To su svi obveznici uvršteni do danas u postrojbe ove mili-cije.

Od ovog se izuzimaju: obveznici zrakoplovci, koji stoje na raspoloži zrakoplovstva ro eni 1906 i mla i, obveznici željezni ke bojne, ro eni 1910 i mla i i obveznici dojavni ari ro eni 1910. i mla i.

U budu e za popunu ove milicije mogu se uzimati samo dobrovoljci i obveznici koji su stariji od 32 godine i mla i ro eni 1927 i mla i pješaci.

Godište 1926 ne može se u budu e uvrstiti u ovu miliciju, jer podpada služenju obvezni kog djelatnog razdoblja. No ako ima dosada takovih uvrštenih (ro eni 1926) mogu isti ostati u miliciji kao dobrovoljci, nu tim da kad im do e vrijeme za obvezatno djelatno razdoblje, te budu pozvani

¹ Prijepis originala (tipkanog na pisa em stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, k. 136, t. U, d. 7.

² Vidi dok. br. 456.

od strane nadležnog Dopopuna, na stavnju odnosno za nastup obvezatnog djelatnog razdoblja, imaju se od milicije otpustiti.

2) Imaju se odmah odpustiti iz milicije svi oni pri uvnici i djelatnici koji su odbjegli iz svojih postrojba, a u kojima su bili u domobranskoj službi (Zapovjed ovog Zapovjedni tva Popun. br. 177/taj od 20/1-44).

U koliko bi se u tom pogledu nailazilo na kakove smetnje od strane njema kih zapovjedni tava, ovo e službeno utvrditi zapovjedni tvo VI. pješ. diviz. i izvestiti Minors putem ovog zapovjedni tva.

3) Da bi se imala ta na o evidnost obveznika uvrštenih u postrojbe Južno-Dalmatinske milicije imade se postupiti ovako:

a) U zapovjedni tvu Južno-Dalmatinske milicije imadu se ustrojiti i provoditi to na o evidnost svih uvrštenih domobranksih obveznika i to sa svima njihovim osobnim i vojni kim podacima.

Za sve do sada uvrštene a u budu e za novo primljene dobrovoljca mom adskog stališa imadu se poslati nadležnim Domobranskim Popunidbenim zapovjedni tvima u skupni popis sa podacima: tek-br. rod vojske, in, ime i prezime, godina ro enja, mjesto ro enja (op ina, kotar) nadležno mjesto (op ina, kotar), kada je stupio u miliciju i opaska (posebno popunidbenim zapovjedni tvima).

d) Domobraska popunidbena zapovjedni tva kad prime popise po gornjoj to ki provesti e potrebno kroz svoje o evidnosne knjige. Pri tome valja provjeriti dali me u upisanim obveznicima imade i takovih koji su bili ve predo eni i upu eni u postrojbe, te postoji vjerojatnost da su pobegli iz svojih postrojbi. Za takove prikupiti podatke od njihovi postrojbi i prema posljedku dalje postupiti.

Za sve domobrantske obveznike koji su primljeni u Južno-Dalmatinsku miliciju do danas, imaju nadležni Dopopuni po primitku popisa obveznika staviti izvan kriekosti njihove pozivne zapovjedi, u koliko su pozvati u domobransku službu za druge postrojbe, smatrati ih uvrštenim u postrojbe Južno-Dalmatinske milicije i potrebno pribilježiti u o evidnosnim knjigama.

S tim u savezu imaju biti riješeni i svi do sada pokrenuti spisi za odgodbu domobranske službe pri uvnika uvrštenih u ovu miliciju, a pozvati za druge postrojbe.

Nakon providbe podataka za uvrštene pri uvnike u o evidnosnim knjigama poslat e nadležni dopopun popise pri uvnika i nadležnim doknadnim osnutcima, koji imaju tako er provesti potrebno u svojim o evidnim knjigama.

4) Do daljnje imade se Južno-Dalmatinska milicija oslanjati u pogledu o evidnosti i popune na osnutak doknadne bojne 13. Lova ke puškovnije u kojoj se ima povesti posebna o evidnost svih pripadnika Južno-Dalmatinske milicije, odnosno nadležnih dopopuna.

5) Zapovjednik VI. pješ. div. poduzet e sve potrebno za pravilno ustrojavanje i popunjavanje Južno-Dalmatinske milicije u duhu ove zapovjedi.

6) Hrvatski asnik za vezu obavjestiti e o gornjem i nadležne nje-
ma ke vlasti na podruju ovog zapovjedni tva.

Za to nosi P.O.Z.
Pro elnik-pukovnik:
(Bosni) v. r.

(M. P.)

Zast. zapovjednika
Pomo ni general
(Pacak), v. r.

Štabu VIII Korpusa N.O.V.J., dostavio R.O.C.³ — »CETINA«

BROJ 459

**IZVJEŠTAJ KOTARSKE OBLASTI U SINJU OD 3. VELJAČE 1944. O
NAPADU PARTIZANA NA USTAŠKU POSADU IZ HRVA A¹**

Kotarska oblast u Sinju

Taj. broj : 40/44.

Sinj, 3. II. 1944.

Izvješće o borbi u selu Biteli u.

1. Ministarstvu unutarnjih poslova — Tajni tvo	Zagreb
2. Ministarstvu unutarnjih poslova — Glavno
ravnoteljstvo za javni red i sigurnost	Zagreb
3. Ustaškoj Nadzornoj Službi	Zagreb
4. Velikoj Zupi Cetina	Split
5. Župska Redarstvena Oblast	Split

Oružni ka postaja Ribari pod Taj. br. 17/44 od 30.1.1944. dostavlja:

Dne 28. siječnja 1944. oko 7,00 sati, ustaška posada iz sela Hrva a krenula je preko »Panja« u selo Biteli, da izvrši pretres ku a, i u istom selu kod »Juki a« i » urkovi a« ku a do ekali su ih partizani, sa puš a-nom i strojopuš anom vatrom podpomognuti sa baca im a mina, koja je borba trajala sve do 14,00 sati, kojom prilikom naša posada morala se povu i budu i su partizani bili nadmo niji, nakon ega su se partizani povukli prama Vrdovu 20 km. sjevero-zapadno od Sinja, potisnuti od strane Njema kog topni tva iz sela Hrva a.²

Prilikom ove borbe na našoj strani bio je jedan domobran teže ranjen od baca a mina, a jedan ustaša lakše ranjen od puške, do im gubitci na strani partizana nisu poznati.

³ Rajonski obavještajni centar.

¹ Original (tipkan na pisa em stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 6/2-2, K. 197A.

² Vidi dok. br. 95 1 461.

Dne 30. siječnja 1944. godine, oko 9,00 sati predao se je sa oružjem i streljivom našoj posadi u selu Hrva ima, partizan Romi Ivan sin Marka iz sela Hrva a, obine i kotara Sinj, star 25 godina. Imenovan je bio kao djelatni partizan. Komandir preleće ete, 5. bataljon, 1 ve Dalmatinske brigade u okolini Sinja a najzad u selu Biteli u odaklenju je uspjelo pobjeđi na našu stranu. Kod partizana boravio je od 15. VIII. 1943. godine do 30.1. 1944. god.

Istoga dana predao se je sa oružjem i streljivom partizan našoj posadi u selu Hrva ima Vukman Simun Petrov iz sela Hrva a, obine i kotara Sinj, star 25 godina, oženjen, otac 1 djeteta. Imenovan je bio kao djelatni partizan u 5 tom bataljonu 1 ve Dalmatinske brigade u okolini Sinja, a najzad u selu Biteli u odaklenju je uspjelo pobjeđi na našu stranu. Kod partizana boravio je od 1. IX. 1943. godine do 30.1. 1944. godine.

Nadalje sa pouzdane strane doznalo se je da se partizani nalaze u selu Biteli u, Vrdovu, Bračevu Docu i Višti a Gori.

Za dom spremni!

Kotarski predstojnik:
(M. P.) u.z. Dr. B. Martinović, v.r.

BROJ 460

**IZVJEŠTAJ KOTARSKE OBLASTI MAKARSKA OD 5. VELJAČE 1944.
O DOGAĐAJIMA NA PODRUČJU KOTARA U DRUGOJ POLOVICI
SIJEĆANJA 1944. GODINE¹**

**NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
KOTARSKA OBLAST MAKARSKA
Broj. Taj. 32/44.**

Makarska, dne 5. II. 1944. g.

PREDMET: Doglasno izvješće za II.
polovicu mjeseca siječnja
1944. god.

- 1) MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA
URED MINISTRA
- 2) OPUNOMOĆENOM MINISTRU ZA OSLOBO-
DENE KRAJEVE
- 3) GLAVARU GRAĐANSKE UPRAVE
- 4) VELIKOJ ŽUPI CETINA
- 5) ŽUPSKOJ REDARSTVENOJ OBLASTI

Zagreb

Split

¹ Original (tipkan na pisanem stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 15/15, k. 202.

Temeljem postojeće odredbe podnosim u gornjem predmetu sliedeći izvještaj:

I. OBČA UNUTRAŠNJA SITUACIJA:

1) Raspoloženje naroda:

Raspoloženje naroda prema Držav. vrhov. i Poglavniku u glavnom dobro je kod jednog diela naroda. Veći dio naroda vjeruje u pobjedu anglosasa odnosno partizana pa su ovim i naklonjeni. Prehrambene prilike nisu dobre kao i prometne pa i ovo stvara zlu volju kod putnika. Nisu rijetke pljačke od strane oružanih snaga bilo to naših bilo njemačkih, pa ovo zgodno iskorištavaju državni protivnici kod naroda u svoje razorne ciljeve. Posredovanje odmah na licu mjesta nemaju dovoljnog uspjeha. Ovo je olakšano, jer narod uslijed bombardiranja od strane anglosasa napušta svoje domove i bježi u šumu i obližnja sela odnosno prirodne zaklone.

Pravoslavci: ./.

Židovi: ./.

2) **etnička akcija i preduzete mјere:** Na području voda nema etnika.

3) **O komunizmu:** Na vodnom području za sad nema ja ih partizanskih skupina. U oblasti Biokova ima oko 200 naoružanih partizana i podržavaju ih seljaci. Naoružani su i bacačima. Prebacuju se veoma oprezno iz mjesta u mjesta, ali većinom tamo gdje se vojnički odredi ne kreću. Oko 120 osoba među kojima ima veći broj žena i djece a drugo stariji i za borbu nesposobniji ljudi u toku ovog mjeseca povratilo se je sa otoka Hvara i Brača svojim kućama u Makarsko primorje. Izvještaje značaju o partizanima ne daju, jedino u glavnom — da su bili od kuća na silu odvedeni i da su uspješno kriomice povratiti se kućama prije dolaska Njemačke vojske na otroke.

O preljetanju neprijateljskih krilaša:

Neprijateljski krilaši sa uporišta iz Italije, priljev u i po danu i po noći redovito vodno područje izuzev kad je veoma loše vrijeme ne zapožaju se.

Dne 17. o.mj. dva neprijateljska krilaša mitraljirali su Baškuvodu. S.Z. od Makarske 12 km. Odbrana nije stupila u rad. Ranjena dva njemačka vojnika i 1 talijanac zarobljenik.

Dne 19. o.mj. neprijateljski avioni — njih 12 — bombardirali su Makarsku. Odbrana nije djelovala a niti ju je bilo u Makarskoj tog dana. Ranjena jedna žena i 2 Njemačka vojnika lakše. 3 bombe težeg kalibra pale su blizu samostana koji se nalazi na istočnoj strani grada a kod kojega nema nikakovih vojnih objekata, pa je to očito da su ove bombe bile namjenjene samostanu. Potopljena su odnosno zapaljena, dva manja motorna broda koji su se nalazili u luci, nekoliko kuća ima oštećenja okolo.

Dne 21. o.mj. u Podacima, isto . od Makarske 35 km, napalo je 7 Engleskih krilaša ovo selo i tri Njema ka motorna — jedrenjaka u luci. Brodovi su potopljeni i srušene dvije ku e i nekoliko ku a ošte eno.

Poginulih i ranjenih nije bilo.

4) O radu i kretanju sumnjivih osoba, tu inskih i neprijateljskih agenata i provokatora i protudržavnih elemenata:

Nema podataka, ali je to no da ovakovih ima jer je to i mogu e budu i se nalaze partizani na vodnom podru ju, koji održavaju vezu sa pu anstvom jer im je ve i postotak pu anstva naklonjen.

5) O stranoj promi bi u narodu:

Širi se putem krugovala i došaptavanjem. Ova je veoma mogu a jer na jednom dielu vodnog podru ja — kako je navedeno — partizani djeluju.

6) O prilikama prehrane i prometu: Sa prehranom stoji dosta loše jer se ne dobivaju dovoljne koli ine hrane za pu anstvo. Promet takoreku i nikakav i ne postoji. Jedino pješaci idu iz mjesta u mjesto. Nema ni tovarnog blaga da bi narodne potrebe mogle se podmiriti, jer mu je sve odnešeno i oplja kano za vrieme talijanske »akcije iš enja«.

7) O odnosima vojske — oružni tva sa ustaškim postrojbama i sa gra anskim oblastima: Dobri.

8) O odnosima vojske sa savezni kom vojskom: Dobri su.

II. STANJE U ORUZNI TVU:

1) Raspoloženje, duh i stega kod oružni tva:

Dobri su.

2) Incidenti, neredi i izgredi ve eg zna aja: Nije bilo.

3) Izvještaj strane neprijateljske izvještajne službe i neprijateljske promi be: Bez vidnog uticaja.

4) Bjegunstvo iz oružni tva: Nije bilo.

5) Ponašanje do astnika i mom adi van vojarne: Dobro.

III. VANJSKA SITUACIJA:

1) Stanje u pograni nim oblastima: ./.

2) O stranim vojnim bjeguncima: Na vodnom ih podru ju nema.

3) O nedozvoljenim prelazima preko državne granice: ./.

4) O odnosima sa pograni nim oblastima susjednih država: ./.

IV. Ob i zaklju ak:

Stanje javne sigurnosti nepovoljno.

Prometne prilike nepovoljne i veoma otežane.

Prehrambene prilike loše.

V. POSTAJE KOJE NE DJELUJU:

Postaja Kozica. Uspostava njezina za sad je nemogu a, jer se nebi mogla održati a prilaz sa svih strana Kozici ugrožen je.

VI. ORUZNICKE POSTAJE KOJE SU OBNOVLJENE:

VII. OSTALI VAŽNIJI DOGA AJI:

Oko 15. sie nja t.g. došla su dva vojni ara stožerne sati II. bojne prometnih zdrugova u Makarskoj (Promajni) i silom odnijeli harmoniku Mate Puhari a iz Makarske. Posredovao sam kod zapovjednika posade satnika g. Buljana i kazao je, da je doti ni davao harmoniku i partizanima da sa njom sviraju, ali da e on viditi te da vojni ari nisu harmoniku odnijeli svojevoljno. Harmonika je od vriednosti i poru ena sa ozna kom na svakom djelu »Puhari ». Veoma se esto doga a, da se ukrade seljacima ovca ili koja koza na podru ju voda. Ovo ine i Njemci i ustaše. Posredovao sam i za ovo kod zapovjednika. Na ovaj narod koji je osiromашen teško ovo uti e a neprijatelji ovo iskorištavaju u svoje ciljeve.

ZA DOM SPREMNI!

Kotarski predstojnik: v. d.

Ljubi, v. r.

(odsje ni savjetnik)

(M. P.)

BROJ 461

IZVJEŠTAJ KOTARSKE OBLASTI U SINJU OD 10. VELJA E 1944. O DOGA AJIMA NA PODRU JU KOTARA U PRVOJ POLOVICI VE LJA E 1944. GODINE¹

Nezavisna Država Hrvatska

Kotarska Oblast Sinj

Taj. br. 6/44.

Sinj, 10. velja e 1944.

Predmet: Izvještajna služba.

1) Velikoj župi Cetina	Split
2) Zupsko redarstvenoj oblasti	Split
3) Ustaškoj nadzornoj službi	

Ured H. Zagreb

Savezno nalogu Velike župe Cetina Split od 9. prosinca 1941. Taj. br. 814/41. dostavlja se izvieš e za prvu polovicu mjeseca velja e 1944.

Ob e unutarnje prilike su nepromjenjene.

¹ Original (tipkan na pisa em stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 53/2, k. 197A.

Dana 24. sie nja oko 10 sati stigla je 92. njema ka lova ka pukovnija² u selo Hrvatce, koja je išla u pravcu Vrlike, te kod Alebi a ku a u selu Hrvatcima pripucali su partizani iz pušaka. Njema ke postrojbe odmah su sa strojnicama rastjerali partizane, te produžili za partizanima sve do sela Zasioka, odakle je jedna ve a grupa partizana do ekala njema ke postrojbe i otvorili vatru sa strojopuškama, sa baca ima mina. Borba je vo ena izme u njema ke vojske i partizana sve do 25. sie nja 1944. Ovom prilikom partizani su se povukli u selo Vu ipolje i Vješti a goru. Prilikom ove borbe na strani Njemaca gubitci nisu poznati, a na strani partizana bilo je 100 mrtvih a ranjeni nije se moglo ustanoviti.³

Dana 28. sie nja 1944. oko 7 sati Ustaška posada iz sela Hrvatca krenula je preko Panja u selo Biteli , da izvrši pretres ku a, te su ih partizani do ekali sa puš anom i strojepuš anom vatrom podpomognuti i sa baca ima mina. Borba je trajala do 14 sati, te su se partizani povukli prema Vrdovu. Prilikom ove borbe na našoj strani bio je 1 domobran teže ranjen a 1 ustaša lakše ranjen, do im gubitci na strani partizana nisu poznati.⁴

Dana 30. sie nja 1944. oko 9 sati predala su se 2 partizana našoj posadi u Hrvatcima. Dana 30. sie nja 1944. oko 22 sata došla jedna grupa od 25 nepoznati naoružani partizana pred ku u Joze Benje u Brnazima te ga oplja kali u vriednosti od 1.350.000 kuna. Partizani su pomenutog Benju oplja kali radi toga što ima jednog brata u domobranima. Tako er su istog dana partizani oplja kali ustašu Talaja Jozu u vriednosti od 615.000.

Dana 2. velja e 1944 oko 11 sati preletili su preko Sinja jedna ve a grupa Anglo-ameri ki zrakoplova i to mahom bombardera, koji nisu ništa bacili nad Sinjem. Dana 4. velja e 1944. oko 9 sati, sa dva samovoza od 35—40 njema ki vojnika došli su u selo Otok,⁵ kod ku e Jakova Zu ljevi a te od istog natovarili pune samovoze siena, kojeg su imali da otjeraju u Sinj za potrebe vojske, na putu ispod Juki a ku a partizani su ih sa ekali, te na iste otvorili vatru iz pušaka i strojnica, našto su njema ki vojnici odgovorili vatrom iz pušaka i strojnica. Tom prilikom njema ki vojnici morali su se povu i jer je neprijatelj bio mnogo nadmo niji. Tom prilikom uspjelo je partizanima do i do samih samovoza, koje su skupa sa sienom zapalili. Borba izme u njema kih vojnika i partizana trajala je sve do 10 sati. Istog dana oko 12 sati došla je pomo njema kim vojnicima od naše posade 15. p. p., 1. sata 27. djelatne ustaške bojne kao i oružnici postaje Han, te malo kasnije stigla je pomo i od strane njema ke vojske iz Sinja, te su se sukobili sa partizanima kod Crkve Svih-Sveti u selu Gali. Borba izme u naše i njema ke vojske sa partizanima trajala je od 12.30 sati sve do 16.00 sati. Ovom prilikom partizani su se morali povu i prema selu Rudi, a naša i njema ka vojska tako er se povukla prema Hanu, odakle je njema ka vojska produžila za Sinj.

2 Prve brdske divizije

3 Vidi dok. br. 128, 149, 346 i 348.

4 Vidi dok. br. 95 i 459.

5 Vidi dok. br. 167.

Prilikom ove borbe od strane naše vojske kao i oružni tva nije bilo gubitaka, do im kod njema ke vojske bio je 1 vojnik mrtav a 1 teže ranjen i to obojica u prvoj borbi, koja se odigrala prije podne, do im od strane partizana nije se moglo ustanoviti koliko su imali mrtvih i ranjenih. Dne 5. velja e 1944. prilikom akcije i pretresa ku a u selu Lu ane od strane ustaške postrojbe i oružnika postaje Ribari —Hrvatce uspjelo je zarobiti u Lu anima Dr. Ivu Smolji a⁶ advokata iz Sinja sa jednim automatskim pištoljem, sa još dva partizana. Dana 5. velja e 1944. god. oko 23 sati došla su 4 nepoznata partizana u ku u Stipe Jelin i iz Glavica te ga oplja kali u vrednosti od Kuna 560.000.

Dana 8. velja e 1944. oko 23 sati došla je jedna ve a grupa naoružani nepoznati partizana u selo Turjake te su oplja kali 14 ku a u vrednosti Kuna 3.338.000. Partizani su sve oplja kane stvari otjerali preko rieke Cetine u selo Otok.

Zdravstveno stanje naroda je povoljno, jer nema zaraznih bolesti.

2) Protivni ke promi be osim partizanske nije bilo.

3) Partizanske bande u manjim koli inama napadaju i plja kaju okolna sela i povla e se u nepoznatim pravcima.

Jedna ve a skupina partizana dobro naoružani nalazi se u Vješti a gori.

4) Strane promi be nije bilo.

5) Stanje prehrane nije povoljno jer je najve idio stanovni tva ostao bez hrane.

Za Dom Spremni!

Kotarski predstojnik
u. z. Dr. Martinovi , v. r.

(M. P.)

⁶ Vidi dok. br. 120, napomenu 4 i dok. br. 292, napomenu 9.

BROJ 462

IZVJEŠTAJ KOTARSKE OBLASTI MAKARSKA OD 10. VELJAČE 1944.
O NAPADU SAVEZNIH AVIONA NA NJEMAČKE BRODOVE USIDRENE KOD SELA PODACE¹

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
KOTARSKA OBLAST MAKARSKA
Broj: 269/44.

Makarska, dne 10. II. 1944.

PREDMET: Napad Engleskih krilaša
na Njemačke brodove.

MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA

URED MINISTRA

Zagreb

- 2) OPUNOMO ENOM MINISTRU ZA OSLOBO-
ENE KRAJEVE
- 3) GLAVARSTVU GRA ANSKE UPRAVE
- 4) VELIKOJ ZUPI CETINA
- 5) ŽUPSKOJ REDARSKOJ OBLASTI

Split

Izvješće uje se, da je oružni ka postaja Gradac pod br. 86. 1944. do 26. I 1944. dostavila u gornjem predmetu sliede i izvještaj.

»Dana 21. siječnja 1944. u 15 sati kod sela Podaci (20 km istočno od Makarske) obalne Gradač, kotara Makarska, naletili su i napali 7 engleskih krilaša na 3 Njemačke broda, koja su bila usidrena kod sela Podaci na iste bacili više komada razornih i zapaljivih bombi, od kojih su srušene 2 kupe, a sva 3 broda su zapaljena i potonula bez da se je išta moglo spasiti.

Brodovi su bili natovareni streljivom, hranom i odjećom namjenjenu za Njemačku vojsku na otoku Braču.

Ljudskih žrtava kao ni ozlje enih tom prilikom nije bilo.

ZA DOM SPREMNI!

Kotarski predstojnik. — v. d.
Ljubić, v. r.
(odsječni savjetnik)

¹ Original (tipkan na pisanem stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog Instituta, arhiva NDH, reg. br. 18/15, k. 202.

IZVOD IZ IZVJEŠTAJA KOTARSKE OBLASTI U KNINU OD 11. VELJAČE 1944. O NAPADU PARTIZANA NA ŽANDARMERIJSKO-DOMOBRAŃSKU POSADU U SELU OKLAJU¹

KOTARSKA OBLAST U KNINU

Broj: V.T. 9/44.

Knin, dne 11. II 1944.

PREDMET: Napad partizana na ob inu Oklaj.

GLAVNOM RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST

Z a g r e b

Dana 24. I. t. g. izvršen je napad partizana na ob inu Oklaj, ovog kotara, sa glavnim ciljem uništenja posade koja se je nalazila u ob inskoj zgradi u Oklaju.²

O događaju je oružni ka postaja dostavila dana 26. I. t. g. pod br. 97/44. sledi e: Dana 24. I. o. g. u 4.30 sati napadnuta je ova vojarna sa sviju strana po partizanima.

Ljudstvo ove postaje narednici Bjelokapi i Beader, oružnici Šime Juri i Badak Nikola, pomoći oružnici Andrija Lui, Ivan i, Lu i, Miho Zelembaba, Naki Filip i Milina Ivan, te pri uvni domobrani Bokan Marko, Piplica Jure, Zebi Ivan, Mate Paji, Jakov Maela, Nikola Pajji, Ivan Šego, Paško Boži, Ivan Grbeša, Božo avala, Ivan Zorica, Marko Milakovi, Paško Ercegovac, Ivan Zelalija, Ante Para, Ivan Aralica, Štipan Madžar, Mate Rada i, Šime Vukorepa, Mate Miljak, Filip Rada i, Filip Naki, Ivan Maret i Paško Maret. Još je u ovoj borbi u estvovalo 5 domobrana 1 sata, 1 bojne 15 pješa ke pukovnije, koji su bili u vojarni na službenom prolazu i to: Sarezlija Ante, Mijakovi Filip, Strnje Josip, Bašti Mate i Naki Filip.

Borba je odmah prihva ena, oko 7 sati istoga dana napada i su manevisali ostup kako bi posadu izmamili iz vojarne. Posadi je bilo poznato da su zaposjeli susjedne kuće oko vojarne i kad su uvidjeli da je posada u vojarni uvidila njihovu namjeru i ostala na svom mjestu ponovo su opkolili vojarnu po eli napadati žestokom strojopuš anom, parabelskom, topovskom vatrom i teškim bacem mina. Topovskom paljbom i bacem mina su srušili veći dio krova sa sjeverne strane na vojarni, a sa zapada oštetili pisarnu i sobu momadi, što im je bio cilj da upale streljivo koje se nalazilo prije napada u pisarnici. Kada sa ovim napadom nijesu mogli pokolebiti opsjednute cijeli dan su se brzom stro-

¹ Original (tipkan na pisačem stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 23/16, k. 201.

² Vidi dok. br. 77, 78, 98 i 296.

jopuš anom vatrom obasipali kasarnu, rušili krov, vrata i prozore na vojarni.

U 18 sati održao je jedan partizan govor pozivaju i domobrane da se predadu, da im je život zajam en i da e biti pušten svojim ku ama. Sna-ga i moral bili su na visini kao kod zapovjednika tako i kod ostale mom-ad. Njima se je na ovo odgovorila sa vojarne strojopuš anom vatrom i bombama. Oni su na ovo ponovno otvorili vatrom i jurišem na vrata i niže prozore od vojarne sa sviju strana, ali su bombama odbijeni.

U 22 sata iz ku e Krste ori a kroz prozor pomo u jedne skele spustili su uz sami temelj vojarne 4 komada mina, svaka od 75 kilograma, koje su htjeli pomo u sporo-gore eg fitilja upaliti i baciti vojarnu kao i mom ad ove postaje u vazduh. Ovdje se je baš u to vrijeme nalazio lije-nik Pjeroti iz Drniša i kazao im da to nije ovje anski jer da e pored oružnika stradati i okolno pu anstvo pa su odustali na njegovu inter-venciju od nauma. Mine su sliede eg dana po ustaškim vojni arima uklo-njene.

Borba je trajala od 4.30 do 23 sata navedenog dana. Za vrieme borbe lakše je ranjen pri uvni domobran Ivan Zelalija u lijevu butinu.

Od napada a u koliko je do sada ustanovljeno ima 10 mrtvih, me u kojima politi ki komesar, a u poštanskom uredu je poginuo komandant koje je operisao sa napadom na vojarnu kao što su imali 30 ljudi što teže što lakše ranjenih, koji su morali po i u selo itluk udaljeno od Oklaja 1500 metara lije nici Nikola Grubiši i dr. Pjeroti Previjati, ali poslije obavljenog posla su ih pustili na slobodu.

Prema pozitivno dobivenim podacima i osobnom osvjedo enju napada a je bilo oko 2500 ljudi. Isti su naoružani modernim oružjem, teškim i lakim strojnicama, parabelima, bombama, brtskim topovima i teškim baca ima sa etiri mine. Obu eni su u talijanske i engleske odore, odora i obu a skoro nova i u ispravnosti. Napada i su pripadali Li koj i Kninskoj brigadi, me u kojima je bio sasma mali broj katolika, koji su prema pri anju povjerenika (t. j. prisutni katolici kritizirali ovakovi surovi i svirepi postupak svojih starešina i drugova), te pri aju da oni u pravo-slavnim selima ne smidu ni pogledati u gra anstvo, a ovdje da se plja ka, odnosi i ubija.

Odmah pri upadu u selo Oklaj pitali su za zapovjednika postaje narednika Bjelokapi a, kad su upitani odgovorili da istome ne poznaju prezime kazali su Bilokapi M... je.... toje stari Ustaša ako se preda ili ako ga uhvatimo živa objesit emo ga o drvo na križanju puteva, a mom ad emo postreljati, a naro ito da su bili razjareni kad su imali u prvom napadu ve inu navedenih gubitaka.

Poslije navedenog ustupka 25. I. 1944. u 2 sata sa sobom su poveli oružni kog narednika Božu avku, koje se je slu ajno zatekao u svom privatnom stanu, oružnika naslovnog narednika Božu Vranješa, koji je bio teško bolestan u svom stanu u selu itluku, tabornika Z. Bandala, gim-nazijalca Marka Ikuču Andrijina, zemljoradnika Zdravka Kneževi Ši-

inunova, i zemljoradnika Ljubi i Luku p. Marka svi iz Oklaja, Validži Ivana Matina, ob . redara, Ivana Budanka p. Mate za iju se sudbinu do danas nezna. Tako er su bili poveli financ. preglednika Josipa Drosenika, sudiju Benkovi a, trgovca, odnosno poreznog inovnika Ljubu Vojvodi a i pri uvnog vodnika Kneževi Petra pok. Ivana, ali su ih povratili. Tako er pri povla enju oplja kali su veletrgovinu i posjednika bra u ori p. Ante iz Oklaja, otjerali im kola i konje i motorni kota , raznih živežnih namirnica i du anskih predmeta u vrednosti prema današnjim ova mošnjim cienama 10.000.000 Kuna. Tako er bra i Krste ori i Slavku odnieli živežnih namirnica i drugih predmeta u vrednosti od 1.000.000 Kuna.

Od eksploziva za vrieme borbe stradale su okolne susjedne zgrade.

Ovu plja ku partizani su iskoristili zato, što mom ad ove postaje za vrieme borbe i poslije izvršene borbe nije dobila nikakvu pomo , a mali broj mom adi nije mogao poduzeti prema napada ima prepad iz vojarne kao što i oskudica streljiva nije dozvoljavala jer se je ostatak uvaо za posljednju odbranu.

Vojarna je demolirana skroz nije više za nastambu dok se ne izvrši generalan opravak.

Dne 25. I. o. g. do 9 sati nije pridošla nikakova pomo u ljudstvu ili streljivo ovoj postaji, a po dobivenim podatcima da partizani spremaju ponovni napad jer su se osvjedo ili za cielo vrieme borbe da sa nijedne strane nije pokušano prite i u pomo , a niti uhvatiti vezu, pod ovakovim uslovima pri uvni domobrani ve i dio njih izgubio je moral za ostatak u vojarni bez streljiva i pomo i. Pa kad je potpisani uo io raspoloženje mom adi povla io se terenski prema selu Razva u gdje se je mislilo zadržati u pu koj školi, sa mišljenjem da e na putu nai i na pomo u ljudstvu i streljivu, koje je organizovano od nadre enih starešina, ali isti nisu niti pokušali da pruže pomo . U školi Razva e bilo je ~ oko 250 naoružanih etnika bez njema kih ili naših zapovjednika radi ega podpisati nije smio radi malog broja mom adi zauzeti školsku zgradu, te je potpisati bio prisiljen povu i se sa mom adi i državnom opremom u Drniš radi poja anja mom adi, nadoknadi streljiva, kako bi se podigao moral kod mom adi.

Dana 6. sie nja o. g. ponovo je ova postaja uspostavljena, ali zgrada uslied napadaja je potpuno ošte ena i neupotrebljiva za nastambu, a niti imade druge podesne zgrade u Oklaju za smještaj postaje, jedino još stoji na raspoloženju pu ka škola u Razva u na podru ju ove postaje, te molim žurnu zapovijed da se ova postaja preseli u pomenutu školu jer zgrada u kojoj je do sada bila smještena posada nije upotrebljiva dalje za nastanbu ili otpor u slu aju ponovnog napada.

[...]

Dostavlјaju i prednje izvješ uje se da je velika Župa Bribir odmah po odstupu partizana otvorila privremenu navjeru za popravak ob inske zgrade.

Ovaj napad izvršen je u asu razmještaja njema ke vojske, te su partizani izkoristili priliku i napadaj izvršili.

Držanje posade oružni ke posade u Oklaju zaslužuje svako priznanje i hvalu.

Z A D O M S P R E M N I !

UPRAVITELJ KOTARSKE OBLASTI:
Lukinovi, v. r.

M. P.

KOTARSKA OBLAST U KNINU

Broj V.T. 9/44.

P.K.G.

Knin, dne 11.11. 1944.

ŽUPSKOJ REDARSTVENOJ SLUŽBI

K n i n

Radi znanja.

Za dom spremni

Upavitelj kotarske oblasti:

Lukinovi, v. r.

(M. P.)

BROJ 464

**IZVJEŠTAJ KOTARSKE OBLASTI MAKARSKA OD 11. VELJAČE 1944.
O SUKOBU USTAŠA I NIJEMACA SA GRUPOM PARTIZANA KOD
SELA GRABOVCA¹**

Nezavisna Država Hrvatska

Kotarska oblast Makarska

Broj: 469/44.

Makarska, dne 11.11.1944.

**PREDMET: Sukob ustaša i njemačkih vojnika
sa partizanima kod Bekavcih
staja.**

**1) MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA
URED MINISTRA**

Z a g r e b

2) OPUNOMOĆENOM MINISTRU ZA OSLOBO-
ENE KRAJEVE

3) GLAVARSTVU GRAĐANSKE UPRAVE

4) VELIKOJ ZUPI CETINA

5) ŽUPSKOJ REDARSTVENOJ OBLASTI

S p l i t

¹ Original (tipkan na pisačem stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 19/15, k. 202.

Izvješ uje se, da je oružni ka postaja Baškavoda pod br. 63. od 5. velja e 1944. dostavila u gornjem predmetu sliede e:

»Dana 31. sie nja 1944. IZME U 12—13 sati jedan odjel ustaša i njema kih vojnika iz sela Grabovca, ob ine i kotara Imotskog, vršio pretres terena sjevernog diela planine Biokova, te u predjelu »Bekav eve staje« podru je ove postaje, naišli su na jednu grupu od sedam naoružanih partizana, kojom prilikom su šestoricu ubili, a trojicu ranili i potom ih uhvatili.

U navedeno vrieme na spomenutom mjestu naišle su slu ajno tri djevojke i to: Mila Bekavac Jurina, Jelka Bekavac Marinova i Suzana Bekavac Jakovljeva sve iz D. Brela, ob ine i kotara Makarska, koje su u navedene staje pošle radi uzimanja siena, te im su do staje došle su opkoljene te za vrieme vo ene borbe od krhotina ru nih bombi lakše povre ene te odmah odvedene u Grabovac gdje im je pružena pomo a kod tog upu ene odnosno samovozom dopremljene svojim ku ama.

Od poginulih etvorica partizana dvoica su iz sela Donjih Brela ob ine i kotara Makarska, podru je ove postaje, i to: Bartulovi Ante Martin i Bartulovi Blaž, do im ostala dvojica ubijenih a niti ranjeni nijesu sa podru ja ove postaje niti su mještanima o evidnicima poznati.

Sva etvorica ubijenih po zapovijedi njema kih vojnika 9. velja e t. g. pokopani na istom mjestu.

Ubijena dvojica Bartulovi i bili su poznati — aktivni partizani naro ito Bartulovi Ante, do im Blaž je u mjesecu studenome prošle godine pridružio se partizanskim bandama.

Sa strane ustaša i njema ke vojske nije bilo nikakovih gubitaka.

ZA DOM SPREMNI!

Kotarski predstojnik: v. d.

Ljubi, v. r.

(odsje ni savjetnik)

(M. P.)

BROJ 465

IZVJEŠTAJ KOTARSKE OBLASTI U SPLITU OD 11. VELJAČE 1944.
O UNIŠTENJU NJEMAČKOG TERETNOG PAROBRODA USIDRENOG
U KAŠTEL SU URCU OD STRANE SAVEZNIKIH AVIONA¹

KOTARSKA OBLAST — SPLIT

Taj. br. 127/44

dne 11. veljače 1944 godine
u Splitu

PREDMET: Njemački teretni parobrod
zapaljen od angloameričkih
zrakoplova.

- 1) GLAVARSTVU GRAĐANSKE UPRAVE — Split
- 2) MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA — TAJNICTVO — Zagreb
- 3) RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST — Zagreb
- 4) VELIKOJ ZUPI CETINA — Split
- 5) REDARSTVENOJ OBLASTI ZA GRAD SPLIT — Split

Oružnička postaja u Solinu pod br. 45/taj. od 9. II. t. g. dostavila je slike i izvještaj:

»Dne 8. veljače t. g. nalazio se je na moru usidren ispod Kaštela Suurca jedan teretni parobrod natovaren sa raznim namirnicama za njemačku vojsku. Istog dana oko 16.40 sati 12 engleskih zrakoplova — lovaca napalo je sa bombama i zapaljivim ploćicama spomenuti parobrod i istog pogodili i zapalili.

Spomenuti je parobrod društva »TRIESTINA«, koji je doplovio iz Trsta u kaštelanski zaliv, natovaren raznom robom i namirnicama za njemačku vojsku. Imao nosivost 3.500 tona, te je bio pun natovaren. Dneva 6—7—8 noć u je jedan dio materijala istovario u Vranjicu, ali je ostalo još u njemu više od dvije tine materijala. Ljudskih žrtava, u koliko se je moglo ustanoviti, nije bilo, pošto je osoblje prije napadaja iz zraka napustilo parobrod. Njemačke vojne vlasti ne dozvoljavaju nikome pristup zapaljenom parobrodu, niti same što preuzimaju za spašavanje parobroda i robe. Što se je sve nalazilo u parobrodu, kao i ime parobroda, nije se moglo ustanoviti, jer Njemci nisu dozvolili pristup našim oružnicima blizu parobroda kako u Vranjicu tako ni kod K. Su urca, već su sve držali u strogoj tajnosti.«

Prednje se dostavlja s molbom na znanje sa izveštem, da pomenuti parobrod još uvijek gori i dimi, ali nije potonuo. Uzprkos požaru uspjelo

¹ Original (tipkan na pisanem stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 23/1, k. 197A.

je nekim seljacima iz K. Su urca da se na opasnost života približe parobrodu i da ognuti kabanicama spase nešto sanduka sa konzerviranim živežnim namirnicama, što im Njemci kasnije nisu sprie avali.

ZA DOM SPREMNI!

Kotarski predstojnik
Dr. Rajevi * v. r.

(M. P.)

BROJ 466

IZVOD IZ IZVJEŠTAJA GLAVNOG STOŽERA DOMOBRANSTVA OD
12. VELJAČE O POTAPANJU BRODOVA DUŽ JADRANSKE OBALE¹

Vojni ka tajna

DNEVNO IZVJEŠĆE BROJ 43/44

(po podatcima primljenim 12. II. 1944 godine do 9 sati)

[...]

Podr. Jadranske obale:

10. II. — 2 engleska brza borbena amca napala su i potopila manji parobrod »Solin«,² koji je prenosio hranu i još jedan drugi na putu u Split, jedan mornar je poginuo.

Kod Dugog Otoka potopljen je 9. II. jedan neprijateljski motorni jedrenjak. Posada je zarobljena.

2 neprijateljska motorna jedrenjaka pristala su 9. II na o. Šedro (južno od Hvara).

Naše plovne jedinice zapliene su 2 neprijateljska motorna jedrenjaka između o. Korule i o. Mljeta (9. II.).³

Djelat, vlast, zrakopl.:

Zrakoplovstvo je 9. II. potopilo kod o. Ugljana parobrod »Gigliola« (700 tona) i oštetilo 1 amac za iskrcavanje.

2 Jozo dr Rajevi

1 Snimak originala (tiokan na Disa em strolu) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, mikroteka MNO Zagreb, film 4/180—181.

2 Vidi dok. br. 391.

3 Vidi dok. br. 153, 229 i 391.

Djelatn. nepr. zrakoplovstva:

Neprijateljski zrakoplovi tukli su 8. II strojni kom vatrom Dubrova ku Rijeku — luku i o. Lokrum (4 km s. i 2 km j. Dubrovnika) bez u inka i žrtava.

[...]

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pro elnik operativnog odjela
glavnokomanduju i podpukovnik
Helbich, v. r.

(M. P.)

BROJ 467

**IZVJEŠTAJ KOTARSKOJ OBLASTI U SINJU OD 16. VELJAČE 1944.
O SUKOBU USTAŠA I GRUPE PARTIZANA U SELU SUHA A¹**

Nezavisna Država Hrvatska

Kotarska Oblast Sinj

Taj. br. 93/44.

Sinj, 16. veljače 1944.

**PREDMET: Šimundža Kruno ustaša po
partizanima ubijen.**

1) Ministarstvu unutarnjih poslova
Tajni tvo

Zagreb

2) Ministarstvu unutarnjih poslova
Glavno rav. za javni red i sigurnost

Zagreb

3) Ustaškoj nadzornoj službi

Zagreb

Ured II.

4) Velikoj župi Cetina

Split

5) Zupsko redarstvenoj oblasti

Split

Oružni ka postaja Ribari u Hrvatcima pod taj. br. 34/44. od 14. velja e 1944. dostavlja:

Dana 11. velja e 1944. oko 12 sati prilikom pretresa sela Suha a, ob i-ne i Kotara Sinj i radi hvatanja odmetnika od strane ustaške ophodnje iz sela Hrvatca, koju su ophodnju sa injavali 5 torica ustaša, te kada su pretresali ku u seljaka Gaurine Marka iz sela Suha a, zapucalo je nekoliko partizana sa puš anom vatrom na ustašku ophodnju, usljud ega je nastala borba izme u jednih i drugih.²

Povodom ovih borba poginuo je od partizana ustaša Kruno Šimundi a jedan je ustaša teže ranjen, a od partizana 2 mrtva, koji su nepoznati.

Borba je trajala izme u ustaša i partizana od 12 do 15 sati istog dana.

Partizanska ja ina mogla je biti oko 10 njih, koji su se razbježali u nepoznatom pravcu.

Za Dom Spremni!

Kotarski predstojnik:
u. z. Dr. **Martinovi**, v. r.

(M. P.)

BROJ 468

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE ORUZNICKE PUKOVNIJE OD
19. VELJA E 1944. O STANJU U METKOVI U NAKON BOMBARDI-
RANJA OD STRANE SAVEZNI KIH AVIONA¹**

ZAPOVJEDNI TVO

6. ORUZNICKE PUKOVNIJE

J.S. Broj 451/taj.

U Mostaru, dne 19. velja e 1944.

Predmet: Stanje u Metkovi u.

VELIKOM ŽUPANU VELIKE ŽUPE HUM

Mostar

4. ovog mjeseca primio sam dopis njema kog zapovjedni tva V. S.S. korpusa od 25. sije nja 1944. godine, sa kojim su mi priob ena zapažanja njema kog poru nika poljskog oružni tva g. Linhofera od 20. sie nja 1944., a u kojima se u glavnome iznosi, da u Metkovi u vlada o ajno

² Vidi dok. br. 472.

¹ Original (tipkan na pisa em stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 33/4, k. 193.

stanje, jer da je ve ina stanovni tva napustila Metkovi , da obskrba civilnog pu anstva ne funkcionira, da se iš enje i dovo enje u red ulica poslije bombardiranja nikako ne vrši, da državni uredi ne rade i da Metkovi uob e pruža izgled opustošenog grada.

Na temelju ovih podataka zapoviedio sam, da se izvrši provjera i da mi se dostavi izvješće o zadnjem stanju, pa sam primio sliedeće podatke:

Metkovi još uviek pruža izgled opustošenosti, jer je ve ina civilnog pu anstva grad posve napustila ili se sklonila na periferiju, a nitko ne pristupa opravci porušenih ku a, ure enju ulica i zatrpanjanu triptera od bombi. Od državnih ureda jedino u punom obsegu djeluje kotarsko predstojni two, dok ostali uredi vrlo slabo ili nikako ne rade. Poštanski ured sa radom započeo je tek 1. ovog mjeseca, dok je nadstojnik ureda prije toga boravio u Ljubuškom a sva službena i privatna pošta ležala je punih 20 dana u Gabeli, za koju se nije ni jedan poštanski inovnik sjetio i pobrinuo, da bude prenijeta u Metkovi . Predstojnici ureda i inovnici nisu se ni malo brinuli za svoje uredi, nego su ih jednostavno napustili i se klatarili po okolini. Najžalosniji slučaj ima kod carinskog ureda, koji je podpuno opljačkan i oštećen za oko 5,000.000 kuna a carinskim inovnicima i riznim stražarima, koji su trebali urediti uvati, nije uspjelo da to sprije i pa izgleda, kao da su i sami u oštećenju državne imovine sudjelovali. Kraje po napuštenim kuama još su na dnevnom redu i malobrojno oružni two i povrh toga, što jedino vrši službu i osiguranje grada, radi opširnosti grada nije u stanju, da svim tim pojivama stane na put. U koliko ima u Metkovi u mornara i ustaša, oni su zauzeti svojim službama i oružni tvrđavama u tome pogledu ne mogu pružiti nikakvu pomoć.

Dostavljajući ove podatke izvještavam, da u sa svoje strane poduzeti potrebno, da se oružni two u Metkovi u poja i radi što boljeg osiguranja grada i sprječiti avanja svih nemilih pojava ali sam mnjenja, da je za normaliziranje prilika bezuvjetno potrebno, da svi državni uredi smjesti započnu svoj rad i da se na taj način opet uzpostavi stanje, koje je bilo prije bombardiranja. Isto tako potrebno je, da se u prehranbenom pogledu sa mjerodavne strane poduzme sve potrebno, da se stanovni two osigura i da mu se omogu i barem najpotrebniji život.

Protiv predstojnika ureda, koji su na iznjeti na in napustili dužnost, dopustili da državni uredi ne rade i da se državna imovina u istima bez uvanja izlaže pljačka, treba postupiti po zakonu pa molim da se u tome pogledu od strane Naslova potrebno naloži.

Samo oružni two bez pripomoći i i iskrene suradnje ostalih državnih oblasti i organa nije u stanju, da prilike normalizira, nego je za njihovo normaliziranje potreban iskren i požrtvovan zajednički rad svih državnih organa.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Zapovjednik, pukovnik:
Dragutin Mašek, v. r.

**IZVJEŠTAJ KOTARSKOJ OBLASTI U SPLITU OD 21. VELJAČE 1944.
O NAPADU PARTIZANA NA USTAŠKU POSADU U DONJEM DOCU¹**

KOTARSKA OBLAST — SPLIT

Taj. br. 149/44

dne 21. veljače 1944 godine
u Splitu.

PREDMET: Napadaj partizana na Ustašku posadu u Donjem Docu

- 1) GLAVARSTVU GRA ANSKE UPRAVE — Split
- 2) MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA — TAJNIC-TVO — Zagreb
- 3) RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST — Zagreb
- 4) VELIKOJ 2UPI CETINA — Split
- 5) ŽUPSKOJ REDARSTVENOJ OBLASTI — Split

No u 18. veljače 1944 ja i odred partizana napao je posadu Ustaša u Donjem Docu.² Partizani su došli iz pravca Kotlenica, te su svladali posadu, koja izgleda da je bila bez zapovjednika, koji da je u momentu napadaja bio odsutan u Omišu. Istom prigodom partizani su zapalili 3—4 kuće, a tako isto i kuće u nekog Skejija, gdje se nalazila Ustaška posada, te je iz kuće predhodno oduzeta sva hrana i tvorivo, koje je dan ranije bilo došlo Ustašama. Ustaše su bili svladani, te su se razpršili, a neki se povukli u Trnbuse.

Od strane partizana zarobljeni su svi oružnici i neki Ustaše, tako da ih je ukupno zarobljeno 12.

Partizani su prilikom napada upotrebljavali osim pušaka bacac i strojnica, do im Ustaše samo jednu strojnicu, jer im je druga zaglavila, a bacac a nijesu imali.

Koliko je žrtava prilikom ovog napadaja bilo na jednoj i drugoj strani, nije se moglo ustanoviti, ali po nekim podacima od partizana su poginula sigurno dvojica, i to neki Talijanac, te Lekšić Jozo, re. Sinica iz Gornjeg Doca. Ustaše imadu tako er ranjenih veći broj.

¹ Original (tipkan na pisanem stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 12/3, k. 197A.

² Vidi dok. br. 166 i 167.

Napadnutim Ustašama upu ena je pomo iz Omiša, te su u toku akcije iš enja ugroženog podru ja.
Nakon izvršenog napadaja partizani su se povukli prema Kotlenicama.

ZA DOM SPREMNI!

Kotarski predstojnik
Dr *Rajevi*³,⁴ v. r.
(M. P.)

BROJ 470

**IZVJEŠTAJ KOTARSKOJ OBLASTI U SPLITU OD 22. VELJAČE 1944.
O ISELJAVANJU STANOVNICKA OTOKA ŠOLTE OD STRANE NJEMA
KE VOJSKE U SPLIT¹**

KOTARSKA OBLAST — SPLIT

Taj. br. 155/44
dne 22. veljače 1944 godine
u Splitu

PREDMET: Šoltani uhapšeni od strane
njema ke vojske.

- 1) GLAVARSTVU GRA ANSKE UPRAVE — Split
- 2) MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA — TAJNI TVO — Zagreb
- 3) RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST — Zagreb
- 4) VELIKOJ 2UPI CETINA — Split
- 5) ŽUPSKOJ REDARSTVENOJ OBLASTI — Split

Prema još nepotvr enim obaviestima, njema ke vojne vlasti na otoku Šolti, ovog kotara, uhapsile su zadnjih dana oko 200 osoba sa otoka Šolte 1 to sve muškarce od 16—60 godina, te su uhapšenici dovedeni navodno ju er u Split i smješteni u kasarnama na Gripama. Zašto je slijedilo ovo hapšenje nije se moglo još saznati, dok se pogovara, da bi navodno u zadnje vrieme na Šolti boravilo nekoliko engleskih astnika, njih 8 na broju, a da ih Šoltani nijesu prijavili njema kim vojnim vlastima. Mnogim Šoltanima izgleda da je uspjelo posakrivati se i izbjegi hapšenju prebacivši se sa amcima na Vis. Istodobno se izvješće, da ob ina u Grohotama na otoku Šolti uobičajeno ne djeluje, jer imenovani na elnik Ceci Ivan nije smio još da u ob inu zaviri zbog prijetnje i straha od strane partizana.

³ Jozo dr Rajevi

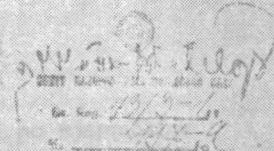
⁴ Original (tipkan na pisanem stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 13/3, k. 197A.

KOTARSKA OBLAST = SPLIT

Taj. br. 155/44

dne 22. veljače 1944 godine
u Splitu.

Spasit par uveđenja

REDMET: Šoltani uhapšeni od strane
njemačke vojske.

- 1/ GLAVARSTVU GRADJANSKE UPRAVE = SPLIT
- 2/ MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA = TAJNIČTVO = ZAGREB
- 3/ R.VL.TELJSTVU ZA JAVNI RAD I SIGURNOST = ZAGREB
- 4/ VELIKOJ ŽUPI ČETINA = SPLIT
- 5/ ŽUPSKO REDARSTVENOJ OBLASTI = SPLIT

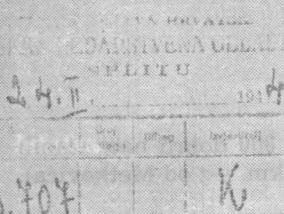
Pismo još napotvrdjanim obvestima, njemačke vojne vlasti na
otoku Šolti, ovog kota, uhapsile su zadnjih dana eko 200 osoba sa otoka
Šolte i to sve muškarce od 16 - 60 godina, te su uhapšenici dovedeni nu-
vodno južer u Split i smješteni u kasarnama na Gripenu. Ždje je slijedilo
ovo hapšenje nije se moglo još saznati, dok se pogovara, da bi navedno u
zadnje vriće na Šolti boravilo nekoliko engleskih čestnika, njih 8 na
broju, za da ih Šoltani nižešu prijavili njemačkim vojnim vlastima. Mnogim
Šoltanima izgleda da je uspjelo posokrivati se i izbjegći hapšenju
probecivši se sa četnicima na Vis. Istodobno se izvješćuje, da občina u
Grototom na otoku Šolti uobiće još ne djeluje, jer imenovan ničelnik
Čećić Iven nije znio još da u občinu zaviri zbog prijetnje i straha od
strane partizana.

Prednja se dostavlja s molbom na znanje i s izvješćem, da će
se o svemu što se dalje ustanovi u ovom pogledu odmah makneno izvestiti.

ZA DOM SPREMNI!

Kotarski predstojnik
Dr. Bojević,

[Handwritten signature]

Prednje se dostavlja s molbom na znanje i s izvješćem, da će se o svemu što se dalje ustanovi u ovom pogledu odmah naknadno izvestiti.

ZA DOM SPREMNI!

Kotarski predstojnik
Dr *Rajevi* ? v. r.

(M. P.)

BROJ 471

IZVOD IZ IZVJEŠTAJA ZAPOVJEDNI TVA ŠESTE ORUZNICKE PU-KOVNIJE OD 25. VELJAČE 1944. O NAPADU PARTIZANA NA ORUZNICKU POSADU NOVA SELA KOD METKOVIĆA¹

ZAPOVJEDNICTVO

6. oružni ke pukovnije

J.S. Broj 51O/taj.

U Mostaru, dne 25. veljače 1944.

Predmet: Doglasno izvješće za
II. polovinu veljače.

1. — GLAVNOM ZAPOVJEDNI TVU ORUZNICTVA (Sig. Odjel)
ZAGREB

[Ostale adrese izostavljene]

[...]

Temeljem odredaba privremenog Naputka za rad i organiziranje izvještajne službe u vojsci i zapoviedi G.Z.O. Broj S. 320/taj od 31. srpnja 1941. godine, dostavljam doglasno izvješće za II. polovinu mjeseca veljače 1944. godine u sliedećem:

1 DECA UNUTARNJA SITUACIJA:
[•••]

Na području oružni kog krila Mostara
[...]

18. veljače oko 2300 sata jedna skupina od oko 300 dobro naoružanih partizana napala je oružni ku postaju Nova Sela² (8 km. s-z od Metkovića).

² Jozo dr Rajevi

¹ Snimak originala (tipkanog na pisačem stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, mikroteka UDB-a Zagreb, film 38/518-524.

² Vidi dok. br. 186 1 213.

Borba nije vo ena jer su partizani došli neprimije eno bosi t. j. u arapa-
ma tako da su iznenadili oružnike. Partizani su bili oboružani ve inom
sa strojnim oružjem a obu eni ve inom u englesku odoru. Naši gubici
1 oružnik poginuo, 1 teže ranjen i 9 zarobljeno i 17 domobrana zarobljeno
koji su se nalazili na postaji iz raznih postrojbi ve inom na dopustu. Dok
su sa 3 oružnika bjegom spasila. Po u inku partizani su se povukli u
smjeru sela Plina i Pasi ina (.. 21 km s.r. od Metkovi a) od kuda su i
došli. Navodno se nalazi tamo ve a skupina partizana.

[•••]

Na podru ju oružni kog krila Dubrovnik:

6. velja e vlakom iz Zelenike za Gruž dopra eno je po njema kim
oružanim snagama 29 uhi enih partizana me u kojima 5 ženskih i 24
talijanska astnika, koji su odpra eni za Sarajevo.

12. velja e u 19.00 sati uhi eni su po oružnicima i redarstvu u Du-
brovniku poznati komunisti ki borci i prvac: Dušan Todorovi iz Kotora
i Še arevi Ivo iz Janjine, kotar Dubrovnik, prigodom uhi enja isti su
bili oboružani sa samokresima. Uhi eni su predani župskoj redarstvenoj
oblasti u Dubrovniku radi daljeg postupanja.

13. velja e oko 01.00 sat domobranskim vlakom iz Trebinja u Dub-
rovnik prepra eno je po njema kim oružanim snagama 20 uhi enih parti-
zana od kojih 12 ženskih i 8 muških koji su uhi eni prigodom iš enja
zemljišta na podru ju kotareva Trebinje i Ravno.

13. velja e u 19.30 sati došla su 3 oboružana partizana u ku u Sari a
Ivana u selu Orašcu—Poljice kotar Dubrovnik (10 km s.z. od Dubrovnika)
i prisilili Sari a da im dade svoj krugoval na baterije koga su uzeli i odni-
eli u smjeru Hercegovine gdje se nalaze partizanske skupine.

[...]

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Zapovjednik, pukovnik:
Dragutin Mašek, s. r.

(M. P.)

IZVJEŠTAJ KOTARSKE OBLASTI U SINJU OD 26. VELJAČE 1944.
O DOGAĐAJIMA NA PODRUČJU KOTARA U DRUGOJ POLOVICI
MJESECA VELJAČE¹

Nezavisna Država Hrvatska
Kotarska Oblast Sinj
Taj. br. 6/44.

Sinj, 26. veljače 1944.

Predmet: Izvještajna služba.

1) Velikoj Župi Cetina

Split

2) Župskoj redarstvenoj oblasti

Split

3) Ustaškoj nadzornoj službi

Ured n.

Zagreb

Savezno nalogu Velike župe Cetina Split od 9. prosinca 1941. Taj. br. 814/41. dostavlja se izvješće za drugu polovicu mjeseca veljače 1944.

1) Obaveštajne prilike su nepromjenjene.

Dana 11. veljače 1944. prilikom pretresa sela Suha a, obavljene i kotara Sinj i radi hvatanja odmetnika od strane ustaške ophodnje iz sela Hrvatca kada su pretresali kuću seljaka Gaurine Marka iz Suha a, zapucalo je nekoliko partizana sa puškom vatrom na ustašku ophodnju, tom prilikom nastala je borba između jednih i drugih.².

Ovom prilikom poginuo je jedan ustaša, a jedan teže ranjen, do imajuće 2 partizana mrtva.

Borba je trajala između ustaša i partizana od 1200—1500 sati.

Po ovome dostavljen je izvještaj dana 16. veljače 1944. pod taj. broj 93/44.

Dana 15. veljače 1944. jedan odred ustaša 27. ustaške bojne iz Sinja sa oružnicima postaje Sinj uhitiili su seljake sela Suha a, Gaurinu Antu pok. Joze, Peri Mađar Božu pok. Paška, Koji Nikolu pok. Ivana, Gaurinu Anu ženu Antinu, Gaurinu Pavu kći Stipinu, Gaurinu Simu ženu Stipinu i Gaurinu Anu ženu Antinu. Istog dana ustaše su od navedenog Gaurinu Ante pok. Joze oduzeli oko 500 lit. vina i oko 300 kg kukuruza, kojeg su sa sobom odvezli sa samovozom u svoju postrojbu.

Po ovome dostavljen je izvještaj dana 16. veljače 1944. pod taj. br. 92/44.

¹ Original (tipkan na pisanem stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 28/4, k. 197A.

² Vidi dok. br. 467.

Dana 10. velja e 1944. pobegla su iz Koljana 3 etnika u partizane.

Dana 11. velja e 1944. pao je u selo Garjak ob ina Vrlika jedan Engleski baražni balon. Na istom su prona ene oznake: Mark VI, SI, broj 19.221, a ispod njega po odstacima vidi se, da je bila vezana eli na žica oko 600—800 metra. Dan izrade istog ozna en je 23. oktobra 1941.

Po ovom dostavljen je izvještaj dana 17. velja e 1944. pod taj br. 97/44.

Zdravstveno stanje naroda je povoljno. U Sinju kod gra anstva bila su dva slu aja trbušnog tifusa, od kojih je jedan smrtni, a jedan ozdravio. Kod naše vojsike bila su 4 slu aja pjegavca od kojih je 1 smrtni, a 3 još boluju, te 4 slu aja trbušnog tifusa, koji još boluju.

Bila su 2 slu aja pjegavca i me u njema kim vojnicima, koji su odvedeni u bolnicu, a bili su po privatnim ku ama.

2) Protivni ke promi be osim partizanske nije bilo.

3) Partizanske bande u manjim koli inama, napadaju i plja kaju okolina sela i povla e se u nepoznatim pravcima. Jedna ve a skupina odmetnika nalazi se u Vrdovu i Vješti a gori, koji su dobro naoružani.

4) Strane promi be nije bilo.

5) Stanje prehrane nije povoljno jer je najve i dio stanovni tva ostao bez hrane.

Dana 22. velja e 1944. oko 1100, 1300 i 1500 sati nadletili su nepoznati zrakoplovi u pravcu mjesta Sinja, koji nisu ništa bacali. Istog dana oko 1800 sati u svim okolnim brdima dje vladaju partizani paljene su vatre u znak proslave 26 godišnjice Crvene Armije.

No u izme u 22 i 23. velja e prona eni su u mjestu Sinju letci i bila je izvješena crvena zastava kod gradskog sata na Kami ku.

Po ovom dostavljen je izvještaj dana 23 II. 1944. pod taj. br. 109/44.

Dana 23. II 1944. izvršena je zamjena po njema kim vojnim vlastima za 3 njema ka vojnika i 3 partizana.

Zamjena je izvršena u selu Gali kod ku e Ajdu i Ivana.

Po ovome dostavljen je izvještaj dana 24. velja e 1944. pod. taj. br. 111/44.

Za Dom Spremni!

Kotarski predstojnik:
u. z. Dr. *Martinovi*, v. r.

(M. P.)

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DVADESETSEDME USTAŠKE BOJNE U SINJU
OD 26. VELJA E 1944. STOŽERU USTAŠKE VOJNICE O RAZMJENI
ZAROBLJENIKA IZME U NIJEMACA I PARTIZANA¹**

USTAŠKA VOJNICA
XXVII USTAŠKA BOJNA
Stožer bojne
Broj 182/Tajno
Sinj, 26. II. 1944.

**Predmet: Izmjena odmetnika za pripadnike
Hrvatskih i Njema kih Oružanih
snaga — razjašnjenje.**

- 1) STOŽERU USTAŠKE VOJNICE kod Minors-a**
- 2) MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA (drž. min. Dr. Vran-
i)**
- 3) ZAPOVJEDNIKU VI. UST. STAJ. DJELATNOG ZDRUGA**
- 4) ZAPOVJEDNIKU 15. Pješ. Pukov. SINJ
Sastavak.-**

Dana 7. velja e 1944. godine iz zasjede je napadnut osobni samovozi na putu Sinj—Split u kojem je bio ust. Logornik Ante Dadi , op . na elnik Kruno Bili , op . blagajnik Opara Milivoj i njegova supruga. Odmetnici su iste odvukli sa sobom.

Dana 2. velja e t. g. napadnuta je po odmetnicima kolona samovoza 15. Pj. pukov. na putu Sinj—Livno i zarobljen je poru nik Dr. Slip evi ², a u me uvremenu je zarobljen i dom. nadporu nik Bori .

Svega imade kod odmetnika 2 astnika, 1 ustaški dužnostnik i 2 javna namještenika.

Kod nas u Ustaškoj Bojni imade zarobljenih 19 partizana, odnosno 16 partizana i 3 partizanke, a isti su zarobljeni isklju ivo od Ustaških postrojbi. Odmetnici su javili da e tražiti zamjenu za gore spomenute naše ljude, i to me u ovim odmetnicima koji su kod nas zarobljeni.

Me utim dana 18. velja e t. g. primilo je Njema ko Mjestno zapovijedni tvo pismo od odmetnika po kojem se javlja da kod njih (odmetnika) imade 3 njema ka vojnika — navode i ime — te traže zamjenu za iste vojnike i to nava aju imena 2 partizanki koje se nalaze kod Ustaške bojne. Istog dana primila je Ustaška bojna pismo po kojem partizani traže popis svojih ljudi koji su kod nas i traže da nam u roku od 48

¹ Original (tipkan na pisa em stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 25/6, k. 218.

² Vidi dok. br. 109, napomenu 8 i dok. br. 114.

sati stavlju naše na raspolaganje radi zamjene za njihove koji se nalaze kod nas. Ove dvije žene koje traže za zamjenu za Njema ke vojниke jesu lanovi Oblastnog Odbora Kom. partije, dakle dva važna partizanska imbenika.

Iako su partizani znali da se isti nalaze u Ustaškim rukama ipak su ih tražili od Nijemaca kako bi ih izbili iz Ust. ruku i dobili za njema ke vojниke, a kasnije mogu nas za naše astnike i ust. dužnostnike ucijenjivati po miloj volji, jer mi više nijednog važnijeg partizana kod sebe nemamo.

Toga dana dakle 18. velja e oko 5 sati po podne došao je u zapovijedni two ove bojne jedan Njema ki astnik po inu nadporu nik koji vrši dužnosti orstkomandanta, i traži da im izru imo iste partizanke, jer da e ih zamijeniti za Njema ke vojниke.

Ova bojna objasnila je istome, da je ova potražnja jedan dobro smisljeni potez sa strane odmetnika kako bi se nama izbio iz ruke adut za zamjenu za naše astnike i ust. dužnostnike, a kasnije da nas mogu ucijenjivati po svojoj volji. Nakon kratkog objašnjavanja njema ki astnik zauzeo je prijete i stav i povиenim glasom viknuo »ja zapovijedam«, ali sam ipak ostao kod svojega i skrenuo sam pažnju, da možemo zajedni ki proraditi na zamjeni jer da ako mi izru imo tražene više nemamo nijednog važnijeg kod nas za izmjenu.

Kona no je stvar ustupljena i raspravljena kod zapovjednika 15. Pješ. pukov. gdje je riješeno kona no da se izvrši zajedni ka izmjena t. j. od 19 odmetnika neka se partizani odaberu zamjenu za 3. njem. vojnika i 5 naših ljudi, — i to u omjeru 1 za 1.

U itavoj ovoj stvari stav njema kog astnika »ja zapovijedam« i njegov povиeni ton sa kojim je nastupio vrlo loš utisak pravi na me usobnu suradnju koja treba da me u nama vlada. — povodom toga:

1) Molimo da se kod najvišeg mјesta izda objašnjenje, dali se pri zarobljenju odmetnika odnosno njihovih funkcionera, a kad nastupi pitanje izmjene, imade najprije vršiti izmjena za njema ke vojниke, a tek kasnije za Hrvatske astnike, i ustaške dužnostnike.

Dali smo dužni stavlji naše zarobljenike na raspolaganju Njema koj Vojsci, i ako su isti ve odre eni za zamjenu hrvatskih astnika i ustaških dužnostnika.

3) Kona no da se obavijesti pripadnike Njema kih jedinica da i Hrvatska vojska se bori za slobodu svoga naroda i Europu, i to uz vrlo teške okolnosti, a da se ovakav postupak kod same mom adi na vrlo loš na in kritikuje.

Da se ubudu e izbjegne ovakav nemili slu aj, molimo u tome pravcu izdati temeljito razjašnjenje i nalog.

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

Zamjenjuje zapovjednika
ustaški nadporu nik
M. Barši, v. r.

(M. P.)

**IZVJEŠTAJ KOTARSKE OBLASTI U SINJU OD 27. VELJA E 1944.
O ZAROBLJAVANJU DOMOBRANSKE POSADE OD STRANE PARTI-
ZANA NA AERODROMU U SINJU¹**

Nezavisna Država Hrvatska
Kotarska Oblast Sinj
Taj. br. 190/44.

Predmet: Domobraska straža (posada)
na aerodromu u Sinju po par-
tizanima razoružana i odvedena.

1) Ministarstvu unutarnjih poslova	Z a g r e b
Tajni tvo	
2) Ministarstvu unutarnjih poslova	Z a g r e b
Glav. rav. za javni red i sigurnost	
3) Ustaškoj nadzornoj službi	Z a g r e b
Ured II.	
4) Velikoj župi Cetina	Z a g r e b
5) Župskoj redarstvenoj oblasti	S p l i t
	S p l i t

Oružni ka postaja Sinj pod taj. br. 105/44. od 27. velja e 1944. dostavlja:

No u izme u 25 i 26. velja e 1944. izgorila je ku a Miji Bože pok. Nikole iz sela itluka ob ine i kotara Sinj. U pomenutoj ku i bilo je suho meso, poljski i ku ni alat, a šteta je 600.000 Kuna.

Požar je nastao iz neopreznosti uku ana prilikom loženja vatre u ku i gdje se je sušilo meso i pekao kruh.

Dne 26. velja e 1944. oko 23 sata nepoznata ja ina partizana napali su domobransku stražu (posadu) na aerodromu 2 km isto no od Sinja na mjestu tzv. »Piket« u ja ini od 40 domobrana te ih razoružali, zarobili i odveli sa sobom u nepoznatom pravcu, zatim zapalili daš aru (baraku), gdje su domobrani bili smješteni.² Prema saznanju od zapovjednika straže, koji je izbjegao iz borbe doznaće se, da su oko 23 sata partizani pucali sa baca ima mina od kojih je jedan pogodio u blizini stražare, a drugi je pogodio u stražaru, koja se zapalila. Zapovjednik straže sa još 11 do-

¹ Original (tipkan na pisa em stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 6/5, k. 197A.

² Vidi dok. br. 224 i 479.

mobrana je sa oružjem pobjegao, a ostali su bili od strane partizana obkoljeni i zarobljeni, te razoružani i odvedeni u nepoznatom pravcu.

Borba je malo trajala, o ranjenim i ubijenim kako sa jedne tako i sa druge strane nije se moglo ništa saznati, ali postoji mogunost da su neki od domobrana u daš ari izgorjeli.

Njema ke oružane snage u zajednici sa našim otvorile su vatru na partizane i dali se u potjeru za istima, ali je ista ostala bezuspješna.

Za Dom Spremni!

Kotarski predstojnik:
u. z. Dr. Martinović, v. r.

(M. P.)

BROJ 475

**IZVJEŠTAJ KOTARSKE OBLASTI U SINJU OD 29. VELJAČE 1944.
O BORBI NJEMAČKO-DOMOBRANSKE POSADE SA PARTIZANIMA
NA HANU¹**

Kotarska oblast u Sinju
Broj: Taj. 126/44.

Sinj, 29. II. 1944.

1. Ministarstvu unutarnjih poslova — Tajni tvo	— Zagreb
2. Ministarstvu unutarnjih poslova — Glavno ravnateljstvo za javni red i sigurnost	— Zagreb
3. Ustaškoj Nadzornoj Službi — Ured II.	— Zagreb
4. Velikoj Zupi Cetina	— Split
5. Župskoj Redarstvenoj Oblasti	— Split

Oružni ka postaja Han pod Taj. br. 85/44. od 29. II 1944. dostavlja:

Dana 28. veljače 1944. u 2145 sati od Jagnji a kući u selu Gali sjeveroistočno od Hana udaljeno oko 700 metara od Bilobrkove mlinice u selu Obrovcu, sjevero-zapadno od Hana udaljeno 600 metara, partizani su otvorili pušku vatru na našu posadu koja se nalazila na Hanu.² Naša posada, kao i njemački vojnici koji se nalaze na Hanu odgovarali su strojopuščanom, puščanom vatrom, bacajući u pravcu kuda su partizani na našu posadu pucali.

Borba između naše posade i njemačkih vojnika protiv partizana trajala je sve do 2230 sati. Tom prilikom od strane naše posade kao i njem-

¹ Original (tipkan na pisanem stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 17/5, k. 197A.

² Vidi dok. br. 224 i 479.

ma kih vojnika nije nitko ranjen, a niti ubijen, do im od strane partizana nije se moglo ništa ustanoviti o njihovim gubitcima.

Poslije borbe koja je trajala tri etvrti sata partizani su se povukli u nepoznatom pravcu.

Koliko je partizana u estvovalo u toj borbi nije se moglo ustanoviti a prema njihovom pucanju moglo bi ih biti oko 40—50.

Za Dom spremni!

Kotarski predstojnik:
u. z. Dr. *Dušan Martinović*, v. r.

(M. P.)

BROJ 476

**IZVJEŠTAJ KOTARSKE OBLASTI MAKARSKA OD 1. OŽUJKA 1944.
O NAPADU SAVEZNI KIH AVIONA NA BAŠKU VODU,**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
KOTARSKA OBLAST MAKARSKA
Br. Taj. 73/44.

Makarska, dne 1. III. 1944.

PREDMET: Napad neprijateljskih krilaša
sa strojopuštom vatrom na
Basku Vodu, izvještava.

1) MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA
URED MINISTRA

Zagreb

2) OPUNOMOENOM MINISTRU ZA OSLOBOENE
KRAJEVE

3) GLAVARSTVU GRAANSKE UPRAVE

4) VELIKOJ ZUPI CETINA

5) ŽUPSKOJ REDARSTVENOJ OBLASTI

Split

Izvješće se, da je oružni ka postaja Baška Voda pod brojem 92/44. od 15. veljače 1944. dostavila u gornjem predmetu slijedeće:

«Dne 14. veljače 1944. godine u 15 sati jedna grupa od 6 neprijateljskih krilaša sa istoka naletila je iznad Baške Vode u niskom letu te otvorili strojopuštanu vatru, našto su Njemačke bitnice iz Baške Vode isto-

¹ Original (tipkan na pisanem stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 49/5, k. 197A.

vremeno otvorile na ove strojni ku vatru, koja je borba trajala 10—15 minuta jer su se navedeni krilaši 5—6 puta navra ali.

Ovom prilikom pogorje je i oboren jedan neprijateljski krilaš koji je pao u more pred Baskom Vodom udaljeno par morskih milja.

U blizini gdje se navedeni srušio baš u to vrieme dolazila je sa otoka Bra a jedna brodica — barka u Bašku Vodu u kojoj je bilo par ljudi koji su odmah pošli na mjesto gdje se ovaj srušio i tamo našli par plutaju ih predmeta u vidu bombi koje su se ovi bojali uzeti odnosno prihvatići, boje i se da se ne radi o kakvom eksplozivu a sve ostalo je odmah potonulo.

U isto vrieme navedeni krilaši otvorili su strojopuš anu vatru na Njemačke samovoze koji su u to vrieme na cesti primjetili te je kod sela Baške Vode udaljeno od mjesta oko 1 km, jedan Njemački samovoz pogorje koji se zatim zapalio i potpuno izgorio a u kome je bilo i eksploziva vjerojatno i ručnih bombi — granata, jer dok je gorio ulo se je više jakih eksplozija i prasak bombi do im nitko od momadi koja se je u samovazu nalazila nije stradao niti povređen, jer su blagovremeno isko ili iz kola i sklonili se.

Prilikom ovog napadaja nikakovih žrtava niti povređenih sa naše a niti Njemačke strane nije bilo osim oštete enih 5—6 kuća od strojnog kevatra koja je šteta neznatna i vrlo mala.

ZA DOM SPREMNI!

Kotarski predstojnik: v. d.

Ljubi, v. r.
(odsjećen savjetnik)

(M. P.)

BROJ 477

**NEDJELJNI IZVJEŠTAJ VELIKE ZUPE CETINA U SPLITU OD 10.
OŽUJKA 1944. O DOGAĐAJIMA NA PODRUČJU ZUPE U VREMENU
OD 27. VELJAČE DO 4. OŽUJKA 1944. GODINE¹**

Nezavisna Država Hrvatska
Velika župa Cetina
Broj V.T. 25/44.

Split, 10. III. 1944.

Predmet: Nedjeljni izvještaji Velike
župe Cetina u Splitu za vrieme od
27 veljače — 4 ožujka 1944.

¹ Original (tipkan na pisanem stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 9/1, k. 267.

- 1) Ministarstvu unutarnjih poslova
 - a) Uredu Ministra
 - b) Glavnom ravnat. za javni red i sigurnost
- 2) Ministarstvu vanjskih poslova
politički ured
- 3) Ministarstvu hrv. oružanih snaga
za glavni stožer

Z a g r e b

- 4) Glavarstvu građanske uprave

S p l i t

Savezno okružnici Ministarstva unutrašnjih poslova od 15. I. 1942.
V.T. br. 14-I-B. 1942 predlažem Naslovu sliede i izvještaj:

Ad I. kao u prošlim izvještajima bez narođene promjene.

Kroz gornje razdoblje primljeni su izvještaji o sliedećim događajima i nasiljima.

1) No u od 26 na 27. veljače t. g. partizani su kod sela Glavice, obitelji kotar Sinj, oštetili vodovodne cieve. Poduzeto je potrebno, da se ova šteta popravi.

2) Dana 28. II. t. g. predao se je etnički postrojbi u selu Cetini, obitelj Vrlika, kotar Sinj, partizan Cvitković Božo iz Hrvatca, obitelj i kotar Sinj.

3) Dana 28. II. t. g. oko 11 sati srušio se jedan engleski zrakoplov blizu sela Dugopolje, obitelj Klis, kotar Split. Vjerovatno je da se je srušio uslijed djelatnosti oružja njemačke i ustaške posade na Klisu. U zrakoplovu bila su dva engleska letača, koji su izgorjeli. Partizani su tom prigodom pripucali na njemačke i ustaške vojниke, koji su bili došli na mjesto pada, ali žrtava nije bilo.

4) Istoga dana oko 9 sati napalo je 10 angloameričkih zrakoplova predgrađe Splita i bacilo 10 bombi uslijed čega je srušena jedna kuća, jedna teže oštećenja, oštećenje je vodovod kao i ranjena Maroević Ivka iz Dugopolja. Isto tako bacili su 12 bombi na brodogradilište, ali veće štete nije bilo.

5) Istoga dana oko 21 sati napali su partizani na našu posadu u Hanu,² kotar Sinj ali je napad odbijen bez žrtava.

6) Dana 1. ožujka t. g. pronađeno je u Trogiru više komunističkih letaka, u kojima pozivaju sve sposobne građane, da se jave partizanima za borbu protiv okupatora. Rastura i pronađeni nisu.

7) Istoga dana oko 21 sat ubijen je od strane partizana Ribarović Ivan iz Basta, obitelj i kotar Makarska, a to s razloga toga što je pokojni bio protivnik partizana.

² Vidi dok. br. 224, 475 i 479.

8) Istoga dana po obhodnji u Hrvatcima, ob ina i kotar Sinj, uhva en je od partizana odbjegli Dejanovi Radoslav, pomorac iz Splita, koji je izjavio, da je na povratku iz internacije u Italiji uhva en po partizanima u blizini Sarajeva.

9) Dana 3. ožujka t. g. uhi eni su po nalogu Podhvatznog zapovjedni tva u Sinju Milanovi Vlada i Jure te Modri Nikola, svi iz Glavice, ob ina i kotar Sinj, jer se sumnja, da su bili u vezi sa partizanima pri-godom napada na uzletište u Sinju i razoružavanju domobrana.

10) Istoga dana oko 15 sati bacili su neprijateljski zrakoplovi zapaljive bombe na brodove u luci splitskoj te su zapalili jedan parobrod i dva ve a jedrenjaka. Nadalje su odšte ene dvoje ve e zgrade na Ba vicama kao i dvije osamnice nove bolnice.

Od II—VIII kao u prošlim izvještajima bez naro ite promjene.

1) Dana 26 velja e t. g. oduzeli su njema ki vojnici iz hotela Bu eli Miloša iz Makarske 10 kreveta sa posteljinom.

2) Od 13—19 velja e t. g. oduzeli su u Igranim Simi Mati 40 lit. vina i 3 lit. rakije, presjekli su na pola mrežu selja ke zajednice i jednu polovinu oduzeli. Taljan i Domi 7 lit. vina, Anti i Ani 43 lit. ulja, ali je ovo povra eno od strane oružni ke postaje i jednog njema kog do asnika i Šimi Mati ve u koli inu vina.

3) Uhva ena su tri ustaška vojni ara, koji su u okolici Splita — pre-obu eni u talijanske odore — vršili razna plja kanja, dok se je u prošlim izvještajima bilo izvjestilo, da su to po inili partizani.

4) Dana 16. velja e t. g. održali su etnici u Splitu tajnu sjednicu. Sjednica je navodno održana u pravoslavnoj crkvi.³

Za Dom Spremni!

Zamjenik Velikog Župana
Podžupan
Stanojevi, v. r.

(M. P.)

³ Vidi dok. br. 201.

⁴ Juraj

**IZVJEŠTAJ KOTARSKE OBLASTI U METKOVI U OD 10. OŽUJKA
1944. O UNIŠTENJU NJEMA KOG KAMIONA PRILIKOM NAILASKA
NA MINU KOD ROGOTINA¹**

**Nezavisna Država Hrvatska
Kotarska oblast u Metkovi u
Pres. broj: 129/44**

Metkovi , 10. III 1944.

- 1) Velikoj Zupi Hum
- 2) Župskoj redarstvenoj oblasti

M o s t a r

Dana 6. ožujka 1944 u 9 sati na cesti koja vodi od Rogotina—Plo e udaljeno od Rogotina 1 1/2 km. postavljena je mina, koja je prilikom vožnje jednoga njema kog samovoza eksplodirala i na mjestu ubila 2 nje- ma ka do astnika.²

Njema ko zapovjedni tvo odmah je poduzelo akciju prema zapadnoj Plini radi pronalaska odmetnika koji više puta postavljaju mine na cesti ili željezni koj pruzi. O uspjehu ove akcije nije se ništa do danas moglo pozitivno doznati.

Poginula 2 do astnika prevezena su odmah u Rogotin radi sahrane.

Za dom spremni!

Upravitelj kotarske oblasti:
Makale, v. r.

(M. P.)

X Original (tipkan na pisa em stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 45/6, k. 193.
2 Vidi dok. br. 213.

**IZVJEŠTAJ KOTARSKE OBLASTI U SINJU OD 11. OŽUJKA 1944. O
DOGA AJIMA NA PODRU JU KOTARA KRAJEM VELJA E I PO-
ETKOM MJESECA OŽUJKA¹**

Nezavisna Država Hrvatska

Kotarska oblast Sinj

Taj. br. 4/44.

Sinj, 11. ožujka 1944.

Predmet: Izvještajna služba.

1) Velikoj župi Cetina	Split
2) Župskoj redarstvenoj oblasti	Split
3) Ustaškoj nadzornoj službi Rred II.	Zagreb

Savezno nalogu Velike župe Cetina od 9. prosinca 1941. Taj. br. 814/41. dostavlja se izvješće za prvu polovicu mjeseca ožujka 1944.

1) Obje unutarnje prilike su nepromjenjene.

Dana 26. veljače 1944. oko 23 sata partizani su napali domobransku stražu na aerodromu u Sinju, tom prilikom partizani su razoružali i odveli 40 domobrana u nepoznatom pravcu.²

Po ovome dostavljen je izvještaj dana 27. veljače 1944. pod taj. br. 120.

No u 26. i 27. veljače 1944. partizani su oštetili vodne cjevi na mjestu zvanom Šunjeva a u selu Glavicama.

Dana 27. veljače 1944. oko 15 sati došao je preko Livanjskog bloka u Sinj partizanski tekli Pavi Ante iz sela Udovića i za domobransko zapovjedništvo u Snju.

Po ovome dostavljen je izvještaj dana 28. veljače 1944. pod taj. br. 122.

Dana 28. veljače 1944. oko 21.45 sati partizani su napali na našu posadu polju jedan neprijateljski zrakoplov.³

Po ovome dostavljen je izvještaj dana 29. veljače 1944. pod taj. br. 125/44.

Dana 28. veljače 1944. oko 21.45 sati partizani su napali na našu posadu na Hanu sa puškom vatrom.⁴ Naša posada kao i njemački vojnici, koji se nalaze sa našom posadom na Hanu odgovorili su strojopuškom vatrom i bacačima u pravcu od kuda su partizani pucali. Borba je trajala istog dana do 22.30 sati. Tom prilikom od naše posade kao i od njemačkih vojnika nije nitko ranjen niti ubijen, do im od partizana nije se moglo ustanoviti da li je bilo mrtvih i ranjenih.

¹ Original (tipkan na pisačem stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 54/6, k. 197A.

² Vidi dok. br. 224 i 474.

³ Vidi dok. br. 477.

⁴ Vidi dok. br. 224, 475 i 477.

Po ovome dostavljen je izvještaj dana 29. velja e 1944. pod taj. br. 126/44.

Dana 28. velja e 1944. održane su sve ane zadušnice u župskoj crkvi u Sinju, prigodom 48 osme obljetnice smrti Otca Domovine ...

Po ovome dostavljen je izvještaj dana 29.velja e 1944. pod taj. br. 136/44.

Dana 25. velja e 1944. oko 18 sati došlo je oko 40 partizana u selo Koljane 10 km jug-isto . od Vrlike te su iz komšiluka Bodroži , Kalini i Milkovi otjerali oko 5 komada goveda, 30 kom. koza i ovaca, 600 kg. žita i brašna za Bra ev Dolac, te su sa sobom odveli uru Kalini a, Iliju Bir anina i Krstu Kalini a svi iz sela Koljana. Po ovome dostavljen je izvještaj dana 3. ožujka 1944. pod taj. br. 141/44.

Dana 3. ožujka 1944. uhi eni su seljaci sela Glavica i to: Milanovi Rade pok. Filipa, Milanovi Jure pok. Mate i Modri Nikola Antin pod sjumnjom da su bili u vezi sa partizanima prilikom napada na našu domobransku posadu na aerodromu dana 26. velja e 1944. Imenovani se nalaze u domobranskom posadnom zatvoru u Sinju. Po ovome dostavljen je izvještaj dana ... ožujka 1944. pod taj. br. 145/44.

Dana 4. ožujka 1944. oko 10 sati posadi u Hrvacama XXVII ustaške djelatne bojne predao se sa oružjem partizan Belamari Vjekoslav rodom iz Mandaline kod Šibenika. Po ovome dostavljen izvještaj dana 9. ožujka 1944. pod taj br. 146/44.

Dana 2. ožujka 1944. partizani su oplja kali Guli Štipana iz sela Glavica u vrednosti od kuna 305.000. Po ovome dostavljen je izvještaj dana 7. ožujka 1944. pod brojem 4071/44.

No u 4. i 5. ožujka 1944. neustanovljeni broj naoružanih partizana vjerovatno Mosorske skupine na mjesto nedaleko od zaseoka Butige kod Dicma postavili su eksploziv, te je oko 6 sati naišla njema ka kolona te je jedan njema ki samovoz nagazio na eksploziv, te je tom prilikom eksplo dirao, samovoz odštetio i dva njema ka vojnika lakše su ranjena. Po ovome dostavljen izvještaj dana 8. ožujka 1944. pod taj. br. 151/44.

Dana 6. ožujka 1944. oko 22 sata silom su partizani odveli od svojih ku a seljake sela Glavica i to: Romac Ivana pok. Štipana, Jelin i Juru pok. Filipa, Labrovi Stipu Jurina, Anuši Jozu Ivanova i Milanovi Stipu Jozina. Za sudbinu imenovani ništa nije do sada poznato. Po ovome dostavljen je izvještaj dana 9. ožujka 1944. pod brojem 4249/44.

Zdravstveno stanje naroda je povoljno, novi slu ajevi zarazne bolesti nije bilo, a raniji slu ajevi su u ozdravljenju.

2) Protivni ke promi be osim partizanske nije bilo.

3) Partizanske bande u manjim gupama napadaju i plja kaju sela i povla e se u nepoznatim pravcima. Jedna ve a skupina odmetnika nalazi se u Vrdovu i Vješti a gori, koji su dobro naoružani.

4) Strane promi be nije bilo.

5) Stanje prehrane nije povoljno jer je najve i dio stanovništva ostao bez hrane.

Za Dom spremni!

(M. P.)

Kotarski predsjednik:
u. z. Dr. *Martinovi*, v. r.

IZVJEŠTAJ KOTARSKOJ OBLASTI U SPLITU OD 14. OŽUJKA 1944. O NAPADU PARTIZANA NA USTAŠKU PATROLU KOD ŽRNOVNICE¹

KOTARSKA OBLAST — SPLIT

Taj. br. 253/44
dne 14. ožujka 1944. godine
u Splitu

PREDMET : Napadaj partizana na Ustašku obhodnju.

- 1) GLAVARSTVU GRA ANSKE UPRAVE — Split**
- 2) MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA — Zagreb**
(Tajni tvo)
- 3) RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST — Zagreb**
- 4) VELIKOJ ZUPI CETINA — Split**
- 5) ŽUPSKOJ REDARSTVENOJ OBLASTI — Split**

Oružni ka postaja u Zrnovnici pod br. 20. taj. od 11. ožujka t. g. do stavila je sliede i izvještaj :

»Dne 11. ožujka t. g. u 9 sati prije podne na mjestu zv. Srinjine, isto no od Zrnovnice, a udaljeno oko 5 km, baš kod kapelice Sv. Nikole pokraj puta od strane partizana bila je napadnuta ustaška obhodnja u ja ini od 10 ustaša iz Zrnovnice.² U borbi je jedan ustaša ostao mrtav, jedan ranjen, a trojica su se vratili zdravi u svoju jedinicu u Zrnovnicu, a petorica nezna se gdje su svršili.

Banditima, koji su ovo djelo izvršili, nije se još ušlo u trag.

Sve je ovo dobro poznato ovdašnjim savezni kim i ustaškim mjesnim vojnim posadama u Zrnovnici i obližnjim mjestima.

U koliko se je moglo dozнати preko pouzdanih osoba ovo djelo su izvršili partizani, ije se postrojbe sada nalaze na brdu Sv. Luka, u selu Dubravi i u selo Gornje Sitno.«

Prednje se dostavlja s molbom na znanje.

ZA DOM SPREMNI!

Kotarski predstojnik
Dr Rajevi^s v. r.

(M. P.)

¹ Original (tipkan na pisa em stroju) u Arhivu Vojnolistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 56/6, k. 197A.

² Napad su vjerojatno izvršili dijelovi Mosorskog NOP odreda. Vidi dok. br. 256.

³ Jozo dr Rajevi

IZVJEŠTAJ UPRAVITELJA ISPOSTAVE KOTARSKE OBLASTI U VRGORCU OD 14. OŽUJKA 1944. VELIKOJ ŽUPI U MOSTARU O NEAKTIVNOSTI ORUZNICKE POSTAJE U VRGORCU

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ISPOSTAVA KOTARSKE OBLASTI — VRGORAC
Broj: taj. 34/944.

Vrgorac, 14. ožujka 1944.

**Predmet: Vojni neposlušnici —
poduzimanje mjera.**

Na taj. broj 324/944. od 21. II. 1944.

VELIKOJ ŽUPI HUM

M o s t a r

Savezno gornjem nare enju ast mi je izvjestiti, da je na podru ju ove Kotarske ispostave nemogu e poduzeti ma kakvu ozbiljnu akciju o hvatanju vojnih neposlušnika i partizana sa ovim oružnicama, koji se nalaze na postaji u Vrgorcu.

Ova je Kotarska izpostava spisom taj. broj 19/44. od 17. II. o. g. podnila izvještaj Gospodinu Velikom Županu, o radu oružnika u Vrgorcu, a specijalno njihova zapovjednika narednika Petra Crnogorca.

Ovom prilikom napominjem, da osim pu anstva na ovome podru ju, koji je sa 90% nastrojeno ili komunisti ki ili Anglosanski, odnosno Jugoslavenski- etni ki, ništa nije bolje ni inovništvo, nego da pa e još gore, pa tvrdim pod stiegom i stegovnom odgovornoš u, da od službenika na ovome podru ju izuzev 1—2 oružnika, nije nijedan odan sadašnjem režimu. Kod ovakvog stanja, nemogu e je službu obavljati. Bilo je slu ajeva, da su neke osobe sa ovoga podru ja tražile politi ko uvjerenje za stupanje u državnu službu, pa i ako je uvjerenje izdato negativno, ipak je to osoba postavljena i to baš u svoje rodno mjesto Vrgorac, gdje e imati priliku za saradnju sa partizanima. Ima veliki dio službenika, koji imaju brata ili sestru ili netkog drugog u bližoj rodbini u partizanima, pa je jasno, da ovi iz šume, koji se nalaze u neposrednoj blizini Vrgorca, imaju i moraju imati uticaja na ove, koji su u službi, pa je i naivnom ovjeku jasno, da se brat brata, sestra sestre i majka i otac djeteta, ne e odre i, a pogotovo sada, kada je strana promi ba na ovome podru ju, putem partizana uspje-

¹ Original (tipkan na pisa em stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 35 4-19, k. 193.

šno razvijena. Kao dokaz ovome prilažem izme u ostalih samo 3 pisma, koja su partizani iz neposredne blizine Vrgorca, uputili mnogim gra anima u Vrgorcu.

Kada ve stvari stoje ovako, ondah je jasno, kako ova Oblast može uspješno djelati, kada nema nikoga, sa kime bi se moglo raditi. Kod ovakvog stanja, zar se može dopustiti, da mi se bar dodjeli par pouzdanih oružnika, sa jednim dobrim, agilnim i energičnim zapovjednikom? Ranije su na ovome području bile dvije oružni ke postaje, jedna u Vrgorcu, a druga u Kozici. Ponovna uspostava oružni ke postaje u Kozici, od neophodne je potrebe, jer bi se bez sumnje ovo područje moglo temeljno i istiti od vojnih neposlušnika i manjih grupa partizana, koji se kriju po selima, a koji prave ogromne štete državi i pu anstvu. Na ove dvije postaje trebalo bih postaviti po 20 oružnika sa po bar jednom strojopuškom, pa jama no tvrdim, da na ovome području ne bi bilo partizana, obzirom, da je Njemačka vojska u susjednim mjestima, a koja se stavila uvjek na raspoloženje, kada se od njih zatraži asistencija. Uspostavom oružni ke postaje u Kozici i izmjenom i poja anjem oružni ke postaje u Vrgorcu, od ogromne je važnosti za narod i državu, jer se ova manja grupa bandita vješto krije od Njemaca, pa na taj način iz dana u dan, postavljaju mine po putevima, vrše teror nad pu anstvom, koje bi ih se drage volje otreslo, ubacuju otrovnu partizansku klicu u susjedna sela Hercegovine i t.d. i t.d.

Ukoliko se zapovjednik oružni ke postaje u Vrgorcu narednik Petar Crnogorac, ne smjene sa položaja zapovjednika, i nepoja a oružni two, ondah je i moj dalji položaj Upravitelj Izpostave nekoristan, pa se ovom prilikom stavljam na raspoloženje Gospodinu Velikom Županu, s molbom, da Gospodin Veliki Župan odredi neku drugu osobu, koja će me na ovome položaju zamjeniti, a ja sam spreman primiti se svakog drugog određenog posla.

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

Upravitelj izpostave kotarske oblasti:
P. *Jerković*, v. r.

Priloga: 3 kom.

(M.P.)

**IZVJEŠTAJ ORUZNI KE POSTAJE IGRANE OD 15. OŽUJKA 19«.
KOTARSKOJ OBLASTI MAKARSKA O ISELJAVANJU STANOVNICKA
SELA DRAŠNICE OD STRANE NJEMA KE VOJSKE¹**

ORUZNICKA POSTAJA IGRANE

Broj uredovno
15. ožujka 1944.
U Igranima

PREDMET: Evakuisanje pu anstva
sela Drašnice po nje-
ma koj vojsci.

KOTARSKOJ OBLASTI MAKARSKA
VODNOM ORUZNI KOM ZAPOVJEDNI TU
M a k a r s k a

Oružni ka ophodnja postaje Igrane narednik Izidor Božak i domobrani Stjepan Renduli, Venceslav Kudrenovski i Hadži Omer, dostavlja izvješće o evakuisanju pu anstva sela Drašnice, Obine i kotara Makarska, po njema koj vojsci.

Dne 15 ožujka 1944. njema ka vojska iz Podgore, evakuisala je pu anstvo sela Drašnice, od kojih je oko 350 sprovela u Podgoru, a 50 lica ostalo je još u selu Drašnicama. To pu anstvo ništa sa sobom nije ponelo, već kako se je sa kreveta diglo, obla ilo je najnužniju odoru na sebe te bez ikakve oskrbe za putovanje.

Njema ka vojska po napuštenim kuama vršila je plja ku, uzimajući stvari i životne namirnice koje je u kuama našla.

Uzrok je evakuisanja pu anstva taj što su održavali veze sa partizanima koji su dolazili u navedeno selo, kako to njema ka vojska navodi.

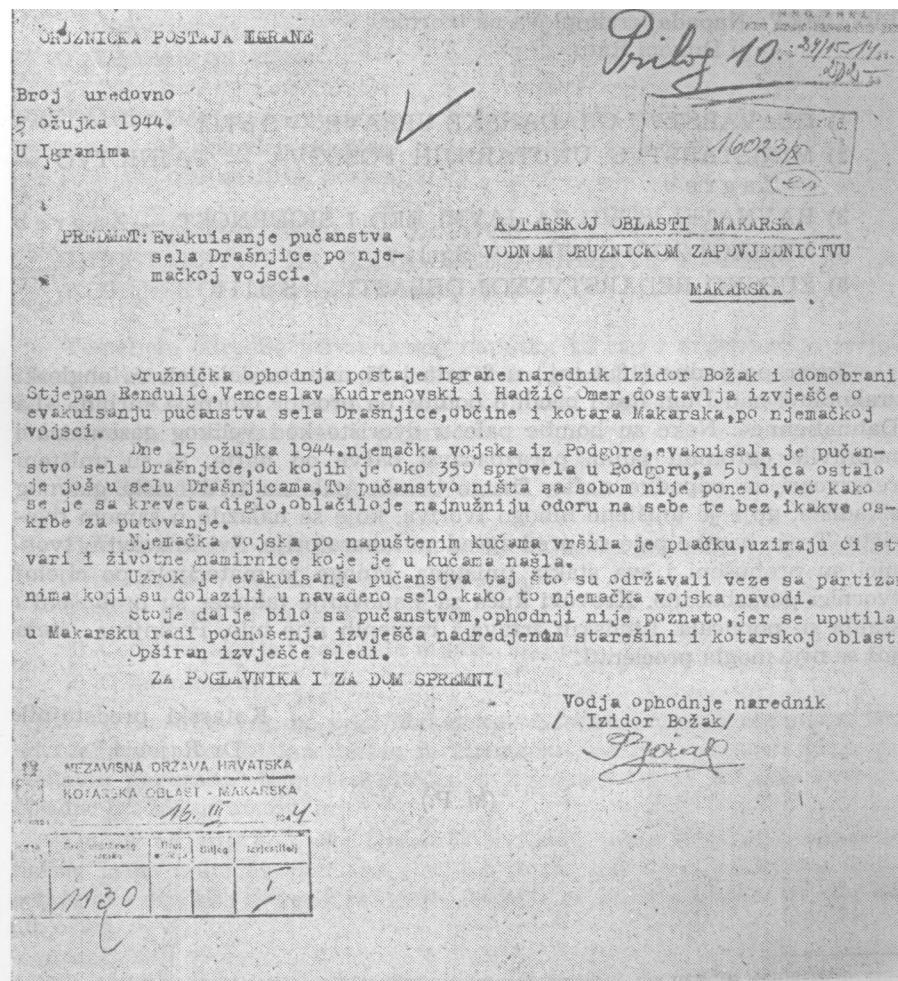
Što je dalje bilo sa pu anstvom, ophodnji nije poznato, jer se uputila u Makarsku radi podnošenja izvješća nadre enom starešini i kotarskoj oblasti.

Opširan izvješće sledi.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Vo a ophodnje narednik
Izidor Božak, v. r.

¹ Original (tipkan na pisačem stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 24/15-14, k. 202

Faksimil dokumenta broj 482

IZVJEŠTAJ KOTARSKA OBLASTI U SPLITU OD 15. OŽUJKA 1944. O
NAPADU SAVEZNI KIH AVIONA NA TVORNICU U DUGOM RATU¹

KOTARSKA OBLAST — SPLIT

Taj. br. 266/44.

dne 15. ožujka 1944 godine
u Splitu

PREDMET: Napadaj zrakoplova na tvornicu
u Dugom Ratu.

- 1) GLAVARSTVU GRA ANSKE UPRAVE — Split
- 2) MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA — TAJNICTVO —
— Zagreb
- 3) RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST — Zagreb
- 4) VELIKOJ ZUPI CETINA — Split
- 5) ZUPSKO REDARSTVENOJ OBLASTI — Split

Ju er po podne (13 t. mj.) u 2 sata i 25 minuta doletjeli su engleski zrakoplovi nad Dugi Rat i bacili 6 bomba na prostor tvornice karbida »La Dalmatiense«. Neke su bombe pale u dvorište kod velikog gazometra i napravile ogromnu jamu, porazbacavši ba ve od nafte, te su uništeni rezervoari za odpadke nafte. Druge bombe pale su u dvorište glavnog skladišta, gdje je uništeno mnogo tvoriva, koje se nalazilo u samom dvorištu. Treće bombe pale su pred zgradom laboratorije. Svi krovovi u tvornici su probušeni i sva stakla uništena. Mnogo je materijala po cijeloj tvornici porazbacano. Krovovi kuća za stanovanje takođe su probušeni i stakla su popucala. Ljudskih žrtava i ranjenih nije bilo. Po injena šteta još se nije mogla procjeniti.

Kotarski predstojnik
Dr *Rajevi*,² v. r.

(M. P.)

¹ Original (tipkan na pisačem stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 77, k. 197A.

² Jozo dr Rajevi

**IZVOD IZ IZVJEŠTAJA ORUŽNICKOG VODA U MAKARSKOJ OD 15.
OŽUJKA 1944. O NAILASKU NJEMA CIH KAMIONA NA MINE KOD
SELA DRVENIKA I BORBI VO ENOJ SA SAVEZNI KIM BRODOVI-
MA U NERETVANSKOM KANALU¹**

ZAPOVJEDNI TVO
ORUŽNICKOG VODA
MAKARSKA
6. ORUŽNI KE PUKOVNIJE
Broj 115/taj.
U Makarskoj 15. III 44

PREDMET: Doglasno izvje e za
I. polovicu mjeseca
ožujka 1944. dostavlja.

KRILNOM ORUZNICKOM ZAPOVJEDNIŠTVU SPLIT,
MINISTARSTVU ZA OSLOBOENE KRAJEVE ZAGREB,
KOTARSKOJ OBLASTI MAKARSKA

Temeljem odredbe privremenog naputka za rad i organizaciju izvještajne službe u vojsci i zapovjedi Glavnog oružni kog zapovjedni tva J. Š. br. 321/Taj od 31. srpnja 1942. podnosim doglasno izvješ e za prvo polumjese je u ožujku 1944. u slijede em:

I. OB A UNUTRAŠNJA SITUACIJA:

- 1) **Raspoloženje pu anstva:** Od posljednjeg izvješ a nema promjena.
Pravoslavci: nema ih na podru ju voda.
Židovi: Nema ih na podru ju voda.
- 2) **etni ka akcija i poduzete mjere:** Nije bilo.
- 3) **O komunizmu:**

Dne 7. ožujka t. g. na cesti Makarska—Gradac, kod sela Drvenika, ist. od Makarske oko 29 km naišao je Njema ki samovoz na minu koju su postavili partizani.² Samovoz ošte en 2 vojnika ranjeni. Izvješ e postaje Gradac br. 253 od 10. ov. mj.

Dne 8. ov. mj. kod sela Drvenika na cesti, jedan Njema ki samovoz naišao je na minu ukopanu na cesti od strane partizana.³ Samovoz ošte en žrtava nije bilo niti pak ranjenih. Izvješ e or. postaje Gradac br. 251 od 10. o. mj.

¹ Snimak originala (tipkanog na pisa em stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, mikroteka UDB-a Zagreb, film 38/533-534.

² i 3 Vidi dok. br. 213.

Dne 8. ožujka t. g. u 22.15 sati u Neretvanskom kanalu — izme u poluotoka Pelješca i Gradca, južno od Makarske oko 40 km. — pojavila su se 3 brza amca i jedan ve i ratni brod. Ovi su bili ili Engleski ili partizanski. Zarobili su jedan jedrenjak koji je bio u službi Njemaca i na kome se je nalazio tovar od žice i dasaka. Njemci su otvorili vatru sa kopna i brodova i potopili su zarobljeni brod kao i jedan Engleski brzi amaca dok su se drugi udaljili koriste i no. Sa potopljenog broda, koji je bio u službi Njemaca, plivanjem se je spasio mornar Ivan Rožo iz Ra išta — otok Korula. Neprijatelji su tako er pucali na Njema ke postaje na kopnu ali bez u inka. Za sudbinu 3 mornara — gra ana i jednog Njema kog vojnika nezna se: Izvješće or. postaje Gradac br. 252 od 10. ov. mj.

Dne 22. velja e t. g. na ve er partizani su palili vatru po brdima podru ja postaje Gradac i otvorili pušku vatru na Posadu u Gradcu. Istodobno su otvorili vatru na sela Podaci i Brist, podru je postaje Gradac. Odmah su odbijeni bez gubitaka na našoj strani a kod partizana nepoznati. Izvješće oruž. postaje Gradac br. 46/Taj. od 22. II 1944.
[...]

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI !

Zapovjednik poru nik
Drago Romi, v. r.

BROJ 485

IZVOD IZ IZVJEŠTAJA ZAPOVJEDNIŠTVA GLAVNOG STOŽERA DOMOBRANSTVA OD 16. OŽUJKA 1944. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV I PO HRVATSKE NA PODRU JU SINJA I SPLITA¹

VOJNI KA TAJNA

**DNEVNO IZVJEŠĆE I BROJ 76/44
OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA
16. III. 1944. g. 0900 sati.**

I OB I PREGLED:

Poja ana neprijateljska zrakoplovna djelatnost nad otocima i u obalnom podruju, te engleskih razara a i brzih amaca u Korulanskem i Murterskom Kanalu.

Na o. Vis pristižu neprijateljske snage iz Italije.² Poja ana neprijateljska djelatnost na obskrboj cesti Biha — Knin.

[...]

¹ Snimak originala (tipkan na pisačem stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, mikroteka MNO Zagreb, film 4/274-277.

² Odnosi se na prebacivanje Treće prekomorske brigade. Vidi dok. br. 294, napomenu 7.

Podru je Jadranske obale:

Podru je 12 km s. z. Sinja o iš eno je od partizana, koji su odba eni na r. Cetinu. Poginulo **6** partizana.³

12 km. i. Splita razpršena je skupina partizana. 10 partizana je poginulo a 8 su zarobljeni.

Kod s. Stankovci (20 km. s. z. Šibenika) spustilo se 13 padobranaca. Potraga je u toku.

III DJELATNOST NEPR. ZRAKOPLOVSTVA

Neprijateljski zrakoplovi bombardirali su Tvornicu cementa »Dugi Rat« kod s. Ravnice (2 km. j. i. Omiša) sa veoma slabim u inkom.

15. III u podru ju Metkovi a srušena su 2 nepr. zrakoplova. Prvi bombardiraju podru je r. Omble kod Dubrovnika (dnev. i br. 74) na dan 13. III pogo en je naš parabrod »Daksa«, te se nasukao.

5 ruskih zrakoplova no u 13/14. III bacili su u podru ju Zvornika partizanima razno tvorivo (dnev. i br. 74).

DJELATNOST VLAST. ZRAKOPLOVSTVA :

Vršilo je razvi anje i bacalo promi bene letke.

OSOBITOSTI:

Na putu 3 km s. z. Sinja partizani su iz zasjede ubili poru nika 15. pješ. puka. Maleti a.

Niemci su u Šibeniku, Zadru i Splitu uhapsili 65 osoba (navodno sumnjivi).

[...]

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

Pro elnik operativnog odjela
glavnostožerni podpukovnik
Helbich, v. r.

(M. P.)

³ Vjerojatno se odnosi na dijelove Druge (Devete) brigade Dvadesete divizije NOVJ.
Vidi dok. br. 276.

**IZVJEŠTAJ ORUŽNI KE POSTAJE VRGORAC OD 16. OŽUJKA 1944. O
NAILASKU NJEMA KOG KAMIONA NA MINU KOD SELA RAVCE I
HAPŠENJU LANOVA PARTIZANSKIH PORODICA¹**

ORUZNICKA POSTAJA
Broj 91 Taj.

U Vrgorcu, dne 16. ožujka 1944.

PREDMET: Izvješće o uhi enim licima
od strane Njema ke vojske
dostavlja

**ZAPOVJEDNICTVU 7 ORUZNICKE PUKOVNIJE SPLIT
KRILNOM ORUZ. ZAPOVJEDNICTVU ZA OSLOBOENE KRAJEVE
DALMACIJE BOJ. FERCEK, VRAZOVA UL-8 SPLIT
KOTARSKOJ ISPOSTAVI VRGORAC
VODNOM ORUZNICKOM ZAPOVJEDNICTVU MAKARSKA**

Savezno izvješće u ove postaje Br. 90/Taj. od 13. ožujka 1944. izvješće ujem da je 15. ožujka 1944. oko 10 sati, zapadno od Vrgorca kod sela Ravce, na putu Vrgorac—Kozica, udaljeno od Vrgorca oko 6 km, jedan Njema ki samovoz nagazio na minu koja je zadnji dio samovoza potpuno uništen.² Ovom prigodom ljudskih žrtava nije bilo.

Vo enim izvidima od strane ove postaje krivcima se nije moglo u i u trag, ali je vjerovatno da ovo djelo vrše partizani, iz okolnih sela.

Kao protumjere Njema ko mjesno zapovjedni tvo u Vrgorcu uhitilo je slijedeće osobe i to:

1/ Borovac An eliju, 2/ Domandži Nevenku k i Jozu, 3/ Gali An u, 4/ Glavan Iva Ante, 5/ Katavi Ivu ud. Mije, 6/ Martinac Antu Gabrina, 7/ Martinac Franu pok. Ante (zv. Jelinić), 8/ Martinac Mandu k i Grginu, Martinac Katu zv. Bilaver, 10/ Martinac Matu zv. Gujo, 11/ Markoti Matu, 12/ Markoti Matu pok. Josipa, 13/ Mati Ivu ud. Ante, Realj Luku pok. Mate, Raos Jozu ženu Matinu, Gali Anu Jozinu, Markoti Ivu ženu Ivana i Markoti Milu ženu Marka, svi iz Vrgorca, obina Vrgorac, kotara Makarska, Velike župe Cetina.

Isti su uhi eni iz razloga što iz njihovih ku a ima odmetnika u partizanima, pa kada Njema ke kolone ili pojedini samovozi hoće da idu za Makarsku ili Split, onda Njema ko mjesno zapovjedni tvo iz Vrgorca uzme privredni samovoz posjednika Miletića i Rade iz Vrgorca, te u njega natovari naprije uhi ene osobe i ovaj samovoz ide pred Njema kim

¹ Original (tipkan na pisanem stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 556, k. 193.

² Minu su vjerojatno postavile jedinice Neretvanskog NOP odreda.

samovozima, tako ako na put bude postavljena mina da ove civilne osobe prije stradaju, nego njihova vojska.

Dostavljam prednje izvješće naslovu na mjerodavnost.

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

Zapovjednik narednik,
Petar Crnogorac, v. r.

BROJ 487

IZVJEŠTAJ KOTARSKE OBLASTI U SPLITU OD 16. OŽUJKA 1944. O NAPADU NA RIBARSKE BRODOVE U ZALJEVU ŠEŠULJE NA ŠOLTI¹

KOTARSKA OBLAST — SPLIT

Taj. br. 269/44

dne 16. ožujka 1944 godine
u Splitu

PREDMET: Neprijateljski zrakoplovi
nad Šoltom.

- 1) GLAVARSTVU GRA ANSKE UPRAVE — Split
- 2) MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA — Tajni tvo —
— Zagreb
- 3) RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST — Zagreb
- 4) VELIKOJ ZUPI CETINA — Split
- 5) ZUPSKO REDARSTVENOJ OBLASTI — Split

Oružni ka postaja Grohote pod br. 17 od 12. III. t. g. dostavila je sliedeće izvješće:

»•Dne 11. ožujka t. g. oko 11 sati letili su 6 engleskih zrakoplova nad otokom Šoltom, te su iz strojnica pucali na 5 ribarskih brodica koji su bili u zalivu Šešulja, vlasni tvo gra ana iz Maslinice, obina Grohote, koje su ribarske brodice potopili i tom prilikom ubili su 12. godišnjeg djeaka Jozu Radmana sina Vjekoslava iz Maslinice.«

Prednje se dostavlja s molbom na znanje.

ZA DOM SPREMNI!

Kotarski predstojnik:
Dr. Rajevi², v. r.

(M. P.)

¹ Original (tipkan na pisačem stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 31/4b, k. 153.

² Prijepis originala (tipkan na pisačem stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 38/4b, k. 153.

² Jozo Rajevi

**IZVJEŠTAJ KOTARSKE OBLASTI U KNINU OD 17. OŽUJKA 1944.
O BOMBARDIRANJU KNINA OD STRANE SAVEZNI KIH AVIONA¹**

Knin, dne 17. III 1944.

U redovno izvješće

Dana 16. III u 17,15 sati ponovo je bombardiran grad Knin.

Bombardiranje je izvršilo 6 neprijateljskih lovaca bacaju i bombe manjeg kalibra.

Ba eno je u svemu oko desetak bombi.

Ovom prilikom je ubijena:

Rokvi Sava žena Stevina stara oko 40 godina, izbjeglica iz Bos. Petrovca.

Osim nje su još tri osobe lakše ranjene od kojih je teško ranjena Tanjga Cvieta Ž. Gjurina, izbjeglica iz Bos. Grahova.

Od bombardiranja su teško oštećene kuće Radi a Nikole i Radi Dare, te baraka Milanovi a Tode iz Kninskog Polja.

Odmah su kuće evakuirane uz pripomo narodne zaštite.

Za dom spremni!

Upravitelj kotarske oblasti:
Lukinović, v. r.

izvještaj povjerenika vlade ndh kod njema ke 118. divizije u dubrovniku od 20. ožujka 1944. o iseljavanju stanovnika otoka kolocepa, sipana i lopuda od strane njema ke vojske¹

POUZDANIK HRVATSKE DRŽAVNE VLADE
KOD 118. NJEMA KE DIVIZIJE

Dubrovnik, dne 20. ožujka 1944.

- 1) POMO NIKU MINISTRA UNUTARNJIH POSLOVA
DR. VJEKOSLAVU VITEZU VRANCICU
- 2) MINISTRU ZA OSLOBOENE KRAJEVE
DRU. EDI VITEZU BULATU

Z a g r e b

Savezno sa tajnom zapovjedi njema kog zapovjedni tva zbra o kojoj je njema ki zapovjednik mjesa Dubrovnik obaviestio Velikog Župana

¹ Original (tipkan na pisačem stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 49/6, k. 218.

i mene zapo eli su Njemci s evakuacijom muškog stanovništva od 15—50 godina sa otoka Kolo epa, Sipana i Lopuda. U spomenutoj zapovjedi, koju sam imao prilike vidjeti, predvi aju se iste mjere i za ostale dalmatinske otoke budu i da njema ko zapovjedni tvo zbara smatra da stanovništvo nije pouzdano, te da bi im u slu aju neprijateljskog iskrcavanja moglo zadavati neprilika. Osim toga nastoji se na taj na in sprije iti stanoviti saobra aj koji se navodno još i sada vrši sa Lastova i Visa na ostale otoke. U spomenutoj tajnoj zapovjedi govori se o hrvatskoj zakonskoj odredbi koja bi sliede ih dana imala iza i, te bi se odnosila na ovu evakuaciju, me utim Veliki župan o tome nikakove obavesti nema.

Budu i da je za tu evakuaciju u prvom redu malih otoka Kolo epa, Sipana i Lopuda bilo predvi eno vrlo kratko vrieme, nastojao sam zajedno s Velikim županom postignuti barem to, da na otocima mogu ostati državni inovnici, župnici, ustaški dužnostnici i.t.d., o kojima u tajnoj zapoviedi nije bilo uob e govora. Zauzimanjem njema kog zapovjedni tva mjeseta bilo nam je sa strane njema kih vojnih vlasti obe ano da e po tome postupati, me utim, to nije bilo svuda provedeno. Evakuaciju na tri spomenuta otoka izvršila je bojna »vražije divizije² koja se nalazi u Dubrovniku i to s mjeseta polaska iz Slanog i Zatona u suradnji s njema kom mornaricom. Evakuaciju Mljetu i Korule imale bi provesti jedinice 118. Njema ke divizije.

Budu i da su naše vlasti ovako stavljene pred gotov in, a iz Zagreba nikakvog makar i najmanjeg uputstva nije bilo, preostalo je samo po mogu nosti onemogu iti sporove koji bi se kod prova anja ove vrlo oštре vojni ke mjere mogli dogoditi. S toga sam u sporazumu s Velikim Županom dao odrediti tri inovnika kotara i gradskog poglavarsvta koji su zajedno s njema kim podhvativim odjelima otišli na spomenute otoke i prisustvovali evakuaciji. Njima je bila dužnost da umire pu anstvo, da budu veza s našim vlastima i da njema koj vojscu budu pri ruci kao tuma i. Sa tom trojicom inovnika otišao sam osobno u Zaton odnosno u Slano i upoznao ih s njema kim zapovjednicima odjela. Ova mjer pokazala se vrlo dobrom.

Razumljivo je da su ljudi sa otoka vrlo nerado napuštali svoja boravišta. U njema koj tajnoj zapovjedi predvi a se da e biti predati na raspoloženje Hrvatskim vlastima, ali da nikako ne smiju ostati u obalskom pojasu. Rad u Njema koj isklju uje se posvema. Tako su ve prve skupine odpremljene iz Slanoga i Dubrovnika preko Zavale u Mostar a da još uvjek o odnosnom hrvatskom zakonu nismo ništa uli. Koliko sam mogao doznati na Mljetu i Koruli nije bilo do sada ovakve evakuacije, nego se vršio popis sviju muškaraca od 15—50 godina, pa i onih koji su i stariji ali izgledaju sposobni za nošenje oružja.

Savezno s tim mjerama nastala su teška pitanja za preostali dio pu anstva a i obskrbu sviju krajeva dubrova ke okolice, jer se tu ve inom radi o ribarima a upravo sada po inju lov na plavu ribu. Njemci predlažu da se ribari kao i vlasnici ribarskih sprava sa strane naše vojske povojni e, te da se stvore posebni ribarski odjeli koji bi u tom slu aju mogli

a Odnosi se na 369. legionarsku »Vražju« diviziju.

loviti ribu. O tom pitanju bilo je ve jednom govora i odnosni prijedlog dostavljen je Minorsu ali nije bilo odgovora.

Posljednjih dana boravio sam u Trebinju, gdje izgleda da se položaj u samom gradu i na položajima izvan grada nešto poboljšao. Dolaskom jedinica Vražije divizije etnicima je ipak skuren djelokrug, a vojnici hrvatske narodnosti Vražije divizije odnose se prema njima vrlo hladno, a kadkada i neprijateljski. etnici više nemaju prilike javno davati koje-kakve izjave i pjevati uvredljive pjesme, jer ih vojnici dakako razumiju. Ipak su posljednjih dana savezno s odredbom njema kog zapovjedni tva etnici izdali proglaš o zatvaranju lokal i kretanju gra anskog pu anstva iz kojega jasno proizlazi da se oni smatraju kao vlast za srbski dio pu-anstva.

Preko kotarskog predstojnika i gradskog na elnika u Trebinju javio mi je Perovi da bi svakako htio razgovarati samnom. Smatram da bi bilo dobro da ga saslušam i da o tome sastavim izvieštaj, pa sam utana io s njime sastanak za nekoliko dana kad se vrti iz Mostara. Zanimljivo je da on sada traži taj sastanak, dok se prije zauzimao kod njema kih vojnih vlasti i ak sa prietnjama zalagao zato da se osujeti moj dolazak u Trebinje.

Partizanska dielatnost još je vrlo jaka, osobito na istoku Trebinja, gdje ima partizanskih predhodnica ak sve do Arslanagi a mosta. Prema pouzdanim obaviestima, koje imade i zapovjednik 14. pukovnije u Trebinju bile su sve borbe posljednjih dana u prostoru Lastve i Grab Zubaca zapravo borbe sa partizanskim predhodnicama i bo nim osiguranjima, dok se njihova glavna snaga nalazi u prostoru Vilusa, a tvore je 25 i 29. partizanska divizija, u svemu jedno 3—4000 ljudi. Ta skupina imade naziv »Obalski korpus« a imade zadatak da se probije odmah do Risna ako bi došlo do kakovog anglo-ameri kog iskrcavanja, u prostoru Boke.

U njema kim vojnim krugovima se ovdje ozbiljno ra una sa mogu-noš u manjih a možda i ve ih engleskih podhvata u ovome predjelu naše obale, pa je zato proglašeno stalna pripravnost. To se osobito smatra zbog poja ane neprijateljske dielatnosti iz zraka, koja je postala ve stalnom pojavom, a s druge strane zbog pojave ve ih i manjih engleskih pomorskih jedinica u našim vodama. Tako je u no i od 16 ov. mjeseca primje eno 3 velikih neprijateljskih jedinica koje su pod zaštitom zrakoplova plovile u smjeru Dubrovnika sve do Cavtata, a zatim su opet okre-nule prema pu ini. Manjih jedinica vi a se isto tako eš e.

Zra na opasnost za Dubrovnik raste iz dana u dan, izvi anje je vrlo aktivno, a lovci pojavljuju se 3 puta svakog dana i to ve u gotovo redovnim razmacima napadaju i osobito Rijeku Dubrova ku i Gruž gdje im je uspjelo uništit neke njema ke protuzrakoplovne ure aje. Pu anstvo je osobito ogor eno zbog napadaja neprijateljskih lovaca na dubrova ki Stradun u nedjelju 19 ov. mjeseca u 11,30 sati baš u asu kada se na njemu šetalо veliko mnoštvo naroda. Neprijateljski zrakoplovi spustili su se s ugašenim motorom ne ujno sasvim nisko na ulicu a zatim otvorili brzu paljbu iz teških strojnica od 20 mm. Pu anstvo nije imalo vremena

da se skloni pa je tako bilo dosta žrtava (do sada 1 mrtav i 6 što teže što lakše ranjenih). Vatra je posula tako er predio oko Kneževa Dvora i oštetila samo zgradu. Njemci sada poja avaju zra nu obranu, a danas pojavili su se poslije dužeg vremena i njema ki lovci.

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

Dr Ernest Bauer, v. r.

BROJ 490

IZVJEŠTAJ KOTARSKE OBLASTI U SPLITU OD 20. OŽUJKA 1944.
O BOMBARDIRANJU TVORNICA RAVNICE I DUGI RAT OD STRANE
SAVEZNI KIH AVIONA¹»

KOTARSKA OBLAST — SPLIT
Taj. br. 286/44.

Split, 20. ožujka 1944. god.

PREDMET: Bombardiranje tvornice
Ravnice i Dugirat.

- 1) GLAVARSTVU GRA ANSKE UPRAVE — SPLIT
- 2) MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA — TAJNI TVO —
— Zagreb
- 3) RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST — ZAGREB
- 4) VELIKOJ ŽUPI CETINA — SPLIT
- 5) ŽUPSKOJ REDARSTVENOJ OBLASTI — SPLIT

Savezno tamošnjem izvještaju od 15. ožujka t. g. Taj. br. 266/44, oružni ka postaja Omiš pod br. 165/taj. od 14. III. t. g. dostavila je sliede i izvještaj:

»Dne 13. ožujka 1944. oko 15.20 sati naletili su nad Omiš i okolicu 12 neprijateljskih zrakoplova, koji su bili izvi a i i lovci. Ti zrakoplovi su nad Omišom i okolicom par minuta kružili, za koje vrieme je na iste pucalo njema ko topni tvo iz Dugog Rata oko 7—8 naboja. Zatim su zrakoplovi spustili se sasvim nisko i bombardirali tvornicu cementa Ravnice, koja ve duže vremena ne radi, a u isto vrieme i tvornicu karbida i cijanamida u Dugomeratu, te jedan napušteni njema ki brod, koji se ve duže vremena nalazi u moru blizu Omiša, te kod tvornice Ravnice jedan

¹ Original (tipkan na pisa em stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 28/4b, k. 153.

brod vlasništvo Mimica Stipe re . Skarpun iz Ravnice od 25 tona, jedan ribarski amac 12. sata 3. domobranske dobrovolja ke pukovnije Omiš, jedan ribarski amac vlasništvo Marijana Muniti a iz Ravnica, jedan ribarski amac vlasništvo Muniti a Boža iz Ravnica i jedan ribarski amac vlasništvo Mate Burova iz Omiša.

Na tvornicu Ravnice i na navedene brodove i amce zrakoplovi su bacili 12 bombi, te su sa istima skoro temeljito srušili jedno tvorni ko skladište, u kojem je bilo raznog tvorni kog materijala i alata, srušili su sasvim tvorni ko pristanište. Po injena je šteta ogromna, a pogotovo na tvornicu i skladište, jer je skladište veliko, a bilo je puno velike vrednosti.

U tvornici Dugi Rat bombardirano je: 1) radiostanica rastvorenog acitilena, 2) rezervoar odpadaka nafte, 3) dvorište glavnog skladišta i rezervoar transformatorskog ulja i 4) skladište za željezne rude, kao i na svim zgradama porušena su stakla i krovovi za 60%. Šteta je ogromna. Razlog što su neprijateljski zrakoplovi bacili 9 bomba od težine 150 kg. u Dugomratu od kojih je 4 palo na tvorni ke zgrade, a 4 kom. u more, jedna je pala dalje od mjesta gdje su Njemci postavili protivavionski top iza tvornice.

Tom prilikom nije bilo ljudskih žrtava, nije nitko povrije en. U Dugom Ratu se nalazila jedna njema ka maona, koja je naoružana protivavionskom strojnicom sa 4 cijevi, a pred dvije sedmice su Njemci postavili u Dugom Ratu, poviše tvornice protuavionske topove i strojnice i pošto su Njemci otvarali strojopuš anu vatru svaki put kada su se pojavili po dva neprijateljska zrakoplova, a kako su leteli u visini od 2.500 met., nisu mogli ništa da naškode. Tako er nije bilo ljudskih žrtava, kao ni povrie enih.«

Prednje se dostavlja s molbom na znanje.

ZA DOM SPREMNI!

Kotarski predstojnik
u. z. **Ljubi**, v. r.

(M. P.)

**IZVJEŠTAJ KOTARSKA OBLASTI MAKARSKA OD 21. OŽUJKA 1944.
O ISELJAVANJU STANOVNika ZAOSTROGA, DRAŠNICA, MAKAR-
SKE I OTOKA BRACA OD STRANE NJEMA KE VOJSKE^{II}**

**Nezavisna Država Hrvatska
Kotarska oblast Makarska
Broj: Taj. 126/44.**

Makarska, dne 21. III. 1944. g.

Predmet: Postupak njema ke vojske.

- 1) GLAVARSTVU GRA ANSKE UPRAVE
- 2) VELIKOJ ZUPI CETINA
- 3) ŽUPSKOJ REDAR. OBLASTI

Split

Dne 10. ožujka 1944. g. njema ka vojska uhitila je u selu Zaostrogu 4 starca i 25 žena. Uhi enici dovedeni su u Podgoru, a odatile odpremljeni zapovjedni tva njema ke divizije u Ljubuški. Njemci tvrde, da su navedena uhi enja izvršili radi toga što je navodno pu anstvo sura ivalo sa partizanima ili se držalo pasivno prema njema koj vojsci. Predstavnici hrvatskih oblasti iz Makarske posređovali su kod njema kog zapovjedni tva u Podgori, ali su uhi eni ve bili odpremljeni u Ljubuški. Njemci su tada izjavili, da e navedena skupina biti predana hrvatskim oblastima u Ljubuškom ili Mostaru na postupak.

Dne 15. ožujka 1944. g. odredi njema ke vojske opkolili su u rane jutarnje sate selo Drašnice. Vojska je prisilila pu anstvo, da odmah ustane iz kreveta i da napusti sa najnužnijim stvarima svoje domove. Tom prilikom uhi eno je oko 300 osoba obojega spola ve im dielom staraca i djece. Bilo je slu ajeva, da su majke nosile djecu u koljevci. Svi uhi eni dovedeni su u Podgoru i tamo zatvoreni. Još dok su se pojedine obitelji nalazile u svojim domovima pojedini njema ki vojnici ulazili su u ku e i zapo eli sa odnošenjem pokretnih stvari svih vrsta. Gotovo svi domovi sela Drašnice potpuno su oplja kani. Odvedeno je oko 200 komada krupne i sitne stoke u pravcu Podgore. Drašnice su poznate kao bogato selo. Na ro ito je bila ovogodišnja kampanja ulja. Prema dosada prikupljenim podacima odnešene su gotovo sve koli ine ulja iz navedenog sela. Predstavnici hrvatskih oblasti iz Makarske odmah su u dva navrata posređovali u Podgori kod njema kog zapovjedni tva. Njemci su izjavili, da su ove mjere poduzeli radi toga što su u posljednje vrieme primjetili, da pojedini partizani dolaze u selo Drašnice, ali da ih nitko nije došao prijaviti od doma eg pu anstva. Tražili smo da se uhi enici puste i da se zapljenjena njihova imovina povrati. Poslije dugih razgovora i pregovora uspjeli smo,

¹ Original (tipkan na pisa em stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog Instituta, arhiva NDH, reg. br. 24/15-12, k. 202.

da su pušteni gotovo svi uhi enici osim njih dvadesetak. Njema ki zapovjednik u Podgoru nadalje je izjavio svoju spremnost, da se ošte enim stanovnicima Drašnice povrati oduzeta imovina. Prema do sada stiglim izvještajima vra eno nije ništa. U svrhu obrane od cestovnih mina Njemci su odlu ili svakoga jutra uputiti iz Podgore prema Gradcu po jedna kola sa životinjskom zapregom. Na tim kolima nalaziti e se one osobe za koje sumljuj da imaju neke veze sa partizanima.

Dne 18. ožujka 1944. g. njema ki vojnici iz Makarske zašli su oko 6 sati u jutro po stanovima u Makarskoj i sa sobom su poveli sve muškarce od 15 do 60 godina. Ova racija obuhvatila je nešto preko 200 osoba. Iza toga su pozvali predstavnike hrvatskih oblasti u Makarskoj da dadu politi ku ocjenu o svakom pojedincu, a za one koje puste na slobodu da prestavnici hrvatskih oblasti moraju jam iti. Prestavnici hrvatskih oblasti bili su se energi no oduprili vo enju ovakvog postupka. Izjavili smo da za ovakve slu ajeve i doga aje ne posjedujemo ovlaštenja ni upute naših predpostavljenih oblasti, pa da bez odobrenja naših viših oblasti ne možemo sudjelovati u takom poslu. Kona no smo se sporazumili tako, da je ve i dio mještana pušten. Oni koji su ostali bili su ve inom nepoznati ljudi. Me utim još tokom 18 i 19 ožujka svi su pušteni na slobodu, tako da niko iz Makarske nije ostao u pritvoru.

Dne 18. ožujka 1944. g. u rane jutarnje sate dovedeno je sa brodovima sa otoka Bra a od 500—600 osoba. To su ve inom stanovnici ob ine Selca i Bol na Bra u. Odmah po dolasku u Makarsku Bra ani su smješteni u dvije zgrade koje su znatno ošte ene od bombardiranja. Radilo se je isklju ivo o muškarcima u dobi od 15—60, pa i više godina. Me u ovim uhi enicima nalazilo se je 7 redovnika i 2 župnika. Tako er se je nalazilo nekoliko desetaka državnih samoupravnih inovnika i namještenika sa otoka Bra a. Prestavnici hrvatskih oblasti iz Makarske odmah su kod njema kog zapovjedni tva u Makarskoj zatražili razjašnjenje u pogledu navedenih uhi enja, ali su oni uskratili odgovor. Ipak je posije dugih razgovora uspjelo, da je zapovjedni tvo njema ke 118. divizije u Ljubuškom odlu ilo pustiti na slobodu redovnike i inovnike za koje bude kotarska oblast Makarska izdala potvrdu, da se u istinu nalaze u službenom svojstvu. Tokom 19. ožujka 1944. g. uhi eni inovnici i redovnici pušteni su na slobodu, uz uvjet, da budu otpremljeni u druga mjesta N.D.H., a nikako na otok Bra . Kona no uspjelo je nekoliko pojedinaca sa otoka Bra a tako er pustiti na slobodu. Ostali su tokom no i 19., 20. i 21. ožujka otpremljeni njema kim kamionima u Ljubuški.

Me u pu anstvom kotara Makarska nastupilo je povodom ovih dogaja pani no raspoloženje. Primorska sela okolo Makarske vrlo su uzne-mirena boje i se za svoju sudbinu.

Moli se Naslov, da kod višeg njema kog zapovjedni tva poduzme potrebne mjere kako bi ova nasilna skupna uhi enja i odva anja prestala i

kako bi se osiguralo narodu ovoga kraja nesmetano uživanje njegove imovine, koja je do sada mnogo sluajeva bila ugrožavana od strane pojedinih pripadnika njema ke oružane sile.

ZA DOM SPREMNI!

Kotarski predstojnik
Jelinovi, v. r.

BROJ 492

IZVJEŠTAJ KOTARSKE OBLASTI U METKOVI U OD 22. OŽUJKA 1944. O AKCIJI CIŠCENJA KOTARA METKOVI OD STRANE NJEMA KE VOJSKE I PALJENJU SELA¹

Nezavisna Država Hrvatska
Kotarska oblast u Metkovi u
Pres. broj: 162/44.

Metkovi , 22. III. 1944.

Predmet: Vojni ka akcija iš enja podru ja
ugroženog od partizana u kotaru
Metkovi .

1. Velikoj Zupi Hum
2. Župskoj redarstvenoj oblasti

M o s t a r

Dana 19. ožujka 1944. godine Njema ke oružane snage po ele su akcijom iš enja podru ja ugroženog od partizana u kotaru Metkovi .²

0 akcijama iš enja ova oblast nije bila obavješ ena.

Akcije su po ele u selu Borovcima, koje su obuhvatile zaselke: Vratar, Solarevina, Veki , Maj inovac, Šip ina i Nuga, nadalje se akcija produžila u podru je sela Novih Sela i Rogotina obuhvativši zaselke Bari Struge, evljuše i Mediljak, kao i selo Plina, Pasi ina i Desne.

Gornja sela izuzevši Novih sela su u glavnom potpuno popaljena, a pu anstvo odvedeno na razna mjesta, a isto tako odvedena je i stoka.

Odvedenom stanovni tvu nije se dalo mogu nosti, da sobom ponese najsitnijh osobnih stvari te se po svemu zaklju uje, da ove akcije imadu kazneno represivni zna aj.

¹ Original (tipkan na pisa em stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 367, k. 193.

² Vidi dok. br. 497, 499 1 501.

Gornje se dostavlja s molbom na mjerodavnost, a o dalnjim akcijama izvjestiti će se naknadno.

Za dom spremni!

Upravitelj kotarske oblasti :
u Zv
[Potpis ne itljiv]

(M. P.)

Mostar, 28. III. 1944.

Predmet: Vojni ka akcija iš enja
u kotaru Konjic.

ZAPOVJEDNI TVU 6. ORUZNICKE PUKOVNIJE

Mostar

Radi znanja i s molbom za obaviest ovoj Velikoj Župi da li je djelatnost iš enja vršena u zajednici sa hrvatskim oružanim snagama i oružnicima.

Kako iz izviešta Kotarske oblasti u Metkovi u proizlazi — ova akcija je vršena bez znanja hrvatske državne građanske vlasti — što nije u skladu sa utana enjima u injenim sa zapovjedni tvom njema ke divizije u Ljubuškom.

Ova je Velika župa mišljenja, da se djelatnost iš enja ne može provoditi na ovakav način. Oduzeta stoka imade se vratiti mirnim i lojalnim vlasnicima i ne može se smatrati nikakvim ratnim plienom. U protivnom slučaju ova Velika Župa — kao najviša državna vlast — dolazi u jedan beznadan položaj prema svojim vlastitim državljanima.

Glede odvedenih žitelja sa istog područja ova Velika Župa poduzeti će svemu godi, da se nedužno pu anstvo vrati svojim kućama.

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

Zamjenjuje Velikog Župana
Tajnik Velike Župe
M. Penavi, v. r.

IZVOD IZ IZVJEŠTAJA ZAPOVJEDNIŠTVA GLAVNOG STOŽERA DOMOBRANSTVA OD 22. OŽUJKA 1944. O UNIŠTENJU NJEMA KE POSADE NA ŠOLTI¹

DNEVNO IZVJEŠ E Ia BROJ 82/44

OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA

22. III

I OB I PREGLED:

Poja ana neprijateljska djelatnost na o. Šolti i Ciovu, te u obalnom podruju, te jaka djelatnost neprijateljskog zrakoplovstva nad istim podrujem.

Poja ana djelatnost partizana u podruju: Otoka — D. Lapca.

[...]

Jadranska obala:

Kod s. Srinjine (14 km i. Splita) u sukobu s premo nijim neprijateljem poginule su 2 ustaše, a 1 je ranjen.

19. III neprijatelj pod zapovjedni tvom angloameričkih astnika podpomognut i od neprijateljskog zrakoplovstva zauzeo je otok Šoltu.²

Jedna njema ka sat. koja je branila Šoltu, poslije ogorene borbe i težih gubitaka sviadana je, te je ostatak pao u neprijateljsko zarobljeni tvo.

U podruju 6—15 km s. Bribirskih Mostina (24 km s. z. Šibenika) poginulo je 9 part., a 12 ih je zarobljeno, dok je zaplijenjeno: 31 strojopuška, 60 mina, ručno oružje i dojavna oprema. Vlastiti gubici: 3 poginula, 1 nestao (Nijemci).³

Poja ana partizanska djelatnost na o. Ciovu i na cesti Drniš—Mučiću su partizani zauzeli i jedno manje ustaško uporište.

U toku je podhvata naših snaga na o. Rabu. Jedan torpiljer je izgubljen. Dosada je uhva eno 100 sumnjivih muškaraca sposobnih za oružane snage. Plieni: 2 strojopuške, ručno oružje i streljivo. Živahna neprijateljska zrakoplovna djelatnost u obalnom podruju.

Djelat. nepr. zrakopl.:

0 bombardiranju Metkovića na dan 19. III javljeno je: 18 neprijateljskih bombardera bombardiralo je podruje željezničke postaje i grad na lievoj obali r. Neretve. Velik broj kuća je porušen i oštećen. Željeznička pruga na

¹ Snimak originala (tipkan na pisačem stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, mikroteka MNO Zagreb, film 4/294.

² Vidi dok. br. 294, 412, 415, 419, 420, 421, 424, 425, 427, 434, 440 i 445.

³ Vidi dok. br. 272, 408, 410 i 418.

nekoliko mjeseta presje ena. Dosada je izvu eno ispod ruševina 1 mrtva i više ranjenih osoba.

O bombardiranju Knina na dan 19. III javljeno je: na grad je ba eno oko 40 bombi. Rušenja i štete su velike. 3 osobe su poginule, 22 ranjene i 7 teretnih samovoza uništeno.

O napadaju neprijateljskog zrakoplovstva na Dubrovnik na dan 19. III javljeno je: neprijateljski zrakoplovi su u 2 maha tukli strojni kom vatrom Gruž, Pile, Stradun, gradsku luku, brodogradilište »Mokošica« (u. r. Ombla) i otok Lokrum. Ima 3 mrtva i više ranjenih. Pri napadaju na Primošten teško je ošte en od 5 neprijateljskih bombardera parobrod »Venezia« i zapaljen 1 motorni jedrenjak s 18 tona živežnih namirnica.

Na cesti Šibenik—Drniš neprijateljsko zrakoplovstvo uništilo je 2 naša teretna samovoza Zadar je tu en strojni kom vatrom.
[...]

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

(M. P.)

Pro elnik operativnog odjela
glavnostožerni podpukovnik
Helbich, v. r.

BROJ 494

IZVJEŠTAJ VELIKE ŽUPE DUBRAVA U DUBROVNIKU OD 23. OŽUJKA 1944. O ISELJAVANJU STANOVNITVA S OTOKA I POLUOTOKA PELJEŠCA OD STRANE NJEMA KE VOJSKE I BRUTALNOM POSTUPKU PREMA NJIMA¹

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VELIKA ŽUPA DUBRAVA
DUBROVNIK
Taj. broj: 384/44.

VOJNI KA TAJNA

Dubrovnik, dne 23. ožujka 1944. godine

- 1) Ministarstvu Unutarnjih poslova — Zagreb
Ureda Pomo nika Ministra
- 2) Ministarstvu Vanjskih Poslova — Zagreb
- 3) Glavaru Gra anske Uprave — Split

PREDMET: Izvještaj.

- 1) Dostavlja se u pripisu zapisni ko saslušanje Pera Miolina Stjepanova rodom iz Kaštel Su urca, koji je bio me u etnicima i radio kod

¹ Original (tipkan na pisa em stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 49/6, k. 218.

odašilja ke postaje istih, a zatim prebjegao na 1. I. 1944. našim milicionerima u Kuli Fazlagi . Izkaz je dao kod zapovjednika oružni kog voda Gata kog, pa pošto je isti manjkav i nejasan, nare eno je Oružni kom Župskom zapovjedni tvu u Dubrovniku, da Miolina dade amo predvesti, te e biti ispitan.

2) Ju er sam uputio Ministarstvu unutarnjih poslova krugovaloni brzojav sliede eg sadržaja:

»Prova anje evakuacije muškaraca sa otoka i obale proizvodi veliko uzrujanje me u pu anstvom. Po ima ponovo bježanje u šumu. Ljude se goni po kiši pješke po 70 kilometara te postupa kao sa kažnjenicima. Potrebno da žurno naša vlast preuzme ljude u Mostaru te da odmah izlu i barem djecu, starce, u enike, nemo ne, javne funkcionere, te po mogu nosti ribare. Amo nemam kod koga posredovati.«

Danas je njema ko mjestno zapovjedni tvo u »Dnevnim viestima«, dnevniku koji izdaje njema ka promi ba u Dubrovniku objelodanilo sliede u obaviest:

»Objava; Pronose se glasovi po gradu o predstoje oj raciji protiv cjelokupnog muškog stanovništva u starosti od 15 do 50 godina.

Ovo ne odgovara istini. !

Ove glasine imaju za cilj, da poremete mir u gra anstvu i otjeraju omladinu u partizane.

Ko se pri širenu sli ne vesti uhvati, bit e najstrože kažnen.

Dubrovnik, 23. III. 1944.

Podpisan
Obersteutnant Dr. *Stammer*
njema ki mjesni zapovjednik.«

Pu anstvo je zaista veoma uzrujano te po selima veliki dio no i izvan ku a. Na in evakuacije Pelješca i okoline Stona zaista je sli io na gonjenje stoke: ljudi su morali pješa iti po kiši gonjeni od naoružanih vojnika do Metkovi a: me u tima je bilo djece izpod 16 god. staraca i nemo nih, te u enika srednjih škola, pa i državnih namještenika. Prama podatcima, kojima do sada raspolaćem, odvedeni su i ljudi koji su prešli 60 godina, a i djeca izpod 16 godina. Evakuacija se i dalje obavlja bolno, tako da ljudi moraju biti više dana bez hrane, da moraju pješa iti od Stona do Metkovi a, da moraju spavati na daskama ili betonu, pa e mnogi bolesni i slabii nastradati. Danas doznajem da se evakuira cielo pu anstvo iz sela Hodilja kod Stona (oko 80 ku a). Rok za evakuaciju je dan do podne, a razlog nepoznat. Ljudi moraju sve ostaviti i po i. Platzkomandant u Dubrovniku Oberstleutnant dr. Stammer kaže da o stvari ništa ne zna. Izgleda da izprážnjenje obavlja svaka jedinica u svom djelokrugu, a svi kažu, da je naredba starije njihove vlasti, koju oni moraju izvršiti. Dr. Stammer mi je kazao da je utana enje za evakuaciju zaklju eno u Zagrebu te da ima i neka zakonska odredba u vezi sa time.

Ja od nikoga nisam obaviešten u pogledu te evakuacije, ako ne u pogledu otoka: Kolo epa, Lopuda i Sipana, što spada u djelokrug dubrovačke plackomandanture.

Uye se da ljudi bježe iz redova evakuiranih, pa se je bojati da će se polu iti zlo.

Smatram potrebnim da se u pravcu predloženom u brzojavu nešto žurno poduzme.

ZA DOM SPREMNI!

**Veliki Župan:
A.² Bu , v. r.
(M. P.)**

BROJ 495

IZVJEŠTAJ KOTARSKE OBLASTI U KNINU OD 23. OŽUJKA 1944. O BOMBARDIRANJU KNINA OD STRANE SAVEZNI KIH AVIONA¹

KOTARSKA OBLAST U KNINU

Broj: 1268/44.

Knin dne 23. III 1944.

PREDMET: Knin Bombardiranje iz zraka.

VELIKOJ ŽUPI BRIRIR

D r n i š

Dana 19. o. mj. u 11.35 sati pri vedrom vremenu amerikanske letačke tvrave bacile su na grad Knin između 150 i 200 bomba raznih kalibara.²

Od ovih bomba podpuno je uništena željezni ka postaja, dvorana slikokaza »Dinara« te oko 20 drugih kuća.

Veliki broj kuća je oštećen, a na mnogima su sva stakla popucala.

Uništena je pumpna stanica, na više mjesto prekinut vodovod, pokidačna električna mreža, oštećeni strojevi u električnoj centrali, tako da grad nema ni svjetla ni vode.

Sav prirodni život u gradu poslije ovog bombardiranja je podpuno zastao. Građanstvo je uplašeno te se preko dana skoro nitko ne zadržava u gradu. Jedan dio građana je podpuno izselio u obližnja sela, dok se drugi dio preko dana nalazi izvan grada, a samo počasno dolazili u grad na spavanje.

Neki vojni zapovjednici naše vojske napustili su grad i nastanili se po obližnjim selima.

² Ante Bu

¹ Prijepis originala (tipkan na pisanem stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 39/4b, k. 153.

Grad je napustilo i oružni ko krilo.

Od ureda radi samo kotarska oblast, redarstvo i kotarski prehrambeni odbor, koji je dana 22 ov. mj. zapo eo razpodjelu životnih namirnica, da bi time olakšao biedo uplašenog i nesretnog pu anstva Knina.

Osim toga ure uju još i nadstojni two tehni kog odjelka i poreznog ureda, te upravitelj gimnazije.

Oružnici vrše službu na blokovima, ali postaja kao takva ne radi.

Bolnica je izseljena iz dosadanje svoje zgrade i smještena u zgradu poljoprivredne škole, jer je još uslied prošlog bombardiranja teško ošte ena.

Podpisani je pod br. 1077/44 od danas pozvao sve nadstojnike ureda da organiziraju rad u uredima rade i bar 1 sat dnevno, dok bude trajalo sadašnje stanje.

Prilikom bombardiranja bilo je mnogo ljudskih žrtava. Koliko je do sada utvr eno poginulo je 69 osoba. Od toga 47 gra ana i 22 vojnika (9 njema kih, 7 talijanskih, 4 legionara i 2 domobrana). Postoji mogu nost da se pod ruševinama na e još koja žrtva.

Dosta ima teže i lakše ranjenih.

Radi olakšanja teškog položaja unesre enih bilo bi potrebno otvoriti ovoj kotarskoj oblasti jednu navjeru od bar 2,000.000 kuna, da bi se bar donekle ublažila bieda unesre enih.

Za dom spremni!

Upravitelj kotarske oblasti:
Lukinovi , v. r.

KOTARSKA OBLAST U KNINU

Broj: 1268/44.

Knin, dne 23. III 1944.

PREDMET: kao napried.

GLAVNOM RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST

Z a g r e b

Radi znanja.

Za dom spremni!

Upravitelj kotarske oblasti:
Lukinovi , v. r.

(M. P.)

IZVJEŠTAJ ORUZNICKE POSTAJE TROGIR OD 23. OŽUJKA 1914. O
NAPADU SAVEZNI KIH AVIONA NA TROGIR¹

ORUZNICKA POSTAJA TROGIR

Broj 295

U Trogiru, dne 23. III 1944.

PREDMET: Napadaj neprijateljskih
zrakoplova na grad Trogir
izvještava.

GLAVARU VOJNOG UREDA ZA OSLOBO . KRAJEVE	SPLIT
GLAVARU GRA ANSKE UPRAVE	SPLIT
VELIKOJ ZUPI CETINA	SPLIT
ZAPOVJED. 7. ORUZNICKE PUKOVNIJE	SPLIT
ZAPOVJEDNIKU GLAVNOG USTASKOG STANA	SPLIT
KOTARSKOJ OBLASTI	SPLIT
ZAPOVJEDNI TVU II SEKTORA	SINJ
ZAPOVJEDNI TVU ORUZNICKOG KRILA	SPLIT
ZAPOVJEDNI TVU ORUZNICKOG VODA	SPLIT

Dne 22. ožujka 1944. god. u 1400 sati od istoka doletela su dva neprijateljska zrakoplova izvi a a koji su izvesno vrieme kružili iznad Trogira, i u luci Travarica uo ili au tri manja broda »PINICE« koji su brodovi preko no i stigli u Trogir i u luci Travarica se usidrili. Prigodom ovog izvi anja neprijateljski zrakoplovi nisu otvarali nikakovu vatru ali je na njih otvorila vatru proti-avionska odbrana koja se nalazi oko Trogira.

Pošto su brodovi od strane neprijateljskih zrakoplova bili uo eni, **zapovjednik Lu ke kapetanije** odmah je naredio da se brodovi iz luke Travarica premeste u luku »Saldun« koja se nalazi zapadno od Trogira udaljeno oko 500 metara.

Istog dana u 1630 sati 14 neprijateljskih zrakoplova lakih bombardera i lovaca doletjelo je od zapada na grad Trogir, izvjesno vrieme kružili su iznad Trogira i okolice dok u luci »Saldun« nisu pronašli maskirane bro-

¹ Snimak originala (tipkanog na pisa em stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, mikroteka UDB-a Zagreb, film 38/666.

dove na koje su odmah otvorili strojopuš anu vatru i bacili bombe, prigodom ovoga napada neprijateljski zrakoplovi bacili su 12 komada bombi manjeg kalibra, oko brodogradilišta i luke »Saldun« od neprijateljskih bombi srušena je jedna ku a a nekoliko ku a je lakše ošte eno, i u ošte enim ku ama od detonacije bomba uništeno je mnogo poku stva. Prigodom ovog napada nije bilo ljudskih žrtava, jedino je bio lakše ranjen u ruku jedan njema ki vojnik koji je rukovao sa proti-avionskom odbranom.

Odmah kod prvog naleta neprijateljskih zrakoplova nad Trogirom stupila je u dejstvo protiv-avionska odbrana koja se nalazi zapadno od Trogira kod luke Salduna i u prvom naletu neprijateljskih zrakoplova ošte en je jedan neprijateljski zrakoplov sa strojopuš anom vatrom, koji je odmah napustio skupinu zrakoplova i odletio u pravcu Drvenika, ostali zrakoplovi nastavili su i dalje žestoki napadaj na brodove i protivavionsku odbranu koji je napad trajao istog dana od 17,15 sati.

U zadnjem naletu neprijateljskih zrakoplova protiavionskoj odbrani uspjelo je da pogodi jedan neprijateljski zrakoplov koji se je u vazduhu zapalio i srušio na zem^u kod sela Vranjica koje se selo nalazi sjevero-zapadno od Trogira udaljeno 6 km. Posada zrakoplova je po njema kim vojnicima koji se nalaze u Vranjicu uhva en, t. j. izvi a koji je poreklom Englez koji je istog dana sa njema kim samovozom odpremljen za Split do im postoji javno pogovaranje da je pilotu srušenog neprijateljskog zrakoplova uspjelo da pobegne preko sela Vranjica navodno kod partizana.

Prigodom zra nog napada na brodove brodovi su ostali neošte eni koji su istog dana u 20,00 sati odplovili u pravcu Splita.

Nakon izvršenog zadatka skupina od 12 neprijateljskih zrakoplova odletela je u pravcu jugozapada.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI.

Zapovjednik postaje, stož. nared.
Šime Gendi, v. r.

**IZVJEŠTAJ ORUZNICKE POSTAJE U VRGORCU OD 24. OŽUJKA 1944.
O ZLO INIMA NJEMA KE VOJSKE U SELIMA JUŽNO OD VRGORCA¹**

ORUZNICKA POSTAJA

Broj 100/Taj.

U Vrgorcu, dne 24. ožujka 1944. g.

PREDMET: Izvješće o akciji njemačke vojske
na području postaje, podnosi.

ZAPOVJEDNI TVU ORUZNICKE PUKOVNIJE SPLIT
KRILNOM ORUZNICKOM ZAPOVJEDNI TVU SPLIT
VELIKOJ ŽUPI HUM U MOSTARU
GLAVARU VOJNOG UREDA MINSTARSTVA ZA OSLOBOENE
KRAJEVE DALMACIJE...
KOTARSKOJ ISPOSTAVI VRGORAC
VOJNOM ORUZNICKOM ZAPOVJEDNI TVU MAKARSKA

Dne 19. ožujka 1944. Njemačka vojska koja se nalazi u Ljubuškom, Vrgorcu i Velikom Prologu, a povodom miniranja puteva od strane partizana preduzela je akciju iščišenja jugoistočno od Vrgorca u području Postaje Novi Sela, krilnog oružništva zapovjedničkog tva Mostar, 6. oružnog pukovnije u selima Nova Sela, Plina i Pasićina, kao i u području ove postaje južno od Vrgorca u selima Draževitići i Maćane, koja su udaljeni od Vrgorca oko 12 km.²

U području ove postaje u navedenim selima vojska svu stoku koja je pronašla u navedenim selima rekvirirala i otjerala za vojsku u Ljubuškom a narod u internaciju, koji su po saznanju predana našim vlastima u Metkovići i apljini, a kuće u navedenim selima sve zapalili i naredili da u tim selima više nitko nesmije stanovati. Koliko je kuće u navedenim selima zapaljeno još se nema podataka, već kada se prikupe podatci to ni onda će se izvješće dostaviti.

U ovoj akciji od oružnika ove postaje nije nitko u estvovanju jer to od strane ove postaje od strane Njemačke zapovjedničkog tva nije traženo a od naše oblasti nije bilo nikakve zapovjedi za sudjelovanje u ovoj akciji.

Prednje izvješće dostavljam naslovu na mjerodavnost.

Zapovjednik narednik,
Petar Crnogorac, v. r.

¹ Snimak originala (tipkanog na pisačem stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, mikroteka UDB-a Zagreb, film 381667.

**IZVJEŠTAJ KOTARSKE OBLASTI U SPLITU OD 24. OŽUJKA 1944.
O NAPADU SAVEZNI KIH AVIONA NA KAMIONE SA DOMOBRA-
NIMA I USTAŠAMA KOD KLISA¹**

KOTARSKA OBLAST — SPLIT

Taj. br. 319/44

dne 24. ožujka 1944 godine
u Splitu

PREDMET: Anglo-ameri ki zrakoplovi,
napad vojne kolone na putu
Sinj — Split.

- 1) GLAVARSTVU GRA ANSKE UPRAVE — SPLIT
- 2) MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA — TAJNLCTVO —
— Zagreb
- 3) RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST — ZAGREB
- 4) VELIKOJ ZUPI CETINA — Split
- 5) ŽUPSKOJ REDARSTVENOJ OBLASTI — SPLIT

Oružni ka postaja u Klisu pod br. 145/taj. od 23. ožujka t. g. dostavila
je sliede e izvješće:

»Dne 22. ožujka 1944. u 16 sati na cesti jugoisto no 1 km. udaljeno
od Grla naišla su tri anglo-ameri ka zrakoplova, koji su došli od mora,
napali su iz strojnica 4 domobranska teretna auta, koji su išli iz Sinja
za Split, a u kojima se je nalazio izvjestan broj domobrana i Ustaša. Ovom
prilikom je ranjen jedan domobran i jedan ustaša, koji su odmah spro-
vedeni u splitsku bolnicu.

Dva samovoza su ošte ena na motorima i gumama i onesposobljena
za produženje vožnje.«

Prednje se dostavlja s molbom na znanje.

ZA DOM SPREMNI!

Zamjenjuje Kotarskog predstojnika
Odsje ni savjetnik
Ljubi, v. r.

(M. P.)

² Vidi dok. br. 492, 499 i 501.

¹ Original (tiokan na pisa em stroju) u Arhivu Vojnolistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 34/4b, k. 153.

**IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA ZA OSLOBOENE KRAJEVE NDH OD
27. OŽUJKA 1944. NJEMAĆE KOMOPUNOMO ENOM MINISTRU O PA-
LJENJU SELA I EVAKUACIJI STANOVNIŠTVA SA BIOKOVA¹**

Nezavisna Država Hrvatska
Ministarstvo za osloboene krajeve
Zagreb
Br. V.T. 588/44.

Prepis

Zagreb, 27. ožujka 1944.

Njegova Preuzvišenost
Zigfrid vitez Kaše,

njemaćki poslanik i opunomočni Ministar

Z a g r e b

Savezno s mojim pismom broj V. T. 567/44. primio sam također od Zapovjedništva iz Splita sljedeće u brzojavku:

»•20. ožujka Niemci popalili sve kuće u selima: Ostojići, Krševići,² Graci, Radeljci, Kurum,³ oko trideset kilometara sjeverozapadno od Metkovića.⁴ Tom prilikom odveli sobom sve stanovnike. Odvedene stanovnike doveli u Metković i juđe uputili vlakom za Sarajevo. Danas stiglo u Metković oko 850 evakuiranih osoba sa Mljetom, Hvarom, Korčule i Pelješcom. Uputeno ih je 980 za Sarajevo vlakom.

Dubrovnik i Šibenik bez događaja. Split: predveće izviđanje i bombardiranje područja Trogira.

Iz ovoga svega se može bez dvojbe ustanoviti da se u pogledu paljenja i uništenja sela ne radi samo o pojedinim slučajevima nego o itavom jednom sklopu neprijateljskih postupaka koliko prema Hrvatima kao stanovništvu toliko i prema hrvatskoj državi.

Kod ovakvog stanja stvari moći će položaj ministra za osloboene krajeve postati sve neodrživijim u toliko prije u koliko je narod s prawom očekivao od mene osobno kao i ustanove kojoj sam na čelu, najpodpuniju pomoć, koju Nezavisna Država Hrvatska može i mora dati svom vlastitom stanovništву.

Molim, da i ovom prilikom primite izraze mog osobitog poštovanja.
Vama odani!

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

Ministar:
Vitez Dr *Edo Bulat*, v. r.

¹ Snimak originala (tipkanog na pisačem stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva njemaćke, mikroteka London, film 9/303226.

² i ³ Ova sela nisu pronađena na geografskoj karti.

⁴ Vidi dok. br. 439, 492, 497 i 501.

**PISMO MINISTRA ZA OSLOBO ENE KRAJEVE NDH OD 27. OŽUJKA
1944. NJEMA KOM POSLANIKU SIGFRIEDU KASCHEU O PRISILNOJ
EVAKUACIJI HRVATSKOG STANOVNIŠTVA SA OTOKA¹**

Nezavisna Država Hrvatska
Ministarstvo za oslobo ene krajeve
Zagreb
Br. V.T. 592/44

Njegova Preuzvišenost
Zigfrid vitez Kaše,
njema ki poslanik i opunomo eni
ministar,

Zagreb, 27. ožujka 1944.

Z a g r e b

Savezno sa mojim navodima u broj V. T. 567/44. u pogledu t.zv. evakuacije koja se provodi bez našeg prethodnog ili naknadnog pristanka, na na in skroz nerazuman po ob e interesu zajedni ke fronte prema vani i unutra, primio sam ponovo brzojavku od strane Dr. Nardelli-a,² pod broj 3865 koju Vam doslovec citiram:

»Niemci dalje provode evakuaciju pu anstva sa Bra a, Hvara, Mljetom, Kor ule i Pelješca te sa pojedinih sela makarskog primorja. Odvode uglavnom muškarce, ak i starije, uklju ivo državne inovnike. Sa Bra a su me u ostalim odvedena sva tri sudca i ostalo sudske osoblje te ob inski i poštanski inovnici. Izgleda da e se evakuacija nastaviti i na drugim odsjecima obale.³ Evakuirani se transportuju preko Omiša, Makarske, Imotskog u Ljubuški i Metkovi gdje se predaju našim vlastima radi prehrane i smještaja. Iz Metkovi a i Ljubuškog otprema se dalje preko Mostara i Sarajeva. Na in prova anja evakuacije i transporta ima podpuno represivni zna aj. Ljude prisilno dalje odvode iako mnogi imaju mogu nosti da ostanu kod rodbine i prijatelja u Splitu ili drugom neevakuiranom mjestu ili da putuju slobodno o svojim troškovima. Postupak je s ljudima bezobziran, dižu se naglo i ne daje im se da ponesu ni najsigurnije osobne stvari kao hrana i pokriva i. Poslije evakuacije neka sela podpuno oplja kana, odnesena hrana, ulje, vino. Kod pu anstva nastala panika koju e neprijateljska promi ba iskoristiti i mnogi ne e dati da ih odvuku te e radije i i u šumu kada ugledaju da dolazi njema ka vojska. Posjetio sam Feldkomandanta. On veli da je evakuacija kod opunomo enog generala u Zagrebu sasvim druga ije zamišljena i dane upute, ali operativne jedinice rade na svoju ruku bez obzira na to. On e izvjestiti

¹ Snimak originala (tipkanog na pisa em stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva njema ka, mikroteka London, film 9/303225.

² Bruno dr Nardelli, glavar gra anske uprave u Splitu.

³ Opširnije o evakuaciji stanovništva sa otoka i obale vidi dok. br. 185, 210, 214, 236, 244, 260, 357, 358, 371, 380, 387, 388, 393, 396, 407, 409, 423, 435, 439, 4445, 470, 492, 497 i 499.

Glaise-a. Molim posredovati kod Glaise-a i kod bivšeg operativnog zapovjedništva. Bit u primoran s Bra a i Hvara da opozovem sve preostale inovnike, jer ne mogu dozvoliti da se nasilno odvode i krnji ugled vlasti.

Dr Nardelli broj 3865.«

Savezno pak sa mojim razgovorima s opunomo enicima gospodina generala Glaise von Horstenau dne 26. ožujka, opetujem i naglašavam da državni i ob inski inovnici, duhovnici kao i svi oni ljudi, koje mi budemo odredili da ostanu u svojim mjestima, ne smiju u ni kojem sluaju biti evakuirani. Osim toga naglašavam da daljnje možebitne evakuacije mogu biti izvršene samo sa odobrenjem mene kao ministra osloboenih krajeva, odnosno mojega organa za Dalmaciju dra Bruna Nardelli-a i to koliko u pogledu same evakuacije, tako i u pogledu obsega i na ina iste.

Sto me je pak najviše iznenadilo i zaprepastilo u toj stvari je to, što se na tako bezobziran na in postupilo s ljudima ne dozvoljavaju i im da ponesu sa sobom najsitnije stvari kao hranu i pokriva e, a još više svega, što su neka sela nakon t.zv. evakuacije bila podpuno oplja kana kojom je prilikom bila odnesena sva hrana, ulje i vino. Primjetiti mi je da bi i kod pošte ivanja teško ovo siromašno pu anstvo moglo se prehraniti, a ovako je pak osu eno na smrt od gladi i to baš preostale žene i djeca.

Takvu odgovornost ne u i ne mogu ponijeti sa sobom, oemu sam Vas slobodan obavjestiti i ovim putem. Osim toga spremam jednu brzjavku koju u upraviti izravno Adolfu Hitleru u Hauptquartier,⁴ a u kojoj u naro ito naglasiti o iti neprijateljski postupak od strane Südost Komande⁵ koliko prema Hrvatskoj državi, koliko prema hrvatskom stanovni tvu kao takvome. Znam da to nije nimalo uobi ajen na in, ali se mora dozvoliti i primjedba da ono što se doga a kod nas nije uobi ajeno niti u postupcima prema neprijatelju, a kamoli prema saveznicima koliko izmu enim i koliko vjernim, koliko u vrieme kad smo bili predani nasilju Italije koliko i u današnje doba kad 200.000 hrvatskih vojnika rame uz rame sa velikim njema kim saveznikom uspješno tuku o ajni odpor bojševika u cijeloj zemlji. Ja sam duboko uvjeren u izkrene napore Vaše Preuzvišenosti kao i napore poduzete u tom pravcu, a isto tako znadem za bespomo nost da se išta temeljtitje i obsežnije popravi u nesreama koje nas sa svojim konsekvenscijama u stvari zajedni ki tuku.

Molim Vašu Preuzvišenost da i ovom prilikom primite izraze mog osobitog poštovanja.

Vama odani

Za Dom spremni!

Ministar:

Dr *Edo vitez Bulat*, v. r.

⁴ Glavni stan

⁵ Komanda Jugoistoka

**IZVJEŠTAJ KOTARSKE OBLASTI U METKOVI U OD 27. OŽUJKA
1944. o AKCIJI IŠ ENJA I ZLO INIMA NJEMA KE VOJSKE U KO-
TARU METKOVI¹**

Nezavisna Država Hrvatska
Kotarska oblast u Metkovi u
Pres. broj: 171/44

Metkovi , 27. III. 1944.

Predmet: Vojni ka akcija iš enja
podru ja ugroženog od partizana
u kotaru Metkovi .

- 1) Velikoj Župi Hum
- 2) Župskoj redarstvenoj oblasti

M o s t a r

Savezno ovostranom izvješ u Pres. broj 162/44 od 22. ožujka 1944.
izvješ uje se sljede e:

Akcija iš enja obuhvatila je još ova sela odnosno zaselke na podru-
ju ovoga kotara:

Modro Oko, Šišin, Vrbica, Markote, Mostina, Podme ak, Barbiri,
Žderi i i Nikoli i.

Sve stanovništvo, koje je bilo zate eno u gore navedenim selima je
odvedeno u razna mjesta.²

Potpuno popaljena su sliede a sela: Sišin, Barbiri, Žderi e i Nikoli i.
a ostala sela su potpuno oplja kana.

Od ovih akcija nije bio nitko pošte en, pa ni oni iji se sinovi nalaze
u Ustaškim ili Domobranskim postrojbama, što je ostavilo veoma težak
dojam kod pu anstva, osobito onih iji se sinovi bore na raznim fron-
tovima.

Narod je preplašen, te strahuje za goli život.

Akcije se i nadalje nastavljaju, te e se nakon prikupljenih podataka
podnijeti izvješ e.

Za dom spremni!

Upravitelj kotarske oblasti:
u. z.
Lipovac, v. r.

(M. P.)

¹ Original (tipkan na pisa em stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva
NDH, reg. br. 32/8, k. 193.

² Vidi dok. br. 492, 497 i 499.

ZAPOVIJEST GENERALA ŠIMI A OD 27. OŽUJKA 1944. POTCINJE-
NOJ BORBENOJ GRUPI ZA SADEJSTVO NJEMA KIM SNAGAMA
U BORBI PROTIV PARTIZANA U RAJONU PODI—TRILJ—BIORINE¹

BORBENA GRUPA ŠIMIC

P R I E P I S

Op. br. 7 taj.

Cista 27. 3. 1944. god.

ZAPOVIED Op. br. 7/taj.

Zapoviednika borbene grupe Šimi² za iš enje podru ja: Kamešni-
ca—Podi—Trilj od neprijatelja u toku 27 i 28 III. 1944 a prema nalogu
zapoviedni tva 118 lova ke divizije.³

1. — Stanje neprijatelja:

Neprijatelj ja im snagama grupiranim na podru ju oko Podi—Trilj—
—Biorine.

2. — Naša namjera

Neprijatelja zaokružiti i uništiti.

3. — Ceta.

Borbena grupa Simi zatvara postave oko Kamenskoga do Trilja,
preko Strizirepa i Ugljana ili pak preko Jelinska k. 824—Zutina Gomila
k. 554—k. 461.

Borbena grupa Dietsche dolazi sa sjevera, sa pravca Sinj—Obrovac.

Domobranska sat (15. p. p. koja se nalazi u Trilju) a ako je iz sastava
XXVII Ust. bojne — tada ona ima sura ivati sa njema kim dielovima
1/370 Vražje divizije,⁴ tako, da uhvati sa njima vezu još u toku 27. 3. bilo
od Trilja preko Strmendolca ili preko Trilja do zaklju no k. 461, Vedrine,
zatvaraju i taj dio odsjeka. Svakako se ravnati prema kretanju i radu
I. bojne 370 pukovnije, sa kojom održavati tjesnu vezu.

Rad ima trajati do okon anja akcije.

0 prednjem obavijestiti zapoviednika ppukovnika Poto nika⁵ u Sinju.
Zapoviedniku XXVII. Ustaške bojne priob iti, da sura uje sa Njemcima,
koji nadiru na jug, po potrebi ih poja avaju i sa dielovima bojne koji
nisu zauzeti na drugim postavama.

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

TO NOST PRIEPISA OVJERAVA:

Zapoviednik, potpukovnik
Poto nih, v. r.

Zapoviednik, general
Šimi, v. r.

(M. P.)

1 Original (tipkan na pisa em stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 25/1-2, K 312.

2 General Franjo Šimi

3 Vidi dok. br. 287, napomenu 3, 4, 5 i 7, dok. br. 426, 438, 445, 504, 505 i 507.

4 Njema ke 369. legionarske »Vražje« divizije.

5 Josip Poto nik

BROJ 504

IZVJEŠTAJ STOŽERA DVADESETSEDMU USTASKE BOJNE OD 29.
OŽUJKA 1944. STOŽERU USTASKE VOJNICE U ZAGREBU O POKO-
LJU KOJI SU IZVRŠILE NJEMA KE JEDINICE NA PODRU JU SINJA¹

XXVII. USTAŠKA BOJNA

Stožer bojne

Broj 365/tajno

Sinj, 29. ožujka 1944.

Predmet: Pokolj hrvatskog stanovništva
po njema kim trupama.

- 1) STOŽERU USTACKE VOJNICE — Zagreb
- 2) VI. USTAŠKI STAJA I SDRUG — Imotski
- 3) SASTAVAK

Dana 28. III. 1944. godine njema ke trupe — pripadnici »Prinz Eugen« vršile su podhvate pravcem Sinj—Han—Obrovac—Gala—Otok—Ruda itd.² Tom prigodom izvršili su strahovit i užasan pokolj me u naj iš im hrvatskim življem i to:

Selo Otok:

Iz sela Otok nalazi se u ustaškim postrojbama preko 20 seljaka, u domobranstvu preko 250 i u njema koj vojsc i na radu preko 150 seljaka. U odmetni tvu imade svega 3 nasilno odvedena seljaka, dok je itavo selo potpuno hrvatski nacionalno svijetstno. Prolaze e njema ke trupe uop e se nijesu obazirale nego su sakupile po pojedinim ku ama žene i djecu te ih strijeljali po grupama od 5—15 ljudi. Najstrašnije bilo je u dvije ku e [s. Litre] Milanovi gdje je u jednoj ku i prona eno i spaljeno 45 žena i djece, druga ku a imade 22 žene i djece koji nijesu spaljeni.

Na lice mjesta u selu Otku izišlo je povjeranstvo sastavljenod ustaških i domobranksih astnika te je na svemu ustanovljeno kako je gore navedeno.

Nabrojeno je u svemu samo u Otku preko 150 osoba i to samo koliko smo uspjeli pre i i pregledati — jedna polovica sela.

Selo Grab—Ruda:

Nije se uzmoglo na licu mjesta ustanoviti, ali prema izjavama izbjeglica poubijano je na isti na in preko 400 osoba i sela potpuno uništena.

Poubijan je uglavnom isti hrvatski živalj.

¹ Prijepis originala (tipkan na pisa em stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NOB, reg. br. 1-5/1, k. 521.

U vezi gornjeg izvjestiti mi je: Narod je upravo ogor en. Oružane snage isto tako i prijeti odkaz poslušnosti. Me u dolaze im njema kim **trupama** vi en je neki poru nik ili nadporu nik brat bivšeg etni kog vo e u Vrliki neki Hasanovi . Po svemu izgleda da su uglavnom me u **ovim trupama bili** isti pravoslavci, koji su dolaskom u sela pitali imade li pravoslavaca, a kada su dobili odgovor da nema, smjesta su pristupili klanju i paležu.

Prilaže se ovom predmetu i to:

Izvještaj zapovjednika posade Han—Obrovac o izvršenim izvidima. Zapisnik od jednog seljaka iz sela Rude.

Povjerenstveni izvještaj sastavljen po lanovima povjerenstva koji su izišli na lice mjesta i

Jedan nerazvijeni film sa **izvršenim svjetlopisnim snimkama** izvršene na licu mjesta.

Molimo najžurnije poduzeti da se ovo smjesta dalje sprije i, jer priete upravo katastrofalne posljedice.

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

Zapovjednik bojne
ustaški satnik Petar Mikrut, v. r.

TO NOST PRIEPISA OVJERAVA :

Zapovjednik, podpukovnik
*Poto nik,*³ v. r.

BROJ 505

IZVJEŠTAJ POSADE HAN OD 29. OŽUKA 1944. VOJNOM ZAPOVJEDNIŠTVU U SINJU O ZVJERSTVIMA KOJA SU PO INILE NJEMA KE JEDINICE U SELU OTOK»

Posada Han

Br. 6/taj.

U Hanu dne 29. 3.1944.

Predmet: Pokolj ljudi i palež
ku a u selu Otok.

PODHVATOM ZAPOVJEDNIŠTVU

S i n j

Savezno brzoglasnom nalogu podhvavnoga zapovjedni tva dostavljam izvešće o pokolju i paležu ku a u selu Otok.

² Vidi dok. br. 287, napomenu 3, 4, 5 i 7, dok. br. 426, 438, 445, 505 i 507.

³ Jakov Poto nik, komandant domobranske Petnaeste pješa ke pukovnije.

¹ Prijevod originala (tipkan na pisa em stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NOB, reg. br. 1-2/1, k. 521.

Dana 27. 3. 1944. god. oko 12 sati došle su na posadu Han—Obrovac njema ke postrojbe i to od prilike jedna bojna Vražje divizije i jedna bojna SS postrojbi.²

Bojna Vražje divizije odmah je produžila put prema Gljevu i razvila se u strelja kom lancu u smjeru prema planini Kamešnici da isti teren od partizana.

Bojna SS postrojbi zauzela je smjer preko Mravkovi Ku a i kroz selo Galu, te je dana 28. 3. 1944. rano u jutro po elu sa akcijom preko sela Gale, Otok—Ruda i t. d.

Kako je bojna SS postrojbi stigla u selo Otok, koje je u koliko sam poznat isto hrvatsko izuzimaju i par slu ajeva, koji su se odmetnuli u šumu, po elu je sa paljenjem sela i ubijanjem ljudi u masama, preostalo ljudstvo sa sobom odvela, te paležom, pokoljom i plja kom uništeno kako slijedi:

Paljenje ku a:

Po jedna ku a: Gunja a Ante pok. Štipana, Br i Jozu pok. Andrije, Br i Jozu pok. Ivana, Br i Mate pok. Ivana, kome su izgorjeli dvije ku e, Baži Frane pok. Mate, i Nikola pok Mate, Radni Jozo pok. Andrije, Jakov pok Andrije, Luka pok. Andrije, Štipan pok. Andrije, Smoljo Ivan pok. Ante, Božo pok. Ante, Blaž pok. Petra, Jozo pok. Jozu, i Petar pok. Mate, kome su izgorjeli 3 ku e, te Ivan pok. Jozu, Peri Ante pok. Bože, Petar pok. Bože, Sladovi Luka pok. Mate 2 ku e, Pero p. Ivana 2 ku e, Kenti p. Frane 2 ku e, Ivan 2 ku e, Božo 2 ku e, Toma pok. Jozu 2 ku e, Mijo pok. Jozu Štipan, Augustin, Eštek Marko p. Jozu 3 ku e, Andrija p. Jozu, Miško p. Jozu, Bada Petar p. Ivana 2 ku e, Jozo pok. Ivana, Marinovi Jozo p. Luke, Vojkovi Jozo p. Ante, Vladova Simun 2 ku e, Ivan p. Ante 2 ku e, Ivan, Štipan, Laco Jozu.

U gore ozna enom zbiru ozna eno je kod svakoga, kome je izgorjelo po više ku a, dok kod svakog drugog je izgorjela po jedna ku a, a isto tako se ozna uje i za drugi zaseok sela Otok.

Perkovi Jakov 2 ku e Štipan p. Ivana 2 ku e, Jakov 2 ku e, Petra 2 ku e, ud. Mara p. Andrije 2 ku e i Jakov 1 ku a. Suši Božo 2 ku e, ovaj imade dva sina u partizanima, Ivan 2 ku e i Andrija 1 ku a. Sutra Ante 2 ku e, Marko 2 ku e, Nikola 3 ku e, Ilija i Petar svakome 1 ku a, te Ante p. Mate 2 ku e, ovaj posljednji je u partizanima. Šutra Andrija 2 ku e, Frane 2 ku e, Jozo 2 ku e, i Petar 1 ku a. Milanovi Litre Mato, Iko, Ante p. Simuna 2 ku e, Božo 2 ku e, Jakov 2 ku e, Jozo p. Luke 3 ku e, Grgo p. Simuna 2 ku e, Andrija p. Simuna 2 ku e, Štipan p. Luke, Ivan p. Frane, Ante p. Frane, svakome po 1 ku a. Milanovi -Trpo Frano 2 ku e, Petar 2 ku e, Paško, Jure, Jozo, Ivan, Mate, Andrija, Jozo i Mate.

Iz ku a Milanovi -Litri je rodom ustaški sve enik fra Stanko Milanovi , ustaški satnik.

2 Vidi dok. br. 287, napomenu 3, 4, 5 i 7, dok. br. 426, 438, 445, 504 i 507.

Strijeljano :

Obitelj Br i streljano 3 osobe, Ku e Smoli 11 osoba, Peri 1 osoba, Sladovi 1 osoba, Milanovi -Litre 21 osoba, Milanovi -Trapo 40 osoba, Kati 30 osoba, Vladovi 15 osoba, Vojkovi 2 osobe, ula 1 osoba, Perkovi 1 osoba.

Strijeljanje ljudi je izvršeno u masama u pojedinim kuama na taj na in što bi se napunila jedna soba ljudi, a na prozor bi se spolja stavila strojnica, pa bi se sa iste pokosilo ljudstvo nalaze e se u sobi.

Spaljeno :

Br i 3 osobe, Smajo 1 osoba, Kati 1 osoba, Milanovi -Litre-Trapo i Plavša 30 osoba, sve u jednoj ku i.

Ranjeni :

Smaja Mijo, Marko, Milanovi -Litre 10 osoba, Vojkovi 2 osobe, Vladovo 2 osobe.

Otjerani :

Iz sela Otok otjerano je oko 70 ljudi, i to sve muškarci od 16 do 70 godina.

Vjeruje se da je još više ku a spaljeno, ljudi strijeljano i popaljeno kao i otjerano, jer su ovi podaci prikupljeni u prvom momentu, te se do sada nije moglo do i do onih podataka koji još nedostaju.

U domobranstvu:

Domobrana iz sela Otoka ima u hrvatskom domobranstvu oko 250.

U Ustašama:

U ustašama imade oko 10 ljudi.

U Njema koj vojsci:

Iz sela Otoka u njema koj vojsci imade 20 ljudi, a na radu iz istoga sela imade u Njema koj oko 120 ljudi.

U Sumi:

Vrdoljak Simun i Ivan, Baši Jure, An elko i Luca, kao i još oko drugih pet osoba, ija se imena za sada nijesu mogla utvrditi.

Naklonjeni partizanima:

Za sada nije se moglo utvrditi da je tko naklonjen partizanima.

Selo Gala:

U selu Gala, koje je tako reku isto partizansko izuzimaju i par potroda, iji se lanovi nalaze u hrv. domobranstvu, spaljeno je svega 8 ku a, i to na sjeveroistoku sela Mulivranove ku e, dok streljan i izgoren nije nitko. Selo tako er nije oplja kano.

Selo Glavice odakle su potekli prvi partizani i koji danas imaju u partizanima oko 300 ljudi nije ni dirnuto, te je selo ostalo itavo i nitko nije niti povrije en, a tako isto nije izvršena ni plja ka.

Selo Otok:

Selo Otok je jako oplja kano i to na taj na in, što je otjerano uveliko, stoka i blago, te su ku e oplja kane uvelikom od hrane i robe. Ova posada na zahtjev Nijemaca stavila im je na raspoloženje 60 ljudi, koje su oni upotrijebili za svoju zale inu.

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

Zapovjednik, satnik
Ante Kun i -Ramov, v. r.

Da je priepis vjeran svome izvorniku
tvrdi i ovjerava

Zapovjednik potpukovnik
Poto nih,³ v. r.

(M. P.)

BROJ 506

IZVJEŠTAJ KOTARSKE OBLASTI U METKOVI U OD 31. OŽUJKA 1944. O NAPADU PARTIZANA NA USTAŠKU POSADU U KOMINU¹

Nezavisna Država Hrvatska
Kotarska oblast u Metkovi u

Broj Pres. 184/44
Dnevno izvješća za 31. III. 1944.

Metkovi , 31. III 1944.

- 1) Velikoj Zupi Hum
- 2) Župskoj redarstvenoj oblasti

M o s t a r

Dana 30. III. 1944 u 23—24 sati jedna grupa od cca 300 dobro naoružanih partizana² napala je Ustašku posadu u Kominu.

³ Jakov Poto nik, komandant domobranske Petnaeste pješa ke pukovnije.
¹ Original (tipkan na pisa em stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 27/8, k. 193.
² Napad su izvršile vjerojatno jedinice Neretvanskog NOP odreda.

Napad je izvršen iznenada sa jakom puš anom i strojopuš anom vatom, te je posada od 25 vojni ara bila svladana.

Nakon toga partizani su oplja kali Poštanski i župski ured, te je tom prilikom osobito teško stradao mjesni župnik Don Ciro Bubi, koga su partizani temeljito oplja kali.

Nakon izvršenog zlo ina partizani su se udaljili u pravcu sela Desne, Plina i Pasi ina, sa sobom su poveli 12 ustaša vojni ara, dva brata Cupi i Oršuli, dok je 13 ustaša-vojni ara uspjelo pobje i.

U ovoj borbi teže je ranjen jedan ustaša, dok je drugi ranjen neznatno. Sva vojni ka oprema sa nešto streljiva 1 teškim bacem i 1 teškom strojnicom, odnijeli su partizani sobom.

ZA DOM SPREMNI!

Upravitelj kotarske oblasti

u. z.

Lipovac, v. r.

(M. P.)

BROJ 507

IZVJEŠTAJ POTPUKOVNIKA POTOČNIKA I DRUGIH USTAŠKIH OFICARA OD KRAJA OŽUJKA 1944. O ZLO INIMA NJEMA CIH VOJNIKA NAD STANOVNICIMA SELA OTOK KOD SINJA¹

PRIEPIS

I Z V J E Š T A J

Sastavljenog povjerenstva astnika. Podhvatnog zapovjedni tva i XXVII ust. bojne u Sinju koji su na lice mjesta u selu Otoku pregledali zvjerstva obavljena nad hrvatskim stanovništvom i to izklju ivo nad ženama i djecom.²

Danas u jutro uputio se podpukovnik Poto nik Jakov zapovednik 15. p. p., ustaški satnik Petar Mikrut, ustaški zastavnik Izidor Stermecki i ustaški logornik Bilobrk Mirko na lice mjesta u selu Otoku i ustanovilo sliede e:

Citavo selo pruža upravo užasnu sliku. Ku e su popaljene, na dvorišti ma leže djeca od najmanjeg pa do žene i gdje koji ubijeni od strojnica, ili zapaljen u kojoj ku i. Ku e su u glavnom sve popaljene, stoka odgnana ili se tu i tamo po koji komad nalazi koji je pobegao. Nailazi se po gdje

¹ Prijepis originala (tipkan na pisa em stroju) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, arhiva NDH, reg. br. 26/1-2, k. 312.

² Vidi dok. br. 287, napomenu 3, 4, 5 1 7, dok. br. 426, 438, 445, 504 i 505.

koji izbjeglica ispred smrti koji se sakrio u koju špilju ili koji je pobjegao pred dolaskom njema kih trupa. U jednoj ku i Milanovi a prona eno je 17 žena, 4 djece i 1 starac prostreljenim glavama, prsima, utrobi itd. sve mrtvo. Pred vratima i na prozoru se vide ostaci Njema kih nizova (redenika od strojnica), te ljske od naboga i mjesto gdje je uba ena kroz prozor jedna bomba, nakon toga što su svi ovako poubijani.

U drugoj ku i koja je izgorjela prona eno je 45 žena i djece izgorjelo, jer su svi predhodno bili prostreljani. Na dalje u svakoj ku i prona eno je po 5—10 ljudi smještenih u ku i i postreljani, a kasnije zapaljeni. Vatra je na nekim mjestima uništila leševe a na nekim mjestima nije tako da su lješine ogreznice u krvi ostale ležati. Pred jednom ku om prona ena je zipka u kojoj je bilo djete od kojih 2 godine koje je streljano, kroz glavu. Sve ove stvari u glavnem snimali smo na fotoaparat i taj se film još neizvršen priklu uje ovom zapisniku. Zvjerstva obavili su pripadnici njema ke divizije Prinz Eugen me u kojima su vi eni srbi pravoslavci, a poznat je neki bio poru nik Hasanovi koji imade brata nekog etni kog vo u u Vrlici.

Vojnici kod pravljenja ovog zvjerstva pitali su »Dali ste pravoslavci« kada su odgovorili da nisu pristupali su klanju našeg življenja.

Iz sela Otoka nalaze se: preko 20 ustaša, 250 domobrana, 80 u Njema koj vojsci i 70 na radu u Njema koj, a svega 3 silom odvedenih partizana.

Isto ovakav postupak izvršen je nad ostalim isto hrvatskim selima.

Me u poklanim obiteljima nalaze se obitelj: ustaš. satnika dušobrižnika Fra Stanka Milanovi a, ustaš. poru nika Markovi a pripadnika PTB. itd. a da se ne govori o poubijenim obiteljima pripadnika domobranstva.

Narod je ogor en. Pripadnici oružanih snaga isto tako. Pokolebana poslušnost i prieti opasnost otkaza poslušnosti pripadnika oružanih snaga.

Potrebitno smjesta provesti svestrane izvide i poduzeti sve, jer može do i do otvorenog sukoba i odpora naših oružanih snaga.

Izvještaj se zaklju uje i priklu uje izvještaju Ustaške bojne te se šalje tekli em Stožeru Ustaške Vojnice sa svim ostalim prilozima.

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

Podpukovnik *Poto nih*, v. r.

Ust. satnik *Mihrut*, v. r.

Ustaš. zastavnik *Stermechi*, v. r.

Ustaš. logornik *Bilobrh*, v. r.

TO NOST PRIEPISA OVJERA
VA

Zapovjednik, podpukovnik
Poto nih, v. r.

(M. P.)